

Dunajska cesta 48, 1000 Ljubljana

T: 01 478 70 00
F: 01 478 74 25
E: gp.mnvp@gov.si
www.mnvp.gov.si

Številka 007-256/2023
Ljubljana, 23. 1. 2024
EVA 2023-2560-0097
GENERALNI SEKRETARIAT VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE Gp.gs@gov.si
ZADEVA: Resolucija o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028 – predlog za obravnavo
1. Predlog sklepov vlade:
Na podlagi drugega odstavka 2. člena Zakona o Vladi Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 24/05 – uradno prečiščeno besedilo, 109/08, 38/10 – ZUKN, 8/12, 21/13, 47/13 – ZDU-1G, 65/14, 55/17 in 163/22) je Vlada Republike Slovenije na seji dne sprejela naslednji sklep:
Vlada Republike Slovenije je določila besedilo Resolucije o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028 in ga pošlje v obravnavo Državnemu zboru Republike Slovenije.
Barbara Kolenko Helbl GENERALNA SEKRETARKA
Priloge:
- Predlog Resolucije o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028
Prejmejo:
- Ministrstvo za naravne vire in prostor, Dunajska cesta 48, 1000 Ljubljana - Ministrstvo za finance, Župančičeva 3, 1000 Ljubljana - Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo, Mestni trg 4, 1000 Ljubljana
2. Predlog za obravnavo predloga zakona po nujnem oziroma skrajšanem postopku v državnem zboru z obrazložitvijo razlogov:
/
3.a Osebe, odgovorne za strokovno pripravo in usklajenost gradiva:
- dr. Katarina Groznik Zeiler, generalna direktorica Direktorata za naravo - mag. Suzana Zupanc Hrstar, vodja Sektorja za naravne vrednote in zavarovana območja
3.b Zunanji strokovnjaki, ki so sodelovali pri pripravi dela ali celotnega gradiva:
- Stojan Ščuka, direktor Parka Škocjanske jame - Borut Peric, Služba za raziskovanje in razvoj, Park Škocjanske jame

4. Predstavniki vlade, ki bodo sodelovali pri delu Državnega zbora:

- Jože Novak, minister za naravne vire in prostor
- dr. Lidija Kegljevič Zagorc, državna sekretarka
- mag. Miran Gajšek, državni sekretar

5. Kratek povzetek gradiva

Na podlagi 8. člena Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Park Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 68/96 in 46/14 – ZON-C) in 16. člena Statuta javnega zavoda Park Škocjanske jame je Svet javnega zavoda Park Škocjanske jame pripravil Program varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028 in ga predložil Vladi Republike Slovenije v nadaljnji postopek.

Program varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028 določa vizijo zavarovanega območja in poslanstvo parka, vsebuje opis in celovito oceno stanja v parku ter oceno stanja na vplivnem območju parka in določa cilje varstva in razvoja ter način uresničevanja teh ciljev in načine za spremljanje učinkovitosti izvajanja tega programa.

6. Presoja posledic za:

a)	javnofinančna sredstva v višini, večji od 40 000 EUR, v tekočem in naslednjih treh letih
b)	usklajenost slovenskega pravnega reda s pravnim redom Evropske unije
c)	administrativne posledice
č)	gospodarstvo, posebej za mala in srednja podjetja ter konkurenčnost podjetij
d)	okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki
e)	socialno področje
f)	dokumente razvojnega načrtovanja: <ul style="list-style-type: none">- nacionalne dokumente razvojnega načrtovanja- razvojne politike na ravni programov po strukturi razvojne klasifikacije programskega proračuna- na razvojne dokumente Evropske unije in mednarodnih organizacij

7.a Predstavitev ocene finančnih posledic nad 40 000 EUR

Predlagana resolucija v poglavju 5.2 Operativni cilji, naloge in usmeritve navaja konkretne cilje, ki jih z njenim sprejetjem, predvsem pa izvajanjem, želimo doseči, ter naloge, s katerimi se ti cilji dosegajo. Cilji in naloge za njihovo doseganje temeljijo na že zagotovljenih virih, ki jih v te namene zagotavlja proračun že zdaj. V tabeli spodaj so predstavljene finančne posledice predloga resolucije za leto 2024 in 2025.

I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu				
	Tekoče leto (t)	t + 1	t + 2	t + 3
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) prihodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) prihodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) odhodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) odhodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) obveznosti za druga javna finančna sredstva				
II. Finančne posledice za državni proračun				
II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
Ministrstvo za naravne vire in prostor	2511-11-0005/ Izvajanje upravljaljskih nalog	231323/ Park Škocjanske jame	931.224	987.694
SKUPAJ:			931.224	987.694
II.b Manjkajoče pravice porabe se bodo zagotovile s prerazporeditvijo iz:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ:				

II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov oziroma povečanih odhodkov proračuna:

Novi prihodki	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ:		

OBRAZLOŽITEV:

I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu

/

II. Finančne posledice za državni proračun

Predlog resolucije v poglavju 5.2 Operativni cilji, naloge in usmeritve navaja cilje, ki jih z njenim sprejetjem in izvajanjem želimo doseči, ter naloge, s katerimi se ti cilji dosegajo. Cilji in naloge, določeni za njihovo doseganje, temeljijo na že zagotovljenih finančnih virih, ki jih v te namene zagotavlja proračun že zdaj.

II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene:

Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene v proračunu ministrstva za naravne vire in prostor.

II.b Manjkajoče pravice porabe bodo zagotovljene s prerazporeditvijo:

/

II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov in povečanih odhodkov proračuna:

/

7.b Predstavitev ocene finančnih posledic pod 40 000 EUR

/

8. Predstavitev sodelovanja z združenji občin:

Vsebina predloženega gradiva (predpisa) vpliva na:

- pristojnosti občin
- delovanje občin
- financiranje občin

Gradivo (predpis) je bilo poslano v mnenje:

- Skupnosti občin Slovenije SOS: DA/NE
- Združenju občin Slovenije ZOS: DA/NE
- Združenju mestnih občin Slovenije ZMOS: DA/NE
- **Občini Divača**, znotraj katere leži Park Škocjanske jame
- **občinam Ilirska Bistrica, Pivka, Postojna, Hrpelje-Kozina**, ki so del vplivnega območja Parka Škocjanske jame

Predlogi in pripombe združenj so bili upoštevani:

- **v celoti**
- večinoma
- delno

- niso bili upoštevani

Bistveni predlogi in pripombe, ki niso bili upoštevani:

9. Predstavitev sodelovanja javnosti:

Gradivo je bilo predhodno objavljeno na spletni strani predlagatelja:

(Če je odgovor NE, navedite, zakaj ni bilo objavljeno.)

(Če je odgovor DA, navedite:

Datum objave:

V razpravo so bili vključeni:

- nevladne organizacije
- predstavniki zainteresirane javnosti
- predstavniki strokovne javnosti

Mnenja, predlogi in pripombe z navedbo predlagateljev (imen in priimkov fizičnih oseb, ki niso poslovni subjekti, ne navajajte):

Upoštevani so bili:

- v celoti
- večinoma
- delno
- niso bili upoštevani

Bistvena mnenja, predlogi in pripombe, ki niso bili upoštevani, ter razlogi za neupoštevanje:

Poročilo je bilo dano

Javnost je bila vključena v pripravo gradiva v skladu z Zakonom o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20, 3/22 – ZDeb, 105/22 – ZZNŠPP in 18/23 – ZDU-1O), kar je navedeno v predlogu predpisa.

Obravnavo neusklajenega gradiva

DA/NE

b)	za nujnost obravnave
c)	obravnavo gradiva brez sodelovanja javnosti

10. Pri pripravi gradiva so bile upoštevane zahteve iz Resolucije o normativni dejavnosti

11. Gradivo je uvrščeno v delovni program vlade

Jože Novak
Minister za naravne vire in prostor

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva ulica 20–25, 1000 Ljubljana

T: +386 1 478 1000

F: +386 1 478 1607

E: gp.gs@gov.si

<http://www.vlada.si/>

PREDLOG
EVA 2023-2560-0097

RESOLUCIJA O PROGRAMU VARSTVA IN RAZVOJA PARKA ŠKOCJANSKE JAME ZA OBDOBJE 2024–2028

VSEBINA

VIZIJA.....	7
POSLANSTVO	7
OSEBNA IZKAZNICA ZAVAROVANEGA OBMOČJA.....	7
1 UVOD	9
2 OPIS IN CELOVITA OCENA STANJA.....	19
3 OCENA STANJA NA VPLIVNEM OBMOČJU PARKA	45
4 ANALITIČNA IZHODIŠČA ZA PVR	48
5 CILJI VARSTVA IN RAZVOJA TER NAČINI URESNIČEVANJA TEH CILJEV	52
6 NAČINI URESNIČEVANJA RAZVOJU PARKA PRILAGOJENE DAVČNE IN DRUGIH SPODBUJEVALNIH POLITIK (SUBVENCIONIRANJA, NADOMESTILA IN SPODBUJEVALNE POSOJILNE POLITIKE), CILJI VARSTVA IN RAZVOJA TER NAČINI URESNIČEVANJA TEH CILJEV	88
7 SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI IZVAJANJA PVR.....	90

I. UVOD

VIZIJA

Javni zavod Park Škocjanske jame (v nadaljnjem besedilu: zavod) bo v prihodnosti vzorčni primer varovanja in upravljanja Škocjanskih jam kot širšega zavarovanega območja po državni zakonodaji ter svetovne naravne dediščine in podzemnega mokrišča po mednarodnih konvencijah. Obiskovalec bo območje kontaktnega krasa s številnimi lepo razvitimi, slikovitimi kraškimi pojavi doživel pristno, polno in spontano. Po jami se bo lahko sprehajal sam ali v skupini pod vodstvom izkušenih vodnikov. Zavod si bo kot soupravljalavec na območjih Natura 2000: Kras, Branica in Reka, prizadeval za ohranitev ugodnega stanja vrst in habitatov, posamezna območja parka bodo na nekaterih delih prepuščena izključno naravnim procesom. Poleg tega si bo zavod prizadeval, da bo Reka, ki ponika v Škocjanske jame, v dobrem ekološkem stanju, tako da bo čista voda nudila življenjsko okolje številnim živalskim vrstam v njenem površinskem in podzemnem toku.

Park Škocjanske jame (v nadaljnjem besedilu: park) bodo prepredale številne tematske, sprehajalne in učne poti, ki bodo obiskovalcu omogočale pristno doživetje značilne kraške pokrajine z vsemi njenimi naravnimi vrednotami in kulturno dediščino. V park bodo prišli mnogi obiskovalci iz Slovenije in tujine, vključen bo v izobraževalne programe številnih osnovnih in srednjih šol ter fakultet. Mreža šol parka bo s tem pridobila nove razsežnosti, mreža fakultet in izobraževalnih centrov pa bo naslednja stopnja izobraževanja in ozaveščanja.

Doseganje teh ciljev bo še naprej temeljilo na dobrem sodelovanju z lokalnim prebivalstvom v sklopu programa MAB (Človek in biosfera), znotraj katerega bo zavod tudi v prihodnje organiziral izobraževanja z različnih področij. Poleg tega bo nadgradil sodelovanje znotraj posameznih odborov, ki delujejo na vplivnem in prehodnem območju, ter dejavno sodeloval pri pripravi razvojnih občinskih programov na tem območju. Prav tako bo tesno sodeloval z upravljavci drugih zavarovanih območij, vključenih v seznam svetovne dediščine, območij MAB in ramsarskih območij, podzemnih jam, urejenih za turistični obisk, inštituti, muzeji, univerzami ter drugimi ustanovami doma in po svetu.

Zavod bo organizator občasnih izobraževalno-raziskovalnih srečanj (delavnice, seminarji, simpoziji, konference, delovni sestanki in podobno) v promocijsko-kongresnem centru na naslovu Matavun 8. V zavodu bo še naprej delovalo prenovljeno, sodobno sprejemno središče oziroma center, ki bo organiziral in vodil obiskovanje parka. To bo zajemalo različne ogledne jame, tematskih učnih poti in muzejskih zbirk. Sprejemni center bo skupaj z interpretacijskim centrom v Škocjanu 3 tudi središče za ozaveščanje in informiranje o naravnih in kulturnih vrednotah parka.

POSLANSTVO

Poslanstvo zavoda je skupaj z lokalnim prebivalstvom ohranjati izjemne naravne vrednote in prispevati k varstvu kulturne dediščine tega mednarodno pomembnega območja ter širiti zavest o pomenu njegovega varovanja doma in po svetu.

NAVEDBA, KATERI PREDSTAVNIKI PREDLAGATELJA BODO SODELOVALI PRI DELU DRŽAVNEGA ZBORA IN DELOVNIH TELES

- Jože Novak, minister za naravne vire in prostor,
- dr. Lidija Kegljjevič Zagorc, državna sekretarka,
- mag. Miran Gajšek, državni sekretar,
- dr. Katarina Groznik Zeiler, generalna direktorica Direktorata za naravo
- mag. Suzana Zupanc Hrastar, vodja Sektorja za naravne vrednote in zavarovana območja

OSEBNA IZKAZNICA ZAVAROVANEGA OBMOČJA

Osnovne informacije	
Kategorija zavarovanja	Po IUCN II./V. kategorija za regijski park + III. kategorija samo za Škocjanske jame
Ustanovitev parka	1996
Lega zavarovanega območja	Regijski park Škocjanske jame leži na jugozahodu Slovenije, na jugovzhodnem delu matičnega Krasa
Velikost zavarovanega območja	401 ha
Velikost vplivnega območja	45.000 ha
Mednarodni status	Območje svetovne dediščine UNESCO (od leta 1986), kriterija (vii) in (viii) Podzemno mokrišče na seznamu Ramsarske konvencije (od leta 1999) Biosferno območje Kras v okviru programa MAB, UNESCO (od leta 2004) Točka geološke naravne dediščine po mnenju Mednarodne zveze geoloških znanosti (IUGS)
Število naravnih spomenikov	8
Število naravnih vrednot	54
Število kulturnih spomenikov	37
Število enot kulturne dediščine	44
Članstvo v mednarodnih zvezah	Član mreže zavarovanih območij v Alpah Član zveze mednarodnih turističnih jam (International Show Caves Association – ISCA) Član mreže zavarovanih območij v Evropi (Europarc Federation) Član mreže zavarovanih območij Dinaridov
Število naselij	3
Število prebivalcev	65
Informacije o upravljavcu	
Upravljavec	Javni zavod Park Škocjanske jame, Slovenija
Naslov	Škocjan 2, 6215 Divača
Telefon	00386 (0)5 70 82 100
Telefaks	00386 (0)5 70 82 105
E-naslov	psj@psj.gov.si
Spletna stran	www.park-skocjanske-jame.si
Ustanovitev zavoda	1997

II. OBAZLOŽITEV

Resolucija o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024-2028 (v nadaljnjem besedilu: PVR) uvodoma v poglavju 1 na kratko opiše namen programa ter splošni opis in status območja za katerega se sprejema. PVR temelji na analizah stanja, ki jih je pripravil upravljavec zavarovanega območja (analiza stanja naravnih vrednot, analiza stanja biotske raznovrstnosti, analiza pritiskov in tveganj za zavarovano območje ter analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti; v nadaljnjem besedilu: analiza SWOT), na dokumentih, ki jih kot strokovne podlage pripravijo strokovne službe, in drugih javno dostopnih podatkih kar je opisano v poglavjih 2, 3 in 4.

Ključni del dokumenta je poglavje 5 z dolgoročnimi upravljavskimi cilji. V okviru navedenih ciljev se določajo operativni cilji, v okviru operativnih ciljev pa naloge in aktivnosti, prikazane v preglednicah.

Dolgoročni upravljavski cilji so oblikovani glede na zahteve in določila, ki izhajajo iz Zakona o Regijskem parku Škocjanske jame, z njimi pa se izpolnjujejo tudi cilji mednarodnih konvencij in programov (predvsem Konvencije o svetovni dediščini, Ramsarske konvencija in MAB). Cilj Konvencije o svetovni dediščini je ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Glavni cilj Ramsarske konvencije je zagotoviti ohranjanje mokrišč, predvsem tistih mednarodnega pomena, s smotno rabo, mednarodnim sodelovanjem in zavarovanjem. Poudarek pri programu MAB pa je na ohranjanju biološke pestrosti in spodbujanju trajnostnega razvoja, pri čemer je zlasti pomembno sodelovanje z lokalnimi skupnostmi.

Dolgoročni upravljavski cilji so:

1. ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta,
2. ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov,
3. sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine,
4. razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku,
5. krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku,
6. krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju ter območjih Nature 2000 (Kras, Reka, Branica),
7. Učinkovitejše delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje.

V poglavju 6 so določeni načini uresničevanja razvoju parka prilagojene davčne in drugih spodbujevalnih politik (subvencioniranja, nadomestila in spodbujevalne posojilne politike), cilji varstva in razvoja ter načini uresničevanja teh ciljev.

Poglavje 7 je namenjeno spremljanju učinkovitosti izvajanja PVR, ki se bo spremljala prek letnih programov in poročil, ki izhajajo iz petletnega programa. Po njegovem zaključku leta 2028 se bo izvedla analiza učinkovitosti opravljanja vseh načrtovanih aktivnosti in uresničevanja posameznih dolgoročnih ciljev.

III. BESEDILO PREDLOGA

Na podlagi 109. člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10, 80/13, 38/17, 46/20, 105/21 – odl. US, 111/21 in 58/23) je Državni zbor Republike Slovenije na seji sprejel

RESOLUCIJO O PROGRAMU VARSTVA IN RAZVOJA PARKA ŠKOCJANSKE JAME ZA OBDOBJE 2024–2028

1 UVOD

1.1 *Pravne podlage za upravljanje regijskega parka Škocjanske jame in temeljne analize*

Pravna podlaga

Pravna podlaga za sprejetje Resolucije o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028 (v nadaljnjem besedilu: PVR) je 13. člen Zakona o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96, 46/14 – ZON-C in 18/23 – ZDU-1O; v nadaljnjem besedilu: ZRPŠJ) v zvezi s 60. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20, 3/22 – ZDeb, 105/22 – ZZNŠPP in 18/23 – ZDU-1O; v nadaljnjem besedilu: ZON).

Temeljni pravni akti

Temeljni predpisi, ki urejajo zavarovanje in upravljanje regijskega parka Škocjanske jame (v nadaljnjem besedilu: park), so:

- ZON,
- ZRPŠJ in
- Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Park Škocjanske jame, Slovenija (Uradni list RS, št. 68/96 in 46/14 – ZON-C).

Analize

PVR temelji na analizah spremljanja stanja, ki jih je pripravil upravljavec zavarovanega območja, in sicer stanja naravnih vrednot ter biotske raznovrstnosti, pa tudi na analizi pritiskov in tveganj za zavarovano območje ter analizi prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti (v nadaljnjem besedilu: analiza SWOT) v povezavi z dokumenti, ki jih kot strokovne podlage pripravijo strokovne službe, ter drugimi javno dostopnimi podatki.

1.2 *Namen in zgradba PVR*

Namen

PVR je podlaga za letne programe dela upravljavca parka – javnega zavoda Park Škocjanske jame, Slovenija (v nadaljnjem besedilu: zavod).

PVR je temelj za usmerjanje razvoja na zavarovanem območju, ki kar najbolj upošteva cilje varstva narave in možnosti za razvoj lokalnih skupnosti. Hkrati je tudi podlaga za regionalne in lokalne dokumente s področja gospodarskega, družbenega, kulturnega, okoljskega in prostorskega razvoja.

Širši namen PVR je izvajati naloge in določila iz mednarodnih konvencij in programov, katerih nosilec je zavod.

Zgradba

Pravna podlaga za PVR je ZRPŠJ, ki določa naslednje obvezne vsebine:

- celovita ocena stanja v parku,
- cilji varstva in razvoja ter načini uresničevanja teh ciljev,
- ocena stanja na vplivnem območju parka in določitev ukrepov za izboljšanje ter preprečevanje škodljivih vplivov,
- načini uresničevanja razvoju parka, prilagojene davčne in druge spodbujevalne politike, subvencioniranja, nadomestila ter spodbujevalne posojilne politike z merili in predvidenimi postopki,
- potrebna sredstva in njihove vire,
- prostorske opredelitve načrtovanih varstvenih in razvojnih posegov v parku,
- določitev za park primernih dejavnosti in smernic za njihov razvoj.

V skladu s sedmim odstavkom 53. člena ZON mora imeti regijski park načrt upravljanja. Na podlagi določbe 60. člena ZON je načrt upravljanja zavarovanega območja (v nadaljnjem besedilu: načrt upravljanja) programski akt, s katerim se določijo razvojne usmeritve, način izvajanja varstva, rabe in upravljanja zavarovanega območja ter podrobnejše usmeritve za varstvo naravnih vrednot na zavarovanem območju ob upoštevanju potreb razvoja lokalnega prebivalstva. Predlog načrta upravljanja pripravi upravljavec na podlagi akta o zavarovanju in ob strokovni pomoči organizacije, pristojne za ohranjanje narave, sprejme pa ga organ, ki je sprejel akt o zavarovanju. Načrt upravljanja za zavarovano območje, ki ga je ustanovila država, sprejme vlada z uredbo.

Lokalne skupnosti na zavarovanem območju sodelujejo v postopku sprejemanja načrta upravljanja z mnenjem.

V skladu z 61. členom ZON je načrt upravljanja podlaga za urejanje prostora in rabo naravnih dobrin in mora vsebovati:

- celovito oceno stanja narave, posegov in dejavnosti ter ekonomske in socialne sestave prebivalstva,
- oceno stanja naravnih vrednot na zavarovanem območju,
- oceno stanja na vplivnem območju,
- določitev načinov uresničevanja nalog varstva na zavarovanem območju in ukrepov za izboljšanje ter preprečevanje škodljivih vplivov na vplivnem območju,
- določitev podrobnejših razvojnih usmeritev in načine njihovega uresničevanja s prednostnim upoštevanjem tradicionalnih načinov rabe in opravljanja dejavnosti,
- smernice za povezovanje sektorskih načrtov gospodarjenja z naravnimi dobrinami,
- določitev varstvenih usmeritev za trajnostni razvoj dejavnosti,
- določitev načinov financiranja za zagotavljanje namenov varstva in razvoja,
- umestitev in konkretizacijo varstvenih režimov v prostor,
- program izvajanja načrta upravljanja.

Park ima po ZRPŠJ PVR, ki po svoji vsebini zadošča načrtu upravljanja, kot ga določa ZON, oziroma ima vsebine določene tako v ZRPŠJ, ki je specialni akt, kot v ZON, ki je splošni akt in določa vsebine načrtov upravljanja tudi v vseh preostalih zavarovanih območjih.

1.3 Splošni opis zavarovanega območja

1.3.1 Geografska lega, meje in velikost parka

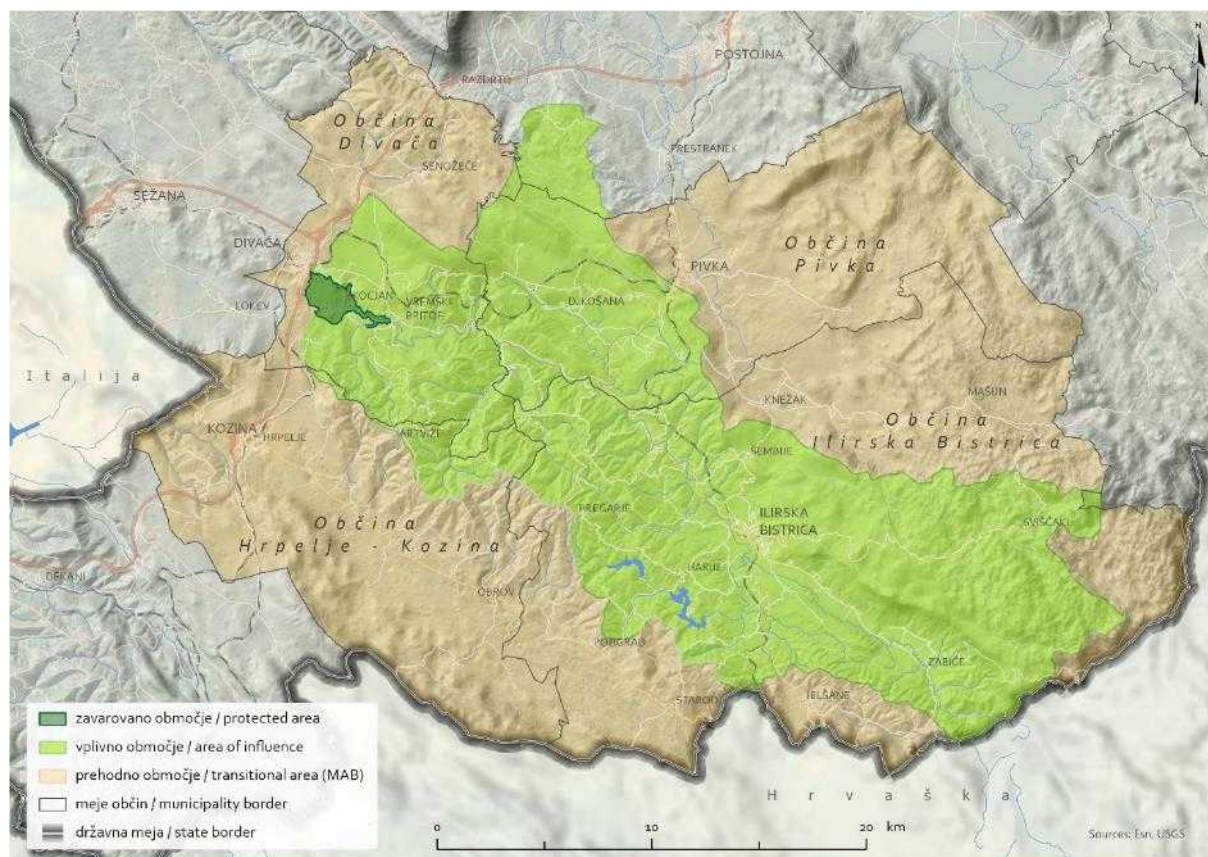
Lega

Park je na Škocjanskem krasu, obsežni uravnani pokrajini na nadmorski višini med 420 in 450 m, ki pripada jugovzhodnemu robu matičnega Krasa. Nad njim se na severu vzpenjata Gabrk s Čebulovico (642 m n. m.) in Vremščica (1027 m n. m.), proti vzhodu in jugu pa flišno vznožje Vremščice in flišni Brkini.

Meje in velikost

Park ima z ZRPŠJ določeno mejo zavarovanega in vplivnega območja, kar sovpada tudi z zavarovanjem Škocjanskih jam kot svetovne dediščine po Konvenciji o varovanju svetovne dediščine UNESCO in mokriščem mednarodnega pomena po Ramsarski konvenciji. Zavarovano območje parka meri 401 ha, vplivno pa okoli 45.000 ha, zajema celotno porečje reke Reke in se razprostira v šestih občinah.

Biosferno območje Kras v sklopu programa Človek in biosfera (Man and Biosphere – v nadaljnjem besedilu: MAB) ima poleg osrednjega in vplivnega območja (sovpadata z zavarovanim in vplivnim območjem parka) določeno še prehodno območje, ki obsega ves preostali del občine Divača, v predlogu pa je še širitev na preostanek občin Pivka, Ilirska Bistrica in Hrpelje - Kozina. To območje je pogosto imenovano tudi območje komunikacije, saj so dejavnosti v njem povezane z različnimi kmetijskimi dejavnostmi, bivanjskimi naselji in drugo rabo, kjer lokalne skupnosti, znanstveniki, strokovne službe, nevladne organizacije, kulturne skupine ter drugi deležniki delujejo skupaj.

Slika 1: Zavarovano in vplivno območje po ZRPŠJ za park Škocjanske jame, Škocjanske jame kot svetovno dediščino, podzemno mokrišče in biosferno območje ter prehodno območje po programu MAB (Človek in biosfera)

1.3.2 Status, dejavnosti ter lastništvo in upravljanje

Status

Območje je bilo zavarovano kot regijski park z ZRPŠJ. Upravljevec parka je zavod, ki ga je s sklepom ustanovila Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada), ki tudi zagotavlja sredstva za izvajanje nalog javne službe ohranjanja narave.

Dejavnosti

V okviru javne službe opravlja zavod več dejavnosti, med katerimi so priprava programa in razvoja Škocjanskih jam, skrb za vzdrževanje, obnavljanje in zavarovanje spomenikov in znamenitosti na zavarovanem območju parka, stalno spremljanje in analiza stanja naravnih vrednot ter kulturne dediščine v parku, usklajevanje raziskovalnih nalog v zvezi s parkom in organiziranje raziskovalnega dela, sodelovanje pri mednarodnih projektih, skrb za javno predstavitev parka, izvedba in organiziranje izobraževanja, priprava in vzdrževanje poti ter označb v parku, sodelovanje z lastniki posameznih spomenikov v parku – strokovna pomoč in svetovanje, vzdrževanje jamske infrastrukture za obisk jam in opravljanje vodniške službe po parku in jamah ter vodenje informacijskega centra. Pomembno mesto pa ima zavod tudi pri razvijanju in spodbujanju trajnostnega turizma ter vključevanju lokalnega prebivalstva in skupnosti v programe izobraževanja v parku.

Lastništvo in upravljanje

Zavod je leta 1999 od prejšnjega upravljavca Škocjanskih jam prevzel v upravljanje celotni jamski splet z vso pripadajočo infrastrukturo. Zavod je lastnik promocijsko-kongresnega centra na naslovu Matavun 8, gradu Školj, zemljišča v poslovnem območju Risnik ter upravljevec upravne stavbe na naslovu Škocjan 2, interpretacijskega centra na naslovu Škocjan 3, dveh skednjev v Škocjanu, sprejemnega centra s prodajalno vstopnic, informacijsko točko, parkiriščem, sanitarijami, muzejsko zbirko, poslovnimi in servisnimi prostori ter restavracijo na naslovu Matavun 12. Poleg tega je zavod še lastnik oziroma upravljevec kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki so na območju parka v lasti Republike Slovenije.

V lasti ali upravljanju ima zavod 53,3 ha stavbnih, kmetijskih in gozdnih zemljišč, od tega 23,6 % v lasti in 76,4 % v upravljanju.

1.4 Naravovarstveni pomen zavarovanega območja

1.4.1 Državni pomen

Škocjanske jame z okolico so zaradi izjemnih naravnih danosti in svoje strateške lege na stičišču različnih trgovskih poti umeščene na svetovni zemljevid že od obdobja prazgodovine naprej. Kljub zavedanju, da gre za enkratni jamski splet z veliko rastlinsko in živalsko pestrostjo ter bogato kulturno dediščino, je bilo obravnavano območje na državni ravni zavarovano šele leta 1996 z ustanovitvijo regijskega parka. Vse naravne vrednote v parku so državnega pomena. Celotno zavarovano območje je tudi del omrežja Natura 2000 in ekološko pomembno območje.

1.4.2 Mednarodni pomen

Škocjanske jame so mednarodno priznane območje svetovnega pomena, zato je odgovornost države za njihovo ohranjanje še večja in pomembnejša.

Namen konvencije o svetovni dediščini je ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno ter naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Vsebina konvencije je povezana z drugimi mednarodnimi pogodbami, med katerimi je treba poudariti Ramsarsko konvencijo, Konvencijo o biotski raznovrstnosti in Konvencijo o varstvu selitvenih vrst prosto živečih živali, ki je bila v slovenskem pravnem redu ratificirana z Zakonom o ratifikaciji Konvencije o varstvu selitvenih vrst prosto živečih živali (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 18/98 in 27/99; v nadaljnjem besedilu: Bonnska konvencija), in tudi z evropsko zakonodajo, kjer je treba poudariti usklajenost evropskega ekološkega omrežja Natura 2000.

Svetovna dediščina UNESCO

Škocjanske jame so naravni pojav izjemne svetovne vrednosti. Na seznam svetovne kulturne in naravne dediščine so bile v okviru Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine vpisane leta 1986 pod kriterijema VII (območje izjemnih naravnih pojavov ali naravnih lepote in estetskega pomena) in VIII (v skladu z 2. členom te konvencije mora vsako vpisano območje svetovne dediščine izstopati v svetovnem merilu glede na estetska ali znanstvena merila in temeljiti na zmožnosti države, da zagotovi dolgoročno ohranjanje območja izjemne univerzalne vrednosti in integritete).

Ramsarsko območje

Škocjanske jame so bile leta 1999 vpisane tudi na seznam mednarodno pomembnih mokrišč v skladu z Ramsarsko konvencijo, in sicer kot prvo podzemno mokrišče v skladu z merili, določenimi za podzemeljske hidrološke sisteme.

Biosferno območje (MAB)

MAB – Človek in biosfera je Unescov medvladni program, ki vzpostavlja svetovno mrežo biosfernih območij, kjer se ohranja biotska raznovrstnost in spodbuja trajnostni razvoj. Leta 2004 je bil park sprejet v svetovno mrežo območij MAB kot biosferno območje Kras, ki odkriva povezanost človeka z naravo in pomen izobraževanja za ohranjanje kakovosti bivanja. Območje se predstavlja tudi v okviru regijske povezave biosfernih območij EuroMAB, predvsem pa v povezavi s preostalimi biosfernimi območji Slovenije. S svojimi letnimi programi, pripravljenimi v skladu s strategijo in statutarnim okvirom (Statutory Framework) za razvoj svetovnega omrežja biosfernih območij, sprejetima v Seville marca 1995, zavod izvaja dejavnosti, ki so trajnostno naravnane in temeljijo na izobraževanju, povezavi znanosti in družbe ter spodbujanju trajnostnega razvoja na zavarovanem, vplivnem in prehodnem območju.

1.5 Splošni opis vplivnega območja

Vplivno območje parka je veliko okoli 45.000 ha in pokriva porečje reke Reke, vključno z njenim prehodom v kraško podzemlje obsežnega kraškega vodonosnika, torej del kontaktnega krasa, ki je strokovno opredeljen kot Divaški prag. Razeza se na območju šestih občin, in sicer Divače, Hrpelj - Kozine, Ilirske Bistrice, Pivke, Postojne in Loške doline.

Celotno območje parka gradijo karbonatne kamnine (pretežno apnenec) in nekarbonatne sedimentne kamnine (pretežno peščenjaki in laporji, ki tvorijo fliš). V dnu doline Reke so ponekod še debeli nanosi rodovitnih aluvialnih naplavin. Območje Snežnika (1796 m n. m.) na vzhodu pokrivajo obsežni gozdovi, ki so večinoma dobro ohranjeni in nudijo življenjsko okolje številnim živalskim in rastlinskim vrstam ter so eno večjih sklenjenih neposeljenih območij v Evropi. Severni del vplivnega območja pripada Slavenskemu ravniku in Vremščici. To območje sestavljajo tri vzporedna srednje visoka slemena (od 700 do 823 m n. m.) z vmesnimi kraškimi podolji. Najvišji vrh tega dela je Vremščica (1027 m n. m.). Pri Rakuliku in Sajeveh je kontaktni kras med krednim apnencem in eocenskim flišem. Na tem območju so slepe doline, kjer kratki potoki ob prestopu z laporja in peščenjaka na apnenec hitro poniknejo. Na jugu se razprostirajo flišnati Brkini, ki z gričevnato zgradbo in vmesnimi grapami tvorijo drugačen tip krajine, kot je severni kraški del.

Največja količina padavin je na območju Snežnika (več kot 2500 mm na leto) in se zmanjšuje proti zahodu in jugu. Za vplivno območje so značilne tudi poplave. Te so posledica velikega razmerja med največjim in najmanjšim pretokom (razmerje je približno 1 : 3000), značilnega za povirna kraška

območja. Največje območje poplav je v Ilirskobistriški kotlini, in sicer obsega največ od 6 do 7 km² površine. Poplave so vsakoletne, vendar kratkotrajne, običajno trajajo le nekaj ur.

Varstveni režimi za vplivno območje so predpisani v 8. členu ZRPŠJ in se nanašajo predvsem na zagotavljanje obstoječega vodnega režima Reke in ugodnega stanja voda.

1.6 Upravljanje zavarovanega območja

1.6.1 Organiziranost upravljavca

V zavodu je bilo 31. decembra 2022 poleg direktorja, ki ima sklenjeno individualno pogodbo o zaposlitvi za določen čas, zaposlenih 30 javnih uslužbencev za nedoločen čas (v nadaljnjem besedilu: NČ) in štirje javni uslužbenci za določen čas, in sicer trije zaradi opravljanja projektnega dela in eden zaradi opravljanja pripravništva. V zavodu so glede na vsebino delovnih nalog organizirane štiri službe:

- splošna služba (enajst zaposlenih za NČ),
- strokovna služba (štirje zaposleni za NČ),
- služba za naravovarstveni nadzor (trije zaposleni za NČ) in
- služba za informiranje in vodenje (dvanajst zaposlenih za NČ),

Poleg delovnih razmerij za nedoločen čas se sklepajo tudi pogodbe o zaposlitvi za določen čas, in sicer za opravljanje sezonskega dela, projektnega dela ter pripravništva. Leta 2022 je bilo v turistični sezoni zaposlenih dodatnih 22 delavcev za določen čas. Upravljavec v visoki turistični sezoni za vodenje obiskovalcev po potrebi najema tudi študentsko delo in sklepa podjemne pogodbe ter sodeluje s samostojnimi podjetniki.

1.6.2 Upravljanje nepremičnin

Zavod upravlja tako stavbna kot kmetijska in gozdna zemljišča.

Stavbna zemljišča z objekti

Skupna površina vseh parcel v območju stavbnih zemljišč je 43.468 m². Objekti na stavbnih zemljiščih so namenjeni za opravljanje dejavnosti zavoda, in sicer se uporabljajo kot poslovni prostori, prostori za obiskovalce ter pomožni prostori. Nekateri prostori se oddajajo v najem. Na objektih se izvaja redno in investicijsko vzdrževanje, poleg tega so objekti ustrezno zavarovani (požar, izliv vode, vlom, vandalizem).

Stavbno zemljišče	Parcelna številka	Površina v m ²
Uprava Parka Škocjanske jame, Škocjan 2	1629 k. o. Naklo	942
Sprejemni center Parka Škocjanske jame, Matavun 12	257/38 k. o. Naklo	3660
Parkirišča pri sprejemnem centru	515, 517, 521, 257/38, 257/46, 257/56 k. o. Naklo	8400
Parkirišče v poslovni coni Risnik	302/190 k. o. Naklo 1705/29 k. o. Dolnje Ležeče	3458 1107
Naravoslovni center Škocjan 3	*74 k. o. Naklo	386
Promocijsko-kongresni center Matavun 8	710/10 k. o. Naklo	991
J'kopinov skedenj, Škocjan – etnološka zbirka	*61 k. o. Naklo	65
Jurjev skedenj, Škocjan	*60 k. o. Naklo	187
Strojnica dvigala	565 k. o. Naklo	263
Sanitarije v dolini Globočak pred vhodom v jamo	434/5 k. o. Naklo	19
Nadstrešnica v dolini Globočak pred vhodom v jamo	1603/1 k. o. Naklo	171
Statično sanirane ruševine mlina Ukno	*35 k. o. Naklo	94
Ruševine gradu Školj	1304/4 k. o. Famlje	1205

Preglednica 1: Pregled stavbnih zemljišč z objekti v parku

Kmetijska in gozdna zemljišča

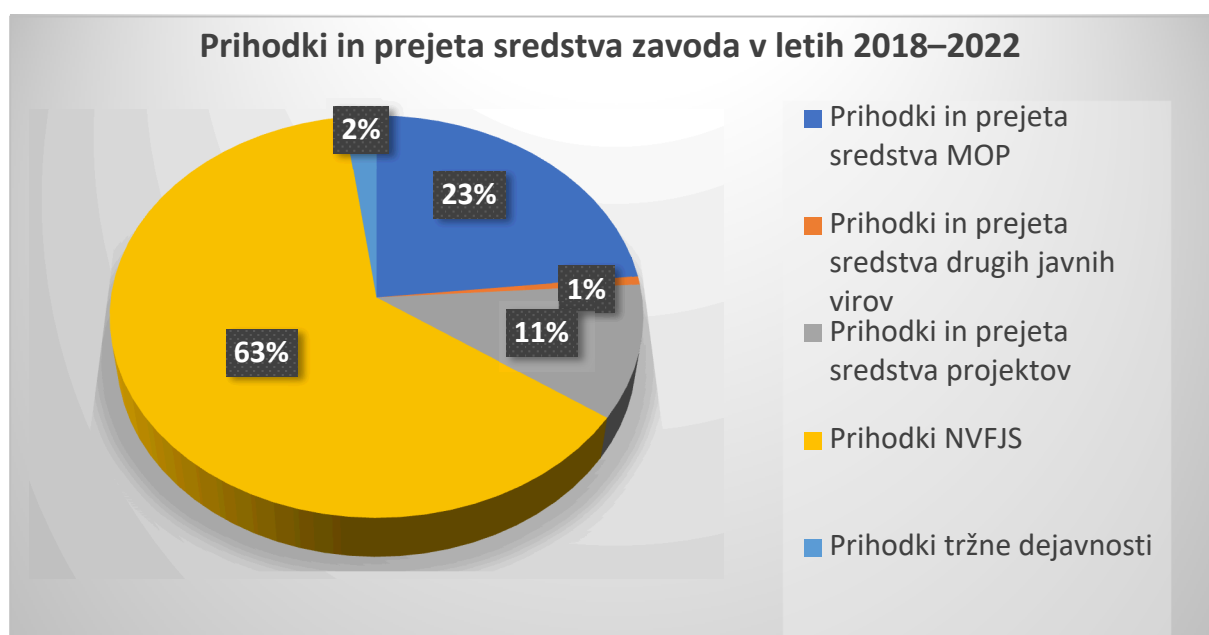
Skupna površina vseh kmetijskih in gozdnih parcel v lasti ali upravljanju zavoda je 489.486 m², od tega je zavod lastnik 24,2 % površin in upravljaavec 75,8 % površin. Na nekaterih kmetijskih zemljiščih se v skladu z dogovorom z okoliškimi kmeti izvajata košnja in paša, na nekaterih gozdnih zemljiščih pa se v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZGS) gospodarji z gozdovi.

1.6.3 Urejanje prostora

Podlaga za prostorsko načrtovanje na zavarovanem območju parka je Odlok o občinskem prostorskem načrtu Občine Divača (Uradno glasilo slovenskih občin št. 14/18 s kasnejšimi spremembami).

1.7.4 Finančni viri in stroški upravljanja v preteklem obdobju

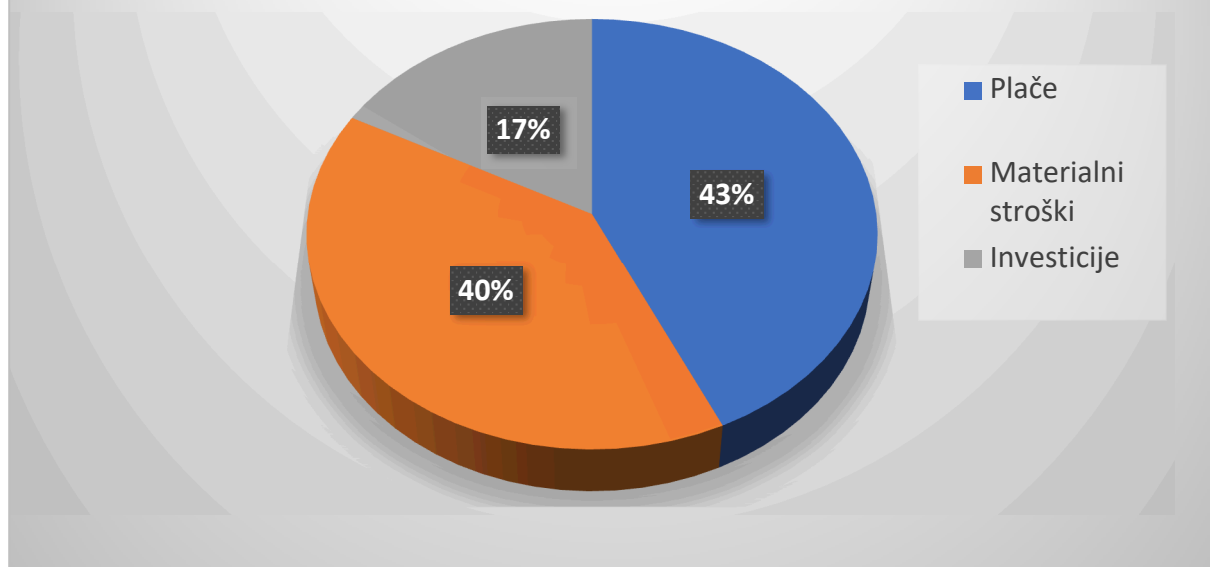
V preteklem petletnem obdobju (2018–2022) je zavod pridobil okoli 15,9 milijona evrov prihodkov, 23 % iz proračuna Republike Slovenije, 1 % iz drugih javnih virov, 63 % iz nejavnega vira javnega financiranja javne službe (NVFJS), v glavnem je to prihodek od vstopnin v jamo in 2 % iz tržnega dela (prodaja spominkov) (v nadaljnjem besedilu: lastna sredstva) ter 11 % iz mednarodnih projektov (večina je iz Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020).

Slika 2: Povprečni prihodki in prejeta sredstva zavoda v letih 2018–2022

V istem obdobju je bilo 43 % vseh odhodkov namenjenih stroškom dela, 40 % materialnim stroškom in 17 % investicijam. V okviru programov in projektov je bilo porabljenih 1,7 milijona evrov. Po Odredbi o razdeljevanju dela sredstev javnega zavoda Park Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 84/99; v nadaljnjem besedilu: Odredba o razdeljevanju dela sredstev PŠJ) je bil za fizične osebe namenjen 1 % prihodkov.

Odhodki zavoda v letih 2018–2022

Slika 3: Povprečni odhodki zavoda v letih 2018–2022

2.1 Opis in ocena stanja ohranjenosti narave

2.1.1 Neživa narava

2.1.1.1 Geološke značilnosti

Škocjanske jame so nastale v krednih in paleocenskih apnencih v bližini stika z neprepustnimi flišnimi kamninami eocenske starosti. Ta kamninski stik, ki je nekaj kilometrov južneje, je pomemben za nastanek in oblikovanje jam. Na flišnih kamninah, ki so iz kremenovih peščenjakov, konglomeratov in laporja, se zbira voda velike površinske reke Reke, ki potem, ko prestopi na apnenec, ponikne v Škocjanske jame. Na nastanek in smer rogov sta najbolj odločilno vplivali plastovitost kamnine in tektonska porušenost, torej lezike – presledki med plastmi kamnine ter prelomi in izrazito prelomnega območja.

Škocjanske jame so nastale v debeloskladovitih ali neskladovitih gornjekrednih apnencih. Le južni del jame, Tiha jama, je nastal v drobnoskladovitem gornjekrednem in paleocenskem apnencu. Na območju jame vpadajo skladi proti JZ pod kotom 20–30°. Ti apnenci so zelo čisti. Ker je v njih zelo malo netopnega ostanka, na površju ni mogla nastati sklenjena odeja prsti.

Prvi jamski rovi so se oblikovali ob prelomih in razpokah ter lezikah, ob katerih je prišlo do tektonskih premikov. Dobro vidni prelomi so v stenah Male doline pod Škocjanom in v Šumeči jami. Tektonsko poškodovane lezike so zlasti dobro vidne v Oknu med obema dolinama. Ob taki leziki je nastal tudi Slap. V obeh udornih dolinah in v Šumeči jami so do nekaj deset metrov široke razpoklinske cone, ki potekajo v smereh S–J in SZ–JV. Ob njih so nastali prvi kanali, pozneje v razvoju jame pa so nastali ob njih veliki odlomi ali podori. Tako so lahko nastale velike udorne doline in dvorane v jami, podorno kamenje pa je Reka sproti raztapljala in odnašala iz jame.

2.1.1.2 Relief

Škocjanski kras, obsežna uravnana pokrajina na nadmorski višini med 420 in 450 m, pripada jugovzhodnemu robu Krasa. Nad njim se na severu vzpenjata Gabrk s Čebulovico (642 m n. m.) in Vremščica (1027 m n. m.), proti vzhodu in jugu pa flišno vznožje Vremščice in flišni Brkini. Proti severozahodu se prek Divaškega krasa nadaljuje v kraških planjavah in gričevjih.

Površje Škocjanskega krasa je v grobem uravnano, v drobnem pa močno razčlenjeno. Ker ga gradijo apnenci, se je tu razvil značilni tip reliefa, prav po tej pokrajini imenovan kras.

Glavni vzrok za nastanek krasa in kraškega reliefa je topnost kamenin, ki gradijo zemeljsko površje. Voda glavni mineral apnenca, kalcit, raztaplja in ga odnaša skozi podzemne kanale v obliki raztopine. Zato na površju kameninskega drobirja skorajda ni.

Padavinska voda na Krasu odteka skozi razpoke v podzemlje. Tako nastanejo jame, na površju pa kraške kotanje različnih velikosti. Najpogostejše so vrtače. To so lijakaste ali skledaste vdolbine, povečini do 10 m globoke in s premerom do 50 m. Nastale so tam, kjer je navpično prenikanje v globino mogoče in raztapljanje kamnine najmočnejše.

Vrtače so zelo pomembna reliefna oblika na Škocjanskem krasu. Z njihovih pobočij in dna je bilo kamenje odstranjeno, dno pa izravnano. Del kamenja je bil podkopan pod prst v dnu vrtače, preostali del pa zložen v suhe zidove. To je pomenilo prve skromne njive na Krasu. Dna vrtač so bila uporabljena tudi za vodne zbiralnike – kale – za napajanje živine. Ilovica v dnu vrtač je postala neprepustna, če je bila dobro pregnetena.

Veliko večje kot vrtače so udornice. Nastale so z rušenjem stropov nad podzemnimi votlinami. Udornice imajo običajno strma pobočja, pa tudi navpične skalne stene so pogoste. Ne

nastanejo nenadoma z udorom, ampak z dolgotrajnim krušenjem stropa in sten nad dvoranami ter tokavo podzemne Reke, ki raztaplja odpadlo kamenje in ga tako odnaša proč.

Največji udornici sta 122 m globoki dol Sokolak, katerega prostornina znaša 8,5 milijona m³, in Globočak, katerega prostornina znaša 4,6 milijona m³. Skupina udornic, ki je nastala pri vходу v Škocjanske jame (Velika dolina, ki je globoka 164 m, Mala dolina, Sapendol in dol Lisična), pa ima skupno prostornino 6,2 milijona m³.

Posebna oblika na površju nad Škocjanskimi jamami so brezstropne jame. Nastanejo z zniževanjem površja zaradi raztapljanja apnenca, medtem ko se jame, ki jih je vodni tok že zapustil, ne spreminjajo. Ko površje doseže jamo, tej najprej razkroji strop in jama se odpre. Nad Škocjanskimi jamami sta velika nekdanja jama in velik stalagmit, ki stoji na prostem.

2.1.1.3 Hidrološke značilnosti

Jamo je oblikovala ponikalnica Reka, ki zbere večino vode na neprepustnih flišnih kamninah. Njen srednji pretok pred ponori je 8,95 m³/s, ob izjemnih poplavah pa do 387 m³/s. Po močnih padavinah Reka poplavlja. Običajne poplavne vode sežejo v jami do 30 m visoko, najvišje znane pa so dosegle višino 132 m. Reka teče od Škocjanskih jam skozi kraško podzemlje proti približno 35 km oddaljenim izvirov Timave na italijanski strani.

Ocena stanja

V tem poglavju se opis stanja nanaša le na površinski tok Reke v zavarovanem območju. Preostanek površinskega toka je obravnavan v tretjem poglavju te resolucije.

Površinske vode

Po podatkih iz Ocene ekološkega stanja vodotokov za obdobje 2014–2019 je ekološko stanje Reke, in sicer vodnih teles določenih od mejnega odseka do Kosez, od Kosez do Bridovca in od Bridovca do Škocjanskih jam, dobro s srednjo do visoko ravnijo zaupanja.

Podzemne vode

Po podatkih ARSO je bilo kemijsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini leta 2021 dobro. Količinsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini je prav tako dobro.

Kljub temu v Škocjanskih jamah še vedno občasno nastajajo pene, katerih izvor še ni povsem pojasnjen. To lahko kaže na onesnaženja Reke, kar lahko negativno vpliva na podzemno živalstvo ne le Škocjanskih jam, ampak celotnega podzemnega toka Reke in kraškega vodonosnika nasploh. Rezultati analiz ne kažejo odstopanj od večletnega povprečja na posameznem merilnem mestu.

2.1.1.4 Tla

Opis in ocena tal za park sloni na vzorčenju, ki je bilo izvedeno s strani Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani novembra leta 2018. Tip tal na vzorčnem mestu ob sprejemnem centru parka, ki je opredeljeno kot kraški pašnik, je rendzina na apnencu. Tla so plitva do zelo plitva in zelo skeletna.

Ocena stanja

Na podlagi zgoraj omenjenega vzorčenja so bila tla neonesnažena iz antropogenih virov. Izmed potencialno nevarnih anorganskih snovi od srednjih vrednosti za slovenska tla odstopajo Cd, Cr in Ni, ki so geogenega izvora.

Koncentracija Cd je na nivoju mejne vrednosti, koncentracije Ni presegajo opozorilno vrednost glede na Uredbo o mejnih, opozorilnih in kritičnih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh (Ur.L.RS 68/96). Vse merjene organsko potencialno nevarne snovi so pod mejo določljivosti.

2.1.2 Živa narava

2.1.2.1 Habitatni tipi

Kartiranje habitatnih tipov za zavarovano območje parka z okolico je prvič leta 2014 po predpisani tipologiji opravil Center za kartografijo favne in flore (v nadaljnjem besedilu: CKFF). Tipologija temelji na rastlinskih združbah v kombinaciji s strukturnimi prvinami in rabo tal. Popisanih je bilo 97 habitatnih tipov. Najznačilnejši habitatni tipi za park so predstavljeni v nadaljevanju.

Melišča, skalne stene in jame

Najznačilnejši habitatni tipi te skupine so apnenčaste stene z vegetacijo skalnih razpok in termofilna melišča. Na delih sten, ki so manj strmi, je ponekod razvita bujnejša vegetacija, prevladujejo pa vrste kamnitih kraških pašnikov in termofilnih gozdov mešanih listavcev. Prav tako se na delih, kjer ni zelo intenzivnega premikanja materiala, zaraščajo tudi melišča. V spodnjem delu skalnih sten nad strugo reke Reke in njenim ponorom je še en habitatni tip, in sicer vlažne skalnate stene. Gre za pomemben habitatni tip, ki je ena od posebnosti parka in v katerem so termofilni ter glacialni relikti.

Sklenjene gozdne površine

Na celotnem območju kartiranja prevladujeta termofilni gozd mešanih listavcev in termofilni hrastov gozd. Na večjih površinah je termofilnim drevesnim vrstam kot posledica pogozdovanja v preteklosti primešan črni bor ali pa ta tvori samostojne sestoje.

Termofilni gozdovi mešanih listavcev, termofilni hrastovi gozdovi in hrastovo-belogabrovi gozdovi so določeni v Uredbi o habitatnih tipih (Uradni list RS, št. 112/03, 36/09 in 33/13). Primes črnega bora oziroma smreke za te gozdne habitatne tipe pomeni neugodno stanje ohranjenosti.

Druge površine z drevesnimi vrstami

Mejice in manjše skupine dreves ter grmov najdemo na celotnem območju kartiranja. Pomenijo pomemben habitatni tip, saj so pomembno zatočišče in selitveni koridorji številnim živalskim vrstam. Po vrstni sestavi so zelo podobne okoliškim gozdovom in grmiščem.

Ekstenzivna suha travišča

Med ekstenzivnimi travniškimi površinami prevladujejo različni tipi vzhodno submediteranskih (submediteransko-ilirskih) suhih in polysuhih travišč. Kraška travišča so nastala kot posledica krčenja gozdov za pašnike. Spadajo med vrstno najpestrejše habitatne tipe pri nas. Z opuščanjem ekstenzivne paše drobnice in tako dopuščenim zaraščanjem so se njihove površine začele močno krčiti. Na globljih, za kmetijsko obdelavo primernejših tleh pa jih ogroža tudi intenziviranje rabe. Na območju kartiranja je vsekakor več površin, ki se zaraščajo, kot takih, ki so prešle v intenzivno kmetijsko rabo. To je z naravovarstvenega stališča dobro, saj je zaraščajoče se površine lažje povrniti v prvotno stanje kot tiste, ki so bile preveč gnojene.

Vode, prodišča in obvodna vegetacija

Največjo površino med vodami zavzema reka Reka, ki ima tudi visoko naravovarstveno oceno. Visoko ovrednoteni so tudi potoki, ki pa imajo vodo samo občasno. V strugi reke Reke je nekaj prodišč, ki so večinoma porasla z vrbovjem in enoletnicami.

Kali

Kali so majhni, a zelo pomembni habitati, saj so poleg škavnic edine stoječe vode v suhi krajini in habitati za vrste, vezane na vodo, ki brez njih ne bi preživele. Pomembna je tudi mreža kalov, ki so na ustrezni oddaljenosti, da omogočajo migracije osebkov in genetsko bogatenje populacij. Od šestih kalov v zavarovanem območju sta dva (Kaliči, Matavun) v dobrem stanju ohranjenosti, preostali

štirje pa so potrebni obnove. V vplivnem območju parka je bilo popisanih več kot 400 lokacij različnih vodnih virov, od tega jih je bilo 26 % v dobrem stanju ohranjenosti, preostali so potrebni obnove ali so uničeni. Poleg kalov so kot habitat primerni še velbani studenci (obokani izviri, značilni za Brkine), »štirne« (široke in dostopne za dvoživke in druge vrste) ter betonska korita in kanali, napolnjeni z vodo. Poleg nevezdrževanja kale in druge vodne vire ogroža tudi vnos zlatih ribic in drugih tujerodnih vrst.

Ocena stanja

Uredba o habitatnih tipih določa habitatne tipe, ki se prednostno – glede na druge habitatne tipe, prisotne na celotnem območju Republike Slovenije – ohranjajo v ugodnem stanju, in ureja usmeritve za njihovo ohranjanje.

Habitatni tip je v ugodnem stanju, če je naravna razširjenost habitatnega tipa in območij, ki jih posamezni habitatni tip znotraj te razširjenosti pokriva, stabilna ali se veča, če obstajajo in bodo v predvidljivi prihodnosti verjetno še obstajali posebna struktura habitatnega tipa ter naravni procesi ali ustrezna raba, ki zagotavljajo njegovo dolgoročno ohranitev, in če je zagotovljeno ugodno stanje za ta habitatni tip značilnih prosto živečih rastlinskih ter živalskih vrst.

Stanje habitatnih tipov v parku v preteklem obdobju lahko ocenjujemo kot stabilno, saj ni prišlo do bistvenih odstopanj od dosedanjih parametrov.

2.1.2.2 Rastlinstvo

Škocjanske jame z okolico imajo zaradi zelo razgibanega reliefa izredno pester rastlinski svet. V parku so nahajališča nekaterih endemičnih, redkih ali ogroženih vrst, ki so tudi na rdečem seznamu praprotnic in semenk Slovenije: bršljanov pojalnik (*Orobancha hederæ*) z edinim nahajališčem, wettsteinova mrtva kopriva (*Lamium wettsteinii*) z enim od dveh nahajališč in justinova zvončica (*Campanula justiniana*) s klasičnim nahajališčem.

Posebne mikroklimatske razmere v dnu dolin, ki nastanejo zaradi nizkih temperatur, omogočajo uspevanje nekaterih hladnoljubnih, značilno alpskih rastlin, kot so avrikelj (*Primula auricula*), skorjasti kamnokreč (*Saxifraga crustata*), dvocvetna vijolica (*Viola biflora*) in skalna kernejevka (*Kernera saxatilis*), štirideset metrov višje pa zaradi toplega zraka, ki pozimi izteka iz jame, uspevajo izrazito toploljubne vrste, na primer venerini lasci (*Adiantum capillus-veneris*), ostrolistni beluš (*Asparagus acutifolius*) in rdečeploдни brin (*Juniperus oxycedrus*). Rast tako nasprotujočih si rastlin skupaj je v naravi velika redkost.

Na vhodih stranskih rogov, kot sta Schmidlova dvorana in Tominčeva jama, rastejo rastline, prilagojene ekstremnim svetlobnim razmeram. Med cvetnicami so najbolj značilne navadni bršljan (*Hedera helix*), fuchsov grint (*Senecio fuchsii*), navadni zajčji lapuh (*Mycelis muralis*), kljukastosemenska zvezdica (*Stellaria montana*) in razrasla krišina (*Parietaria judaica*). Med praprotni opazimo rjavi sršaj (*Asplenium trichomanes*) in jelenov jezik (*Phyllitis scolopendrium*). Najgloblje v vhodne dele jam sežejo le nekateri mahovi in alge. V osvetljenem delu Schmidlove dvorane so tudi posebne kapniške strukture, imenovane stromatolitni stalagmiti, katerih rast je biološko pogojena. Notranja struktura takšnih kapnikov je zapletena, saj jo sestavljajo izmenične plasti eolskih sedimentov, kalcita in detritusa. V jami je 21 stromatolitnih stalagmitov, od katerih je večina na začetni stopnji rasti oziroma je njihova rast ustavljena.

Okrog razsvetljave v jami je ponekod opazna porast z rastlinami, kot so alge, mahovi in praproti, skupno poimenovanimi tudi lampenflora.

Invazivne tujerodne vrste

Invazivne tujerodne vrste rastlin (v nadaljnjem besedilu: ITV) se v parku redno pojavljajo vsako leto. Po Uredbi EU 1143/2014 za nadzorovane tujerodne vrste, ki so uvrščene na sezname in zanje veljajo najstrožji ukrepi za preprečitev vnosa in širjenja, najdemo v parku dve vrsti – ameriški pajesen in žlezavo nedotiko. Sicer prednjačijo obvodne vrste, ki so najbolj pogoste ob Reki, na bregovih in prodiščih. Omeniti velja kanadsko in orjaško zlato rozgo, japonski dresnik, žlezavo nedotiko in

topinambur. V parku mestoma najdemo pelinolistno žvrkljo predvsem ob poteh, cestah, nasipih peska, odprtih gradbiščih ter enoletno suholetnico na odprtih površinah.

Ocena stanja

Zavarovane rastlinske vrste v parku, uvrščene v Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10), so pretežno v ugodnem stanju. Vrste so večinoma vezane na stanje habitatov, ki so pretežno v ugodnem stanju ohranjenosti. Težavna so suha travišča, podvržena zaraščanju. Večinski del habitatnega tipa suhih travišč je tako imenovana kraška gmajna, z grmičevjem in drevesi porasel deloma kamnit del krajine, ki je bil v preteklosti pašnik. Zaradi nerabe je zdaj v zaraščanju in čezenj se povečini razprostira gozdna maska, kar onemogoča kmetijsko rabo ter tudi naravovarstveno upravljanje, zato je stanje traviščnih vrst na teh površinah slabo in se hitro še poslabšuje. Brez ukrepanja bodo traviščne populacije na teh površinah pretežno izginile.

Reliktna flora v udornicah, to je rastlinstvo, ki se je tukaj ohranilo še iz hladnejših obdobj Zemljine preteklosti, je v ugodnem stanju ohranjenosti. Rastišča so pretežno nepristopna obiskovalcem in ni nevarnosti, da bi jih ti ogrozili. V celoti so podvržena naravni sukcesiji. Rastišča jadranske smrdljive kukavice so v stabilnem stanju in se širijo. Opazno je pojavljanje novih rastišč jadranske smrdljive kukavice na obronkih makadamskih poti po vsem parku.

Občasno opažene so v parku tujerodne invazivne vrste, vendar ne povzročajo bistvenega pritiska na populacije avtohtone flore. Negativen vpliv na avtohtono floro je mestoma opazen le na bregovih reke Reke, kjer invazivne vrste tvorijo goste monosestoje, ki jih skušamo odstranjevati. Pojavljanje ameriškega pajesena je uspešno zatirano in omejeno, kljub njegovemu točkovnemu pojavljanju na odročnih in težko dostopnih mestih udornic. Ameriški pajesen in pelinolistna žvrklja lahko postaneta težavna, če se bodo opuščali ukrepi redne košnje in puljenja večkrat letno, takoj ko je vrsta opažena. Japonski dresnik bo treba redno odstranjevati, da ne preide v razrast v težko dostopnih delih parka. Trend pojavljanja ITV lahko ocenjujemo kot pozitiven in stanje pojavljanja ITV kot stabilno (pojavljanje vrst je v omejenem obsegu, vrste so pod nadzorom).

2.1.2.3 Živalstvo

V parku je pester preplet submediteranske in subalpinske favne.

Metulji

Favna metuljev v parku je zelo pestra. Upoštevajoč vse znane in objavljene podatke je končna številka za park znanih vrst metuljev 747, od tega je 110 vrst dnevnih metuljev in 637 nočnih vrst. Pestrost vrst v parku je srednje visoka. Po vrstah najštevilčnejša družina so pedici, sovke in zavijači. Skupno je na območju parka ugotovljenih 19 zavarovanih in ogroženih vrst nočnih metuljev, tudi štiri vrste Nature 2000, to so hromi volnoritec (*Eriogaster catax*), črtasti medvedek (*Euplagia/Callimorpha quadripunctaria*), petelinček (*Zerynthia polyxena*) in travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*). Stanje populacij je vezano na stanje njihovega habitata. Največji izziv ohranjanja pestrosti metuljev v parku je zaraščanje travnikov, obrobij vrtač in drugih primernih habitatov ter vse večje zgoščevanje zarasti v nekdanj presvetljenih gozdovih (gmajna), ki so bili tradicionalno pašeni, zdaj pa je v njih pašna raba prepovedana.

V vplivnem območju na travnikih južno od vasi Rečica pri Ilirski Bistrici je prisoten strašničin mravljiščar (*Phengaris teleius*), katerega stanje vrste v letu 2022 je bilo stabilno, habitat pa primeren.

Na travnikih in pašnikih je treba posebno pozornost nameniti tudi intenzivnosti rabe in ustrezni obtežbi. Čiščenje zarasti in odpiranje večjih travniških površin bi povečalo pestrost metuljev v parku.

Dvoživke

V parku je osem različnih vrst dvoživk: veliki pupek (*Triturus carnifex*), navadni pupek (*Lissotriton vulgaris*), navadni močerad (*Salamandra salamandra*), hribski urh (*Bombina variegata*), navadna krastača (*Bufo bufo*), rosnica (*Rana dalmatina*), sekulja (*Rana temporaria*) in človeška ribica

(*Proteus anguinus*). Zelena rega (*Hyla arborea*) je izginila iz parka in večine znanih habitatov v širšem območju.

Na širšem območju parka so za dvoživke primerni vodni habitati v kalih in lužah ob nihajočem toku Reke. Slednje so še posebej pomembne za hribskega urha. Dvoživke za svoj obstoj potrebujejo dovolj goste mreže kalov. Ogrožajo jih zaraščanje in propadanje kalov ter uničevanje in fragmentacija drugih habitatov, vnos tujevodnih vrst (ribe – plenilci) in onesnaževanje.

V biosfernem območju parka so tri evidentirane črne točke povozov dvoživk (Vremška dolina, Harije pri Ilirski Bistrici in Gradišica v občini Hrpelje - Kozina), kjer vsako leto beležimo okoli 3500 dvoživk (prenesenih in povoženih).

Plazilci

V parku je sedem različnih vrst plazilcev. To so: črnica (*Hierophis viridiflavus carbonarius*), navadni gož (*Zamenis longissimus*), belouška (*Natrix natrix*), črnopikčasta kuščarica (*Algiroides nigropunctatus*), pozidna kuščarica (*Podarcis muralis*), slepec (*Anguis fragilis*) in zelenec (*Lacerta viridis*).

Pričakovali bi lahko tudi kraško kuščarico (*Podarcis melisellensis*), modrasa (*Vipera ammodytes*) in kobranko (*Natrix tessellata*). V zadnjih letih beležimo opažanja o veliki progasti kači, kar lahko pomeni prisotnost progastega goža (*Elaphe quatuorlineata*). Prisotnost teh vrst je treba preveriti z raziskavami.

Ptice

V parku je bil nazadnje izveden celoviti popis ptic med letoma 2010–2013. Zabeleženih je bilo 81 vrst, od tega 49 gnezdil. Najštevilčnejše gnezdilke znotraj meja parka so črnoglavka (*Sylvia atricapilla*), taščica (*Erithacus rubecula*), kos (*Turdus merula*), ščinkavec (*Fringilla coelebs*) in močvirska sinica (*Poecile palustris*). Največje število prešteti planinskih hudournikov (*Apus apus*) je bilo 72 (36 parov). Leta 2011 smo registrirali šest samcev lesne sove (*Strix aluco*), slišalo pa se je tudi oglašanje mladičev. Gnezdečo populacijo ocenjujemo na šest do deset parov. V vasi Vremški Britof smo registrirali enega velikega skovika (*Otus scops*). Gnezdečo populacijo ocenjujemo na enega do tri pare. Opazili smo, da so skalni golobi (*Columba livia*) v parku morfološko zelo homogeni. Sokol selec (*Falco peregrinus*) uspešno gnezdi na območju Sokolaka, večinoma tudi z uspešno reprodukcijo. V park se je po več letih leta 2022 vrnila velika uharica (*Bubo bubo*), gnezdenje smo potrdili tudi leta 2023.

Na Reki je najštevilčnejša ptica, vezana na vodo, siva pastirica (*Motacilla cinerea*). Večinoma gnezdi osem do deset parov sivih pastiric. Povodni kos (*Cinclus cinclus*) ni številčen. Ocenjujemo, da v zavarovanem območju parka gnezdi eden do dva para. Opažene so tudi mlakarice (*Anas platyrhynchos*). V letu 2021 in 2022 je bil v soteski Reke opažen par velikih žagarjev (*Mergus merganser*). Gnezdenje ni bilo potrjeno. Ker večji del parka pokrivajo gozdovi in dlje časa opuščena kmetijska krajina, v parku od gnezdil ni sicer značilnih vrst kmetijske krajine Krasa, kot so poljski škrljanec (*Alauda arvensis*), rjava penica (*Sylvia communis*), prosnik (*Saxicola rubicola*), repnik (*Linaria cannabina*), rumeni strnad (*Emberiza citrinella*) in veliki strnad (*Emberiza calandra*). V parku je veliko skalnih sten, v katerih gnezdiijo ogrožene in redke vrste, vezane na takšen habitat. Planinski hudournik (*Apus melba*) je v Sloveniji redko razširjena vrsta. Regionalni varstveni pomen z vidika ptic dajeta parku tudi reka Reka in njen kanjon. Park je znotraj Krasa najpomembnejše območje za sivo pastirico in edino območje na Krasu, kjer gnezdi povodni kos.

Stanje vrst ptic Natura 2000 v parku je, kot ga opredeljuje dokument DOPPS iz leta 2023 z naslovom Ocena stanja kvalifikacijskih vrst ptic in njihovih habitatov v Regijskem parku Škocjanske jame 2017–2022, odvisno od stanja njihovega habitata. Vrste, ki naseljujejo ostenja, so v ugodnem stanju, prav tako je v dobrem stanju njihov habitat. Preostale vrste so vezane večinoma na suha kraška travišča. Stanje habitata je dobro le za nekatere, za večino pa je slabo, predvsem zaradi zaraščanja. Z odpravo površin v zaraščanju, predvsem pa z renaturacijo nekdanjih, zdaj gozdnatih pašnikov in travnikov, z odpiranjem sestojev črnega bora, odstranjevanjem dela zarasti in uvedbo paše v gozdu bi lahko pozitivno vplivali na izboljšanje habitata teh vrst. Pomembno je tudi ohranjanje mozaične krajine z mejicami, suhimi zidovi, starimi drevesi in drugimi krajinskimi strukturami. Posebna pozornost se

namenja tudi organiziranju obiska tako, da so obiskovalci dejavno usmerjeni, da se držijo zanje določenih poti in obiskujejo park na način, ki ni nepotrebna motnja pticam.

Živalstvo v Reki

V površinskem toku Reke je poznanih 21 skupin velikih nevretenčarjev, ki jim pripada 97 taksonov. Večina makrozoobentosa so ličinke žuželk: enodnevnice (*Ephemeroptera*), vrbnice (*Plecoptera*), kačji pastirji (*Odonata*), stenice (*Heteroptera*), mladoletnice (*Trichoptera*), dvokrilci (*Diptera*), hrošči (*Coleoptera*) in mrežokrilci. Poleg teh so bili najdeni tudi osebki ožigalkarjev, vrtinčarjev, polžev, školjk, maloščetincev, pijavk, pršic in rakov (vodne bolhe in ceponožci) ter enakonožcev (*Asellus acuticus cavernicolus* in *Trichonichus stameri*).

Ribe so zastopane v glavnem s postrvimi in ciprinidnimi vrstami. Te živijo tudi v začetnih delih podzemne Reke zaradi katastrofičnega drifta in le redko preživijo več časa v podzemlju. V Reko in pritoke ribiška družina doseljuje vrste rib soška postrv (*Salmo marmoratus*), šarenka (*Oncorhynchus mykiss*), grba (*Barbus plebejus*) in klen (*Squalius cephalus*).

Stanje populacije primorskega koščaka oziroma koščenca (*Austropotamobius pallipes*) v Reki je kritično. Za območje Natura 2000 Reka (SI3000223), ki vključuje tudi Reko do ponorov in spodnji del pritoka Sušica, je bil opredeljen kot izumrl. Majhne izolirane populacije so prisotne le še v povirju Reke. V spodjem odseku Reke pred ponori so najdeni osebki leta 2013 verjetno naplavljeni raki iz potoka Sušica. Gorvodno v odseku Reke pri Cerkevnikovem mlinu je majhna populacija jelševca. V pritokih Reke pri Premu je bila v letu 2022 potrjena račja kuga. Največji grožnji potočnim rakom v porečju Reke sta račja kuga in pomanjkanje vode zaradi različnih vzrokov.

V tolmunih Reke je opažen hribski urh (*Bombina variegata*) v vseh razvojnih stadijih.

Podzemno živalstvo Škocjanskih jam in ekologija

Škocjanske jame spadajo v skupino jam s sorazmerno bogato pravo podzemno favno. Bivališče nudijo zlasti nevretenčarjem, med katerimi so številni tako dobro prilagojeni na življenje brez svetlobe in na razmere, kjer je hrana količinsko in kakovostno revna, da so postali prave podzemeljske živali. Vodne in terestične habitate naseljujejo mnoge vrste podzemeljskih organizmov, rakov ceponožcev in enakonožcev, polžev, dvojnonog, žuželk in v kraškem vodonosniku tudi človeška ribica.

Pestrost življenja v jami dopolnjujejo številni netopirji. V jami smo zabeležili prisotnost dvanajstih vrst, stalno ali občasno prisotnih v jamskem sistemu. Med njimi so najštevilnejši dolgokrilni netopirji (*Miniopterus schreibersi*), katerih kolonija se seli med Škocjanskimi jamami in Predjamo, ter dolgonogi netopir (*Myotis capaccinii*). Zimske kolonije dolgokrilega netopirja dosegajo število do 7.000 osebkov, poletne kolonije pa nekaj tisoč osebkov. Preostale vrste so znatno manj številčne. Vrste, ki jih je mogoče najti v jami v času hibernacije ali porodniških kolonij, so še veliki podkovnjak (*Rhinolophus ferrumequinum*), južni podkovnjak (*Rhinolophus euryale*), mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*), širokouhi netopir (*Barbastella barbastellus*), navadni netopir (*Myotis myotis*) in vejcati netopir (*Myotis euryale*). Kot občasno prisotnost smo zabeležili še vrste širokouhi netopir (*Barbastella barbastellus*), mali netopir (*Pipistrellus pipistrellus*), ostrouhi netopir (*Myotis blythi*) in usnjebradi uhati netopir (*Plecotus macrobullaris*).

Vrstno najboljše je živalstvo, ki ga prinašajo curki prenikajoče vode iz epikrasa (kamninski sloj tik pod površjem) v Škocjanske jame. Obsega predstavnike enajstih skupin živali, in sicer vrtinčarje, gliste, polže, maloščetince, pršice, med raki dvoklopnike, ceponožce, enakonožce in postranice ter med žuželkami skakače in ličinke dvokrilcev. Najbogatejše zastopana živalska skupina v epikrasu so ceponožni raki. Večina teh vrst je zašla v jamsko okolje s preniklo vodo, druge so bile najdene v ponikalnici. V Škocjanskih jamah je bilo iz prenikle vode ugotovljenih 20 vrst, ki pripadajo 12 rodovom in trem družinam. Štiri vrste so iz skupine ciklopoidov, med harpaktikoidi je 16 vrst, od katerih je bilo ugotovljenih pet za znanost novih vrst iz štirih rodov: *Bryocamptus*, *Moraria*, *Parastenocaris* in cf. *Stygepactophanes*. Večino od njih bi lahko označili za epikraške specialiste, saj smo jih našli le v prenikli vodi. Dvanajst vrst, ki poseljujejo epikraški habitat, je stigobiontskih – torej so pravi predstavniki podzemeljskih vod. Ugotovljenih je bilo pet novih vrst in vrsta *Elaphoidella slovenica* Wells (syn. *Elaphoidella karstica*), ki je endemit Škocjanskih jam. Iz najdišč v Škocjanskih jamah so bile že leta 1930

prvič opisane vrste rakcev Copepoda (*Moriaropsis scotenophila*) in jamski samook (*Speocyclops infernus*).

Med podzemnim živalstvom Reke so nekatere stigobionske vrste, in sicer Polychaeta: jamski cevkar (*Marifugia cavatica*); Turbellaria: jamski vrtinčar (*Dendrocoeleum spaeleum*); amfipode: reška slepa postranica (*Niphargus timavi*) in kapniška slepa postranica (*Niphargus Cf. Stygiu*); deseteronožci: jamska kozica (*Troglocaris sp.*) in Amphibia: človeška ribica (*Proteus anguinus*), ki ji je zanjo podzemna Reka oziroma vodonosnik Krasa skrajno severozahodna točka razširjenosti areala v vodah dinarskega krasa.

Terestrično podzemno živalstvo v parku obsega štirinajst vrst, in sicer rake enakonožce, jamskega polžka, dvojnogo, palpigrada in paščipalca, med žuželkami pa jamske skakače rodu *Oncopodura in Onychiurus* ter dve vrsti jamskih hroščev. V zadnjih letih opažamo prisotnost palpigrada *Eukoenia sp.*, jamskega paščipalca (*Chthonius spelaeophilus*) in jamskega pajka vrste podzemeljski šesterookec (*Stalita taenaria*). Jamska mokrica in rakec rodu *Alpioniscus* sta amfibična. Terestrične vrste živijo v glavnem okoli organskih ostankov na tleh (gvano, les). Na površinskem vodnem filmu na majhnih lužicah, kjer se hranijo z organsko snovjo, ki se ujame na površino, pa živijo skakači.

V osvetljenem delu Schmidlove dvorane so na 21 mikrolokacijah posebne žive kapniške strukture – stromatolitni stalagmiti. Večina teh struktur je na začetni stopnji rasti oziroma je njihova rast počasna. Morfologija in rast sta odvisni od intenzitete vpadne svetlobe, izdatnosti in lastnosti kapljajoče vode, temperature ter hitrosti rasti cianobakterij, ki vplivajo na odlaganje biogenega kalcita. Združba organizmov, ki sestavlja stromatolitne stalagmite, je raznovrstna in zapletena. Najbolj razvit stromatolitni stalagmit je bil v preteklosti poškodovan; manjka del, ki je bil usmerjen proti jamskemu izhodu, viru svetlobe.

Okrog razsvetljave na pohodnih poteh v turističnem delu jame je porast z rastlinami, kot so alge, mahovi in praproti, skupno poimenovanimi tudi lampenflora. To je združba organizmov, ki se razvije okoli svetil v jamah in je vzrok za biološko pogojeno propadanje površin oziroma spremembo lastnosti površin, na katerih raste (na primer kapniki, sedimenti, prazgodovinske slikarije in zgodovinski podpisi). Vpliv lampenflore na jamsko favno je posreden in se kaže zlasti v tem, da v jamskem okolju pomeni hranila, kjer jih običajno ni v izobilju. Nejamska favna lahko iz takšnih niš celo izrine pravo jamsko (troglobionske vrste) ter jo zaradi tega biodiverzitetno in številčno osiromaši. S povečevanjem turističnega obiska je povezano tudi podaljševanje osvetljevanja, kar ugotovljeno pozitivno vpliva na prirast lampenflore.

Pohodne turistične poti v Škocjanskih jamah so organsko precej obremenjene, pogosto so na njih kazalniki fekalnega vira, na primer bakterije vrste *Escherichia coli*. Izrazito povišane vrednosti organskega onesnaženja oziroma kontaminacije so na pohodnih površinah v tistih predelih, kjer so netopirji in kjer je gvano po površinah, ter na začetnem delu turistične poti. Turisti vnašajo in raznašajo po pohodnih površinah v jami organski material. Z namenom omejevanja vnosa jami tujerodnega materiala je upravljavec pred vhod v turistično jamo v Globočaku namestil dezinfekcijsko bariero (2021), da si obiskovalci pred vstopom deloma očistijo in razkužijo površino obuval.

Jamski zrak v Škocjanskih jamah je izrazito dinamičen habitat, kar kažejo izmerjeni abiotski (na primer temperatura, ogljikov dioksid, radon) in biotski parametri (na primer mikroorganizmi). V Škocjanskih jamah je občasno na posameznih lokacijah povišana koncentracija delcev v zraku. Do povišanj prihaja v vodnem delu jame, kjer pršenje Reke ustvarja aerosole, ob čiščenju turističnih poti z visokotlačnim vodnim čistilnikom, med turističnim obiskom oziroma na vrhuncu turistične sezone ter ob naravnem zračnem toku v jamo. Na neprevetrenih mestih v jami oziroma ob izraziti temperaturni stratifikaciji se delci v zraku zadržijo dlje časa. Jamski zrak je vir mikrobne biomase, ki postopoma sedimentira. V zraku je poleg naravne mikrobiote tudi mikrobiota humanega izvora kot posledica prisotnosti obiskovalcev oziroma turistične rabe. Ob visokih vodah vzdolž Reke prihaja do občasno visokih koncentracij aerosoliziranih mikroorganizmov. V zraku so lahko mikroorganizmi, ki vplivajo na človekovo zdravje.

Invazivne tujerodne vrste

Iz seznama uredbe EU 1143/2014 za nadzorovane tujerodne vrste, ki so uvrščene na sezname in zanje veljajo najstrožji ukrepi za preprečitev vnosa in širjenja, v parku nismo zabeležili nobene vrste. Invazivne tujerodne vrste v parku (živalske vrste) so bile redko opažene in ne povzročajo bistvenega pritiska na populacije avtohtone favne. Pojavljanje ciprinidnih vrst v kalih v letih 2017–2022 ni bilo zabeleženo.

Prisotni so nasadi tujerodnih iglavcev v Mali in Veliki dolini ter soteski Reke, kar se s počasi premeno nadomešča z naravno pomlajeno avtohtono vegetacijo grmovja (dren, ruj) in dreves (mali jesen, trokrpi in poljski javor, črni gaber, hrast).

Ocena stanja

Živalske vrste, navedene v tem poglavju, so v pretežno ugodnem stanju. Vrste so odvisne od stanja habitatnih tipov, kjer živijo, in ti so na zavarovanem območju parka večinoma v ugodnem stanju ohranjenosti. Težavna so suha travišča, podvržena zaraščanju.

Populacije dvoživk in plazilcev v Sloveniji v zadnjih 60 letih upadajo zaradi izgube, fragmentacije ter onesnaževanja njihovih habitatov in habitatnih struktur. Slednje se opaža tudi v Vremski dolini na cesti Famlje–Ribnica, kjer od leta 2018 potekajo dejavnosti prenašanja dvoživk čez cesto v času pomladanskih selitev, saj se število dvoživk zmanjšuje vsako leto. Prav tako je iz parka in večine znanih habitatov v širšem območju izginila zelena rega. V parku in bližnji okolici se izvajajo raziskave za opredelitev stanja populacije velikega pupka in hribskega urha. V vaškem kalu v Matavunu populacija velikega pupka dosega največje število.

Živalstvo Reke je v stabilnem stanju ohranjenosti, razen za vrsto primorski koščak, katerega stanje v Reki je kritično. Ogrožata ga bolezen račja kuga in pomanjkanje vode zaradi različnih razlogov.

Stanje ptic v parku je pretežno ugodno. Večinoma je povezano s stanjem populacij na širšem območju posebnega območja varstva Krasa (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023) in z vrstami, ki živijo na tem območju. Habitatni, na katere so vezane vrste ptic, ki se prednostno varujejo, so v zavarovanem območju parka v pretežno ugodnem stanju ohranjenosti. Težavna so suha travišča, podvržena zaraščanju. Turistični obiski so za zdaj omejeni na udornicah Velika in Mala dolina ter prvem ponoru Reke pod Škocjanom, kjer je stanje ptic stabilno.

Ta čas je v parku znanih 24 vrst netopirjev (od 32 vrst v Sloveniji), kar park uvršča na sam vrh ožjih območij z največjo raznovrstnostjo oziroma biodiverzitetno netopirjev v Sloveniji. Živali in populacije vseh vrst netopirjev so pri nas zavarovane po Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Ur. l. RS 46/2004). Podamo lahko splošno oceno, da so vrste netopirjev v parku verjetno v ugodnem stanju, kakor tudi habitatni tipi, ki so za te populacije bistvenega pomena (jame, jamski vhodi, mejice, obgozdni pas vegetacije, rečni bregovi, obvodna vegetacija, gozdne površine, starejša drevesa, jame, ki niso odprte za javnost). Prehranjevalni habitatni so v ugodnem stanju ohranjenosti. V parku in okolici je za zdaj še zadostna površina mozaične krajine, gozda, mejic, košenic, vodnih površin, sklenjene obvodne vegetacije in grmičevja, starih obrežnih gozdnih sestojev ter varovalnega gozda v soteski Reke in Sušice, kar je nujno za dolgoročno ohranjanje biodiverzitetne netopirjev.

Podzemno troglobiontsko živalstvo je v ugodnem stanju ohranjenosti. Splošno ekološko stanje habitatov troglobiontske favne v Škocjanskih jamah je primerljivo s prejšnjimi leti. V turističnem delu jame se dnevno osvetljujejo kapniške tvorbe, jamski stropi, ostenje in jamska tla, obiskovalcev je od 10 do 1500 na dan, delujoč je WiFi-signal. Vsekakor je občuten pritisk turističnega obiskovanja jamskega sistema, kar je verjetno razlog za manjšo številčnost predvsem nekaterih vrst z vrha prehranjevalne verige (Coleoptera) v nekaterih predelih jam. Obilne obloge alg, mahov in celo praproti (lampenflora) na kapniških površinah, ilovici, jamskih stenah, ki so nastajale v preteklih desetletjih turističnega obiskovanja jame, so od leta 2014 sanirane. Osvetljevanje površin kapnikov, ostenja in pohodnih poti po turističnem delu jame so podvržene rednim ukrepom zaviranja in omejevanja rasti lampenflore, zato ni bojzani razširjanja alohtone nejamske favne zaradi rasti alg v okolici reflektorjev (dodatnega pritiska na jamsko favno), ki izpodriva prave jamske živali.

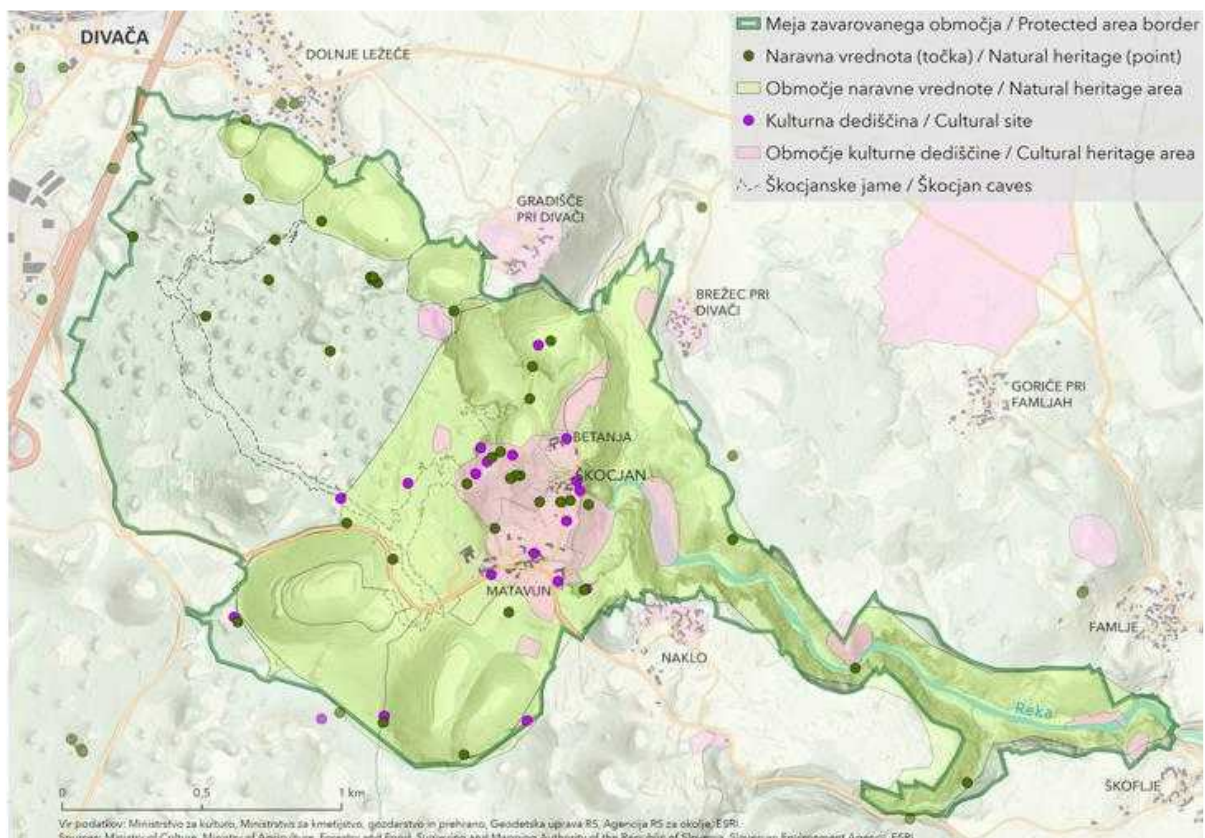
Kemijsko stanje Reke v Škocjanskih jamah odraža stanje površinskega toka Reke pred ponorom. Nitrati, sulfati in amonij, ki lahko pomenijo onesnaženje, so običajno na stopnji, značilni za površinske vodotoke. Pesticidi iz najpogosteje uporabljenega nabora analiz v Reki in v rečnem

sedimentu niso bili zaznani. Ob nizkih pretokih in v pulzu prvega vala po izdatnih padavinah se poslabša kakovost Reke, kar se odraža zlasti v povišanih koncentracijah mikrobioloških kazalnikov fekalnega onesnaženja, kot na primer bakterij vrste *Escherichia coli* in enterokokov. Biološki ter drugi majhni delci se ob visokih pretokih in pršenju izdatno aerosolizirajo v jami in poslabšajo kakovost jamskega zraka. Najštevilčnejše ugotovljeno podzemno živalstvo je v epikraški coni (tik pod površjem), ki ni pod vplivom obiskov jamskega sistema, temveč je bolj vezana na stanje površja in rabo tal na površju neposredno nad jamskim sistemom in je v ugodnem stanju. Ugotavljamo, da je metoda vzorčenja favne v prenikajoči vodi primerna, primerni so okoljski parametri, ki jih spremljamo kot podporo biotskim podatkom, sestava favne je stabilna.

Tujerodne invazivne vrste v parku so le občasno opažene in ne povzročajo bistvenega pritiska na populacije avtohtone favne. Najbolj problematične utegnejo biti vodne vrste. Pri vnosih ciprinidnih vrst v stoječa vodna telesa na zavarovanem območju parka so te ustrezno odstranjene. V parku sta prisotni tudi dve vrsti invazivnih tujerodnih komarjev: tigrasti komar (*Aedes albopictus*) in japonski komar (*Aedes japonicus*). Kali niso pomemben habitat za razvoj ličink komarjev.

Invazivne tujerodne vrste v parku niso bile opažene in po naši oceni tudi ne povzročajo bistvenega pritiska na populacije avtohtonih vrst živali. Najbolj težavne utegnejo biti v prihodnosti vodne vrste ITV (raki, ostrž, sklednica), kjer le težko – če je to sploh mogoče – kontroliramo ali nadzorujemo širjenje vrst v vodotoku. Pri morebitnih pojavih ciprinidnih vrst v stoječih vodnih telesih na zavarovanem območju parka bodo te ustrezno odstranjene in vodni ekosistemi sanirani.

2.1.3 Varstveni statusi

Slika 4: Naravne vrednote in kulturna dediščina v Regijskem parku Škocjanske jame

2.1.3.1 Naravne vrednote

V zavarovanem območju parka je 54 naravnih vrednot, določenih s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10 in 23/15; in 7/19 in 53/23), od tega 14 območij naravnih vrednot državnega pomena, 13 točk naravnih vrednot državnega pomena in 25 jam, ki so prav tako naravne vrednote državnega pomena.

Velika večina naravnih vrednot je vezana na kraško hidrologijo, geomorfologijo in geologijo, predvsem znotraj sistema Škocjanskih jam. Ker ima jama izjemen pomen, so upravljavske dejavnosti prednostno podrejene ohranitvi, zavarovanju in predstavitvi tega edinstvenega naravnega objekta.

Varstvene usmeritve

Usmeritve za dejavnosti na območju naravnih vrednot izhajajo iz varstvenih režimov 8., 9. in 10. člena ZRPŠJ.

Po Uredbi o zvrsteh naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 52/02 in 67/03; v nadaljnjem besedilu: uredba o zvrsteh) so varstvene usmeritve za varstvo naravne vrednote usmeritve za posege in dejavnosti človeka na naravni vrednoti in na območju, ki je z naravno vrednoto vidno ali funkcionalno povezano, z namenom, da se naravna vrednota ohranja. Posegi in dejavnosti se izvajajo na naravni vrednoti, če ni drugih prostorskih ali tehničnih možnosti za izvedbo posega ali opravljanje dejavnosti, in sicer v skladu z usmeritvami, določenimi v uredbi o zvrsteh.

Podrobnejše varstvene usmeritve za varstvo posamezne zvrsti naravnih vrednot ali za posamezno naravno vrednoto so določene v Pravilniku o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Konkretno varstvene usmeritve in naravovarstveni pogoji za posege in dejavnosti na naravni vrednoti ter na območju vpliva na naravno vrednoto so določeni v naravovarstvenih smernicah.

Razvojne usmeritve za naravne vrednote so usmeritve za rabo naravnih vrednot z namenom njihove ohranitve. Naravne vrednote se praviloma ohranjajo v obstoječi rabi, ki mora potekati sonaravno, da ne ogroža obstoja naravne vrednote in ne ovira izvajanja njenega varstva. Naravne vrednote so namenjene predvsem doživljanju narave, izobraževanju, vzgoji, znanstvenoraziskovalnemu delu ali naravi prijazni rekreaciji.

Ocena stanja

Stanje naravnih vrednot v parku se ocenjuje kot dobro. Naravni procesi v jamah in udornicah, kar obsega veliko večino med vsemi naravnimi vrednotami v parku, v glavnem potekajo nemoteno. Vhodi v sistem Škocjanskih jam in tudi v Mušjo ter Skeletno jamo so zaradi nadzora obiska in preprečevanja morebitnih poškodb zaprti z vrati. Vhod v Škocjanske jame je zavarovan tudi z videonadzornimi kamerami, vhoda v Mušjo in Skeletno jamo pa s senzorjem vloma.

Izvajanje del in organiziranje obiska v sistemu Škocjanskih jam in površinskem delu parka sta podrejena ohranjanju narave in skrbi za nemoten ter varen obisk. Sem spadajo na primer čiščenje prepadnih sten in postavljanje lovilnih mrež in galerij zaradi krušenja kamenja ter obnova poti. Jama je z izjemo poškodb iz preteklosti v dobrem stanju, nekatere poškodbe pa so bile sanirane in bo sanacija treba še izvajati. Problem osvetlitve v jami ter lampenflore se rešuje s protokolom za zaviranje rasti lampenflore v Škocjanskih jamah.

Tudi druge jame v parku so v glavnem v naravnem stanju z izjemo redkih v bližini Dolnjih Ležeč, ki so nekoč služile za nelegalno odlaganje odpadkov in so do vrha zatrpane z odpadki in drugim materialom. Ena od jam na tem območju je bila leta 2015 očiščena. Melišča v udornicah so stabilna, medtem ko se njihova dna ponekod zaraščajo.

Občasna nihanja kakovosti vode ne kažejo večjih odstopanj od dolgoletnih povprečij, kljub temu pa motijo pene, ki se nabirajo ob slapovih in brzicah v podzemnem toku Reke, in plastični odpadki v delih podzemnega kanjona – predvsem so večje količine teh odpadkov v zaključnem delu (Martelova dvorana, Mrtvo jezero), ki jih ob visoki vodi zaradi sifona Reka odlaga na bregovih struge ali plavajo na vodi.

Drevesa s seznama naravnih vrednot, predvsem lipe v Škocjanu in Matavunu, so pod vplivom klimatskih sprememb vse bolj podvržena poletnim sušam in temu primerno tudi počasi rastejo.

2.1.3.2 Ožje zavarovano območje

V parku so soteska Reke v dolžini približno 2,5 km pred ponorom v Škocjanske jame, spodnji del soteske Sušice do sotočja z Reko, osrčje parka z Veliko in Malo dolino ter vasmi Matavun, Škocjan in Betanja, niz udornic na južni in severni strani ter površje nad Škocjanskimi jamami. Zaradi posebne naravne, kulturne, zgodovinske in estetske vrednosti so v parku posamezni deli nepremične naravne in kulturne dediščine posebej zavarovani z ZRPŠJ.

Naravni spomeniki

Kot naravni spomeniki so zaradi svojih posebnih značilnosti kot vzorčni primer nekega naravnega pojava zavarovani naslednji deli parka:

1. Mala dolina in Velika dolina do roba udornice;
2. brezno Okroglica;
3. stene in bregovi slepe doline Reke v dolžini in širini 150 m pred vhomom v Mahorčičevo dvorano;
4. podzemne jame na območju parka:
 - Škocjanske jame (škocjanski jamski splet),
 - Velika jama na Prevali ali Mušja jama,
 - Mala jama na Prevali ali Skeletna jama,
 - jama Škrlica,
5. Kapnik v Lipjih jamah pri Divači.

Varstveni režim za naravne spomenike je predpisan v 9. in 10. členu ZRPŠJ.

2.1.3.3 Območje Natura 2000

Park je v območju Nature 2000, in sicer posebno območje varstva Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023; v nadaljnjem besedilu: POV) in posebno ohranitveno območje Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000276; v nadaljnjem besedilu: POO Kras). V park sega tudi skrajni zahodni del posebnega ohranitvenega območja Reka (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000223; v nadaljnjem besedilu: POO Reka).

Koda območja	Ime območja	Vrsta varovanega območja	Površina [km ²]	Delež v RPŠJ (v %)	Delež območja v parku glede na skupno površino območja (v %)
SI3000276	Kras	POO	474,86	99	0,87
SI5000023	Kras	POV	498,45	99	0,83
SI3000223	Reka	POO	0,05	1,25	1,21

Preglednica 2: Pregled območij Nature 2000 POV Kras (SI5000023), POO Kras (SI3000276) in POO Reka (SI3000223) v parku.

Ukrepi za vse vrste Natura 2000 se izvajajo v skladu s smernicami, navedenimi v Programu upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020) (v nadaljnjem besedilu: PUN), in so predstavljeni v preglednicah z nalogami za posamezne cilje ter v usmeritvah za kmetijstvo in gozdarstvo.

Po PUN ima park ključno vlogo pri izvajanju ukrepov in dejavnosti, vezanih na nekatere vrste in habitatne tipe: jame, ki niso odprte za javnost, jadranska smrdljiva kukavica, raznolistna mačina, vzhodna submediteranska suha travnišča, človeška ribica, hribski urh, veliki pupek, dolgokrili netopir, dolgonogi netopir, navadni netopir, veliki podkovnjak, primorski koščak, velika uharica, podhujka, sokol

selec. Varstveni ukrepi se nanašajo na zapiranje nekaterih jam za dostop javnosti, čiščenje jam in obnovo prvotnega stanja, dejavnosti spremljanja stanja ekologije habitata netopirjev in ustrezno prilagajanje aktivnosti (obisk, vzdrževanje, raziskovanje), izvajanje neposrednega nadzora habitatov netopirjev, izvajanje in razširitev monitoringa ob minimalnih pretokih Reke v Škocjanskih jamah, izvajanje neposrednega nadzora znanih rastišč, obnovo kalov, vzpostavitev novih kalov in drugih malih stoječih voda, vzpostavitev in obnovitev mrestišč, obnovo mlinščic, prilagoditev obstoječe javne razsvetljave, izvajanje neposrednega nadzora habitata uharice in sokola, različne komunikacijske dejavnosti, ki obsegajo dejavnosti pri ohranjanju in obnovi kmetijske rabe kraških travnikov ter pri obnovi kalov, mrestišč in komunikaciji z obiskovalci in deležniki parka.

V nadaljevanju je krajši opis zgoraj omenjenih območij Natura 2000.

POO Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000276)

Posebno ohranitveno območje POO Kras sta obsežna apneniška planota v jugozahodnem delu Slovenije ter severozahodni del dinarskega krasa, kjer nastajajo številni površinski in podzemeljski kraški pojavi ter so umeščeni evropsko pomembni habitatni tipi (jame, suha travišča, brinovja, črničevje, skalne stene). Območje je življenjski prostor zavarovanih ali ogroženih rastlinskih in živalskih vrst na ravni EU (netopirji, metulji, hrošči, dvoživke, ptice) ter pomemben selitveni koridor ujed in velikih sesalcev.

V parku so bile po zadnjih podatkih evidentirane naslednje vrste iz habitatne direktive, ki opredeljujejo Naturo 2000 območje Kras: veliki podkovnjak, južni podkovnjak, mali podkovnjak, dolgonogi netopir, dolgokrili netopir, vejcati netopir, navadni netopir, ostrouhi netopir, veliki pupek, hribski urh, ozki vretenec, travniški postavnež, rogač, bukov kozliček, črtasti medvedek, petelinček, črni apolon in v neposredni okolici parka tudi človeška ribica. Kot edina rastlinska vrsta s seznama je v parku Jadranska smrdljiva kukavica. Pojavlja se v nizkih gostotah na več lokacijah. Posebej pomembne so vrste, ki imajo v parku večje populacije, na primer netopirji. V parku je znanih 24 vrst netopirjev (od 32 vrst v Sloveniji), kar ga uvršča na sam vrh ožjih območij z največjo raznovrstnostjo netopirjev v Sloveniji. Živali in populacije vseh vrst netopirjev so pri nas zavarovane po Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Ur. l. RS 46/2004 in kasnejše dopolnitve).

Za območje Nature 2000 Kras (priloga II. habitatne direktive) je v parku potrjenih osem kvalifikacijskih vrst netopirjev, od tega vseh osem dejansko najdemo v podzemnem sistemu Škocjanskih jam. Vseh 24 znanih vrst netopirjev v parku je med drugim navedenih v seznamu habitatne direktive v prilogi IV. (rastlinske in živalske vrste v interesu skupnosti, ki jih je treba strogo varovati).

Posebej velja poudariti vrsto dolgokrili netopir, ki ima prezimovalne in porodniške kolonije na stropu podzemnega kanjona Reke z več tisoč osebki. Jame so pomembna zatočišča za velikega podkovnjaka, južnega podkovnjaka, dolgonogega in navadnega netopirja. Redno je zabeležena tudi prisotnost malih podkovnjakov, ki pa niso tako številčni. Poudarjamo tudi nedavno potrditve prisotnosti južnega podkovnjaka in vejcatnega netopirja v Škocjanskih jamah. V parku in okolici je še zadostna površina mozaične krajine, gozda, mejic, košenic, vodnih površin, sklenjene obvodne vegetacije in grmičevja, starih obrežnih gozdnih sestojev, varovalnega gozda v soteski Reke in Sušice, kar je nujno za dolgoročno ohranjanje raznovrstnosti netopirjev.

Ocena stanja

Skupaj habitatni tipi iz POO Kras pokrivajo okoli 66,6 ha površine parka. Stopnja reprezentativnosti teh površin je dobra, stopnja ohranjenosti v parku pa ugodna, razen pri suhih traviščih, ki so zaradi zaraščanja v preteklih desetletjih danes pretežno opredeljena kot gozd, zato je na njih nemogoče izvajati kmetijsko dejavnost oziroma ustrezno naravovarstveno upravljanje v dobro ohranjanja ali izboljševanja stanja tega habitata. Z odpravo površin v zaraščanju, predvsem pa z renaturacijo nekdanjih, zdaj kot gozd opredeljenih pašnikov in travnikov, z odpiranjem sestojev črnega bora, odstranjevanjem dela zarasti in uvedbo paše v gozdu bi lahko pozitivno vplivali na izboljšanje tega habitata. Pomembno je tudi ohranjanje mozaične krajine z mejicami, suhimi zidovi, starimi drevesi in drugimi krajinskimi strukturami.

Dejavniki potencialnih motenj in možnega ogrožanja habitatnih tipov v parku so: gnojenje (na primer uporaba umetnih gnojil), pretirana paša na enem mestu oziroma paša na premajhni površini,

izpusti komunalnih odpadnih voda, uporaba pesticidov, vnašanje alohtonih vrst, tujerodne invazivne vrste, športne prostočasne dejavnosti, turizem (plezanje, jamarstvo, kolesarjenje, pohodništvo), spreminjanje ekologije habitata, odstranjevanje mejic, zaraščanje (neraba travniških in pašniških površin) in urbanizacija naravnih površin znotraj parka.

V Škocjanskih jamah redno poteka spremljanje stanja netopirjev. Redno se spremljata ekološko stanje habitata in ustrezna površina habitata. Pri nekaterih vrstah obstaja pritisk na njihovo življenjsko okolje ali na vrsto. Območje prezimovalnih kolonij, počivališč in zatočišč nekaterih vrst netopirjev je vzdolž pohodnih poti v jami, kjer se vsak dan izvaja turistični obisk. Območje, kjer se nekatere vrste prehranjujejo (prehranjevalni habitat), ter migracijski koridorji segajo tudi na površine zunaj parka. Na splošno velja, da se netopirjev v počivališčih, kotiščih in prezimovališčih ne moti z bližnjo človeško prisotnostjo, hrupom, dimom, osvetljevanjem ali lokalnim spreminjanjem mikroklima. V obdobju od oktobra do aprila je zaradi prisotnosti prezimovališč treba redno ustrezno prilagajati dejavnosti turizma, vzdrževalnih del in kakršnih koli motenj habitata. Zagotavlja se režim strogo nadzorovanega vstopa v Škocjanske jame. Samic z mladiči v porodniških kolonijah ne smemo vznemirjati, ker je to usodno predvsem za mladiče. V primeru motenj netopirji največkrat zapustijo zatočišča, s čimer se lahko poveča njihova smrtnost, kar še posebej velja za mladiče. Netopirje moti tudi nenaravna osvetljenost zatočišč, počivališč, prezimovališč, kotišč ter osvetlitev koridorjev jamskih stropov in ostenij.

Glede na monitoring v parku in državni monitoring netopirjev je število malih podkovnjakov, velikih podkovnjakov, navadnih netopirjev, dolgonogih in dolgokrilih netopirjev znotraj parka stabilno. Po prilagoditvi osvetlitve in predvsem ukinitvi rednih zimskih turističnih vodenj prek tako imenovane zgornje obhodne poti (mimo ponvic) v zimi 2015/16 se je zimsko vznemirjanje velikih podkovnjakov zmanjšalo na minimum in so se zato razmere za njihovo prezimovanje v jami izboljšale. Poletna zatočišča v jamah so verjetno dimniki ali drugi vhodni in topli deli jam, ki pa jih turistični obisk zaradi oddaljenosti verjetno ne moti. Vsaj na območju parka so prehranjevalni habitati nad Reko v dobrem stanju, pa tudi višje po toku je očitno dovolj prehranjevališč. Vendar je dejanska površina prehranjevalnega habitata za dolgonoge netopirje precej omejena. Zato se lahko že z majhnimi posegi hitro poslabša. Ocenjuje se, da je kljub zdaj ugodnemu stanju prehranjevalni habitat dolgonogega netopirja ranljiv. Tudi kakovost vode in s tem združba plena za dolgonoge netopirje se lahko na primer že z enim samim večjim onesnaženjem močno spremeni. Prav tako ga lahko ogrozijo odvzemi vode iz Reke, kar lahko še stopnjujejo podnebne spremembe, ki bi povzročile daljša sušna obdobja in pomanjkanja vode v strugi Reke. Vsem omenjenim posegom se je zato treba izogibati.

Splošna ocena stanja habitatov vrst v jamskem okolju je, da je to stabilno, vendar lahko hitro ranljivo. V obdobju prezimovanja vrst dodatni ukrepi niso potrebni. Glede na rezultate prihodnjega monitoringa ali podrobnejših raziskav bo za obdobje kotenja treba premisliti o dodatni prilagoditvi osvetljevanja ostenja (stare turistične poti) v Rudolfovi dvorani ter Svetinovi dvorani, ki poteka dokaj blizu visišč počivališč in porodniške gruč dolgokrilih netopirjev in so ti morda zaradi te osvetlitve delno v stresu. Stanje jamskega habitata je poleti med turističnimi obiski delno pod vplivom osvetlitve, vendar je težko oceniti resničen vpliv na razmnoževalni uspeh porodniških kolonij v jami. Obseg, torej površina habitatnega tipa netopirjev v jamah, ki je v ugodnem stanju, ostaja nespremenjena.

Ob raziskavah smo ugotovili, da so v neposredni okolici Škocjanskih jam letalne poti v odličnem stanju. Netopirji imajo možnost slediti množici gozdnih robov, drevoredov, mejic, obrežni vegetaciji ter tudi neosvetljenim stezam, kolovozom in gozdnim cestam. Začasno okrnjenje te ali one poti torej ne bi smelo bistveno vplivati na preživetje populacije.

Velika težava lahko nastane ob postavitvi vetrnih polj, saj so tudi dolgokrili netopirji prepoznani kot ena izmed vrst, ki so lahko žrtve delovanja vetrnic. Prehranjevalni habitat netopirjev bi lahko okrnilo tudi povečanje nočnega osvetljevanja s cestnimi svetilkami.

Ocena stanja podzemnega vodnega telesa Reke v Škocjanskih jamah – kot potencialni habitat človeške ribice oziroma proteusa (predvsem dolvodno od iztočnega sifona Reke) – je glede na biološke in kemijske parametre v ugodnem stanju.

Na območju parka nismo potrdili prisotnosti jamskega hrošča, dinarskega endemita in kvalifikacijske vrste POO Kras drobnovratnika.

Preglednica 3: Habitatni tipi iz Direktive o habitatih POO Kras, ki so v parku.

Habitatni tip POO Kras	Površina v parku (ha)
62A0 Vzhodna submediteranska suha travišča (Scorzoneretalia villosae)	47,62 (manj ugodno 24,57 ha)
5130 Sestoji navadnega brina (Juniperus communis) na suhih traviščih na karbonatih	2,50
8210 Karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo skalnih razpok	13,10
8310 Jame, ki niso odprte za javnost	0,09
8160* Srednjeevropska karbonatna melišča v submontanskem in montanskem pasu	3,32

POV Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI500023)

POV Kras je tretje največje posebno območje varstva za varovanje ogroženih vrst ptic. Na tem območju živijo številne vrste ogroženih ptic z največjimi gnezdečimi populacijami v Sloveniji. Velika uharica, pisana penica, rjava cipa, kotorna in kačar so si našli dom na travnikih, grmiščih in v skalnih stenah na Krasu.

V parku je bilo po zadnjih podatkih evidentiranih 14 od 17 vrst ptic, ki so kvalifikacijske za Naturo 2000 območje Kras: beloglavi jastreb, velika uharica, vrtni strnad, veliki strnad, sršenar, rjavi srakoper, podhujka, hribski škrjanec, poljski škrjanec, sokol selec, orel kačar, smrdokavra, veliki skovik, rjava cipa.

Poleg teh se na območju parka pojavljajo tudi druge vrste varstveno pomembnih ptic, predvsem skalni strnad, skalni plezalček, planinski hudournik, skalna lastovka in povodni kos.

Vrste so vezane na habitatne tipe skalnih sten, pobočij, jamskih vhodov, travišč in kulturne krajine. Za nekatere vrste in njihove življenjske prostore znotraj parka velja, da so pod pritiskom različnih dejavnikov (zaraščenost z drevjem in grmovjem, električni udari, nočno svetlobno onesnaženje, obiskovalci parka in spreminjanje kulturne krajine na širšem območju zunaj parka). Območje, kjer se nekatere vrste prehranjujejo (prehranjevalni habitat), sega tudi na površine zunaj parka.

POO Reka (identifikacijska številka območja Nature 2000: SI3000223)

Reka z izjemnim hudourniškim odtočnim režimom priteka iz Snežniškega pogorja kot površinska Reka – Velika voda in teče po brkinskem flišu ter ponikne v matični Kras v Škocjanskih jamah. POO Reka poteka v parku od začetka soteske Reke tri kilometre pred ponorom do samega vhoda Reke v podzemlje. Je življenjski prostor evropsko ogroženih vrst raka primorskega koščaka in rib grbe ter pohre. V poplavnih delih so ponekod dobro ohranjeni vlažni travniki in logi, ki so življenjski prostor ogroženih živalskih vrst metulja strašničinega mravljiščarja in dvoživke hribskega urha. Ob Reki imajo prehranjevalni habitat ter koridorje netopirji: veliki podkovernjak, dolgonogi netopir in dolgokrili netopir, ki imajo zatočišča tudi v Škocjanskih jamah. V parku so bile evidentirane naslednje vrste iz Direktive o habitatih, ki opredeljujejo območje Reka: veliki podkovernjak, dolgonogi netopir in dolgokrili netopir, hribski urh in primorski koščak.

Ocenjujemo, da je prehranjevalni habitat netopirjev v ugodnem stanju; bregovi Reke in sklenjena obrežna vegetacija so v ugodnem stanju ohranjenosti. Prodišča in tolmeni so v naravnem stanju, v nizkih vodostajih vseskozi prisotni, da omogočajo hribskemu urhu nemoten razvoj. Ugotovili smo le občasno prisotnost koščaka.

2.1.3.4 Ekološko pomembno območje

Ekološko pomembno območje je v skladu z uredbo, ki ureja ekološko pomembna območja, območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Ekološko pomembno območje Kras (identifikacijska številka ekološko pomembnega območja: 51100) v celoti pokriva zavarovano območje parka. Zanj je značilna velika pestrost rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, med katerimi so številni zavarovani, redki ali ogroženi.

2.1.3.5 Mirne cone

Mirne cone sicer nimajo formalnega varstvenega statusa, jih pa določa zavod kot območja z najstrožjimi omejitvami posegov. Ustanovljene so z namenom varstva najbolj ogroženih vrst in habitatnih tipov. Zdaj so v parku tri takšne cone, in sicer udornica Lisičina z okolico, okolica gradu Školj ter stene nad ponorom Reke pod Škocjanom.

2.2 Podatki o kulturni dediščini z oceno stanja

2.2.1 Nepremična kulturna dediščina

V parku je 44 enot kulturne dediščine. Večina jih je razglašena za kulturni spomenik državnega pomena. Park obsega tri manjša naselja, to so Škocjan, Betanja in Matavun. Z arhitekturnega in urbanističnega vidika izstopa predvsem vas Škocjan. Po tej značilni prastari naselbini s cerkvijo sv. Kancijana s prosto stoječim zvonikom, nekdanje dobro utrjenim gradiščem, so jame tudi dobile svoje ime. Tu je tudi več pomembnih arheoloških območij in lokacij (naselbine, grobišča in jamska najdišča), ki izvirajo iz različnih arheoloških obdobij, in sicer od kamene, bronzne do železne dobe. V soteski Reke so ohranjene ruševine številnih mlinov, nad sotesko stojijo razvaline gradu Školj, v parku in okolici pa so še ohranjene ledenice in kali.

Na tem mestu je naveden splošni pregled kulturne dediščine.

Tip enote	Število
Arheološka dediščina	19
Memorialna dediščina	9
Naselbinska dediščina	3
Profana stavbna dediščina	16
Sakralna stavbna dediščina	1
SKUPAJ	48

Preglednica 4: Tipi in število enot kulturne dediščine v parku

Varstveni režim varovanja kulturne dediščine za to območje je predpisan v 11. členu ZRPŠJ oziroma prostorskih aktih Občine Divača.

Ocena stanja

Materialno stanje stavbne dediščine v parku se lahko oceni kot dobro in v nekaterih primerih kot ogroženo zaradi zapuščenosti (na primer v Škocjanu domačiji št. 4 in 9, v Matavunu domačiji št. 6 in 9). Soočamo se s težavnostjo zakonodaje o spodbujanju obnovljivih virov energije in energetski sanaciji objektov pri zagotavljanju udeležanja varstvenih režimov s področja varstva nepremične kulturne dediščine.

Posebno pozornost je treba nameniti usklajenosti posegov in večjemu upoštevanju varstvenih režimov za kulturno dediščino.

Prihaja do številnih motečih gradenj in drugih posegov v prostor, za katere je po Zakonu o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) potrebno kulturnovarstveno soglasje (gradnja lop, mejnih zidov, prekrivanje streh, obarvanje fasad in podobno), vendar tega lastniki pogosto ne pridobijo, čeprav so z obveznostjo seznanjeni. Pri tem so pogosto ogrožena tudi registrirana arheološka najdišča.

2.2.2 Premična kulturna dediščina

Premične kulturne dediščine je v letih upravljanja zavarovanega območja na sedežu upravljavca vse več. Tako etnološka zbirka v J'kopinovem skednju kot zgodovinska zbirka na sprejemnem centru sta sestavljeni skoraj izključno iz muzejskih predmetov, od katerih jih je precej tudi izposojenih in v zasebni lasti. Arheološko zbirko sestavljajo replike in manjše število originalnih najdb, geološko pa med drugim zbirka fosilov. Poleg omenjenega upravljavca parka hrani več zbirk starih fotografij, knjig, dokumentov in (darovanih oziroma najdenih) predmetov, ki pričajo o življenju v tukajšnjih krajih, delu v jami in njihovih raziskovalcih. Evidentiranih je več kot 3000 enot.

2.2.3 Kulturna krajina

Kulturno krajino parka opredeljujejo kmetijska kulturna krajina, gmajna in gozd. Kmetijska kulturna krajina v parku je še opazna tik ob vaseh kot mozaik terasiranih površin nekdanjih njiv, ki so danes travniki, suhih zidov, mejic ter visokodebelnih sadovnjakov na dnu dolov in vrtač. Nekateri njeni deli so ohranjeni, a ponekod tudi propadajo. Razloga sta opuščanje kmetijske dejavnosti in spremenjena raba kmetijske kulturne krajine (nekdanje njive so postale pašniki). Iz enakega razloga je spremenjena doživljajska kakovost krajine. Stik naselij in odprte krajine se zaradi zaraščanja izgublja. Spodbujata se košnja in paša edinega kmetovalca z namenom preprečevanja izgube prepoznavnih kulturnih sestavin krajine, kot je bilo omenjeno že zgoraj in za kar se ocenjuje, da je za park zadovoljivo. Zavod nadaljuje tudi dejavnosti za ohranjanje suhih zidov.

V večini udornic oziroma dolov v parku (Bušljevec, Lazni dol, Lesendol, Jablanc, Sapendol, Mali dol, Globočak, Sokolac in Jurjev dol) so bile tradicionalno na dnu zaradi obilice prsti obdelovalne površine, kot so njive in sadovnjaki. Njiv ni več, sadovnjaki pa se še delno ohranjajo. Njive in sadovnjaki so skupaj z vrtovi še v neposredni okolici vasi Matavun, Škocjan in Betanja. Soteska Reke je večinoma ohranjeno območje, v katerem so obdelovalne površine le ob dostopnejših poteh na začetku in koncu soteske, v njenem osrednjem delu pa je človek pustil svoj pečat v pohodnih poteh in številnih mlinih na Reki, od katerih so danes vidne le ruševine. Soteska Reke je obenem območje, ki ni imuno na vplive iz zunanosti (vdor tujerodnih vrst s poplavamami). Preostalo območje parka na zahodni strani zaznamuje značilna kraška krajina s številnimi vrtačami, travniki in gmajnami, ki jih obdajajo suhi zidovi, ter gozdovi, ki so vse bolj bujni. Obdelovalne površine v vrtačah so opuščene in tudi tu se razrašča gozd.

2.3 Socioekonomske značilnosti

2.3.1 Demografska struktura

V parku so naselja Matavun, Škocjan in Betanja. V vseh treh naseljih je leta 2023 stalno prijavljenih 66 ljudi.

Po starostni strukturi je največ prebivalcev starih nad 60 let, in sicer 25, kar je 38 %. Veliko prebivalcev je srednjih let od 40 do 50, in sicer 15, kar obsega 23 %. Enako število je starih med 20 in 30 let ter med 50 in 60 let, in sicer obeh po 7, kar je vsakih po 11 %. Otroka, stara do deset let, sta le dva, mladih od 10 do 20 let pa je osem.

Na območju parka je upokojenih 22 ljudi, zaposlenih pa 29, od tega je pet samostojnih podjetnikov. Le eden od prebivalcev se ukvarja s kmetijstvom kot dopolnilno dejavnostjo, in sicer z rejo drobnice in goveda.

V zavodu sta za nedoločen čas zaposlena dva prebivalca, dva prebivalca pa sta zaposlena za določen čas. Iz neposredne okolice je za nedoločen čas zaposlenih šest delavcev, za določen čas pa trije.

2.3.2 Družbeni razvoj

Prebivalci parka so decembra 1993 ustanovili Turistično društvo Škocjan (v nadaljnjem besedilu: TD Škocjan), da bi spodbudili razvoj in zaščitili svoje interese. Sprva je to društvo organiziralo le pohod ob ponoru reke Reke, nato pa se je njihova dejavnost razširila še na organiziranje nekaterih drugih dogodkov, med katerimi je postal tradicionalen Škocjanski festival. TD Škocjan prireja tudi različne kulturne delavnice in delavnice za otroke iz parka ter sodeluje z zavodom.

Na podlagi Odredbe o razdeljevanju dela sredstev PŠJ je zavod v obdobju 2019–2023 z javnimi razpisi dodelil nepovratna sredstva za sofinanciranje projektne dokumentacije in gradbenih del za prenovo kulturnih spomenikov za namen ureditve turističnih apartmajev in sob ter sofinanciranje nakupa in vgradnje značilnih »kraških« gradbenih materialov v objekte (jerte, kamniti tlaki in police, lesena okna in vrata, apnene fasade in podobno) v skupni vrednosti 146.453,00.

2.3.3 Gospodarstvo in podjetništvo

Na območju treh vasi v parku je v Poslovnem registru Slovenije zdaj registriranih 15 subjektov; poleg javnega zavoda Park Škocjanske jame je deset samostojnih podjetnikov, dve podjetji, turistično društvo ter sobodajalci.

2.4 Druge dejavnosti, aktivnosti in rabe

2.4.1 Urejanje in raba vode

Na podlagi koncesijske pogodbe o izvajanju gospodarske javne službe na področju urejanja voda za povodje jadranskih rek z morjem upravlja porečje Reke pooblaščen vodnogospodarsko podjetje VGP Drava Ptuj, d. d., katerega dejavnosti so vzdrževanje vodnogospodarskih objektov in rečnih strug, izvajanje ukrepov na vodni infrastrukturi v času povečane ogroženosti in naravnih nesreč, izvajanje ukrepov na vodnih, priobalnih in drugih zemljiščih ter vodni infrastrukturi, zagotavljanje celodnevne dežurne službe, povečan nadzor nad vodno infrastrukturo in na vodovarstvenih območjih, odstranjevanje plavja in omogočanje pretočnosti struge tekočih voda, izvajanje začasnih ukrepov (postavitve obrambnih nasipov, nasutij in prebojev) ter spremljanje nenadnega onesnaženja voda. Poleg omenjenega je ena glavnih dejavnosti podjetja upravljanje in vzdrževanje akumulacij Klivnik in Mola.

V porečju Reke so se doslej izdajala vodna dovoljenja za:

- oskrbo s pitno vodo,
- mline in žage,
- namakanje kmetijskih zemljišč ter
- ribolov in športni ribolov.

Raba vode na podlagi zgoraj omenjenih izdanih vodnih dovoljenj po mnenju zavoda in javno dostopnih podatkih doslej ni bistveno vplivala na vodni režim Reke in kakovost vode ter ni pomenila tveganja ali nevarnosti za okolje.

2.4.2 Pridobivanje mineralnih surovin

V parku ni površinskih ali podzemnih kopov mineralnih surovin. Blizu Matavuna in na bregovih Reke ter Sušice je zapuščenih in zatrpanih nekaj manjših lokalnih premogovniških rovvov, kjer so v preteklosti kopali zelo kakovosten črni premog (antracit), ki pa je le v tankih plasteh, zato se je njegovo kopanje ustavilo.

2.4.3 Kmetijstvo

V parku ni intenzivnega kmetijstva. Raba kmetijskih zemljišč je ekstenzivna in le za potrebe lokalnega prebivalstva. Gospodinjstva v močno omejenem obsegu pridelujejo poljske pridelke, povrtnine in sadje izključno za domačo porabo.

Status kmeta imata dva domačina. Obema je živinoreja osnovna dejavnost. Danes se v parku pasejo predvsem ovce, koze, konji in govedo.

Med ekstenzivnimi panogami kmetijstva v parku je tudi čebelarstvo, in sicer gre za en čebelnjak, ki je v lasti zavoda. V čebelnjaku je v Alberti-Žnideršičevih panjih 24 čebeljih družin. Prideluje se večinoma cvetlični med.

Težava je zaradi nerabe površin v preteklih desetletjih, kar je privedlo do zaraščanja. Večinski del parka je v zaraščanju, kar je slabo predvsem za suha travišča. Treba je najti soglasje z Zavodom za gozdove glede vnovične vzpostavitve tradicionalne kmetijske rabe teh površin. Paša v delno zasenčenih traviščih je tudi primeren odgovor na podnebne spremembe z vse bolj suhimi in vročimi poletji, ki ga uspešno izvajajo v drugih sredozemskih območjih, hkrati pa tudi znatno zmanjšuje požarno ogroženost.

RABA_ID	Vrsta dejanske rabe	Površina (m ²)	Odstotek
1100	Njiva	8.022	0,20
1221	Intenzivni sadovnjak	1.087	0,03
1222	Ekstenzivni oziroma travniški sadovnjak	43.500	1,08
1300	Trajni travnik	583.537	14,55
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	52.926	1,32
1500	Drevesa in grmičevje	55.953	1,40
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	17.629	0,44
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	52.003	1,30
2000	Gozd	2.970.179	74,06
3000	Pozidano in sorodno zemljišče	102.937	2,57
5000	Suho odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom	59.855	1,49
6000	Odprto zemljišče brez ali z nepomembnim rastlinskim pokrovom	1.145	0,03
7000	Voda	61.850	1,54

Preglednica 5: Dejanska raba v parku (vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije – evidenca dejanske rabe (<https://rkg.gov.si/>))

Ocena stanja

Kmetijske površine, ki so v rabi, se ohranjajo; večina jih je bilo zaradi zaraščanja izgubljenih že v prejšnjih desetletjih. Številne njive ob naseljih ali na dnu okoliških vrtač in dolov so se zaradi spremembe rabe spremenile v travnike, razen nekaj posameznih izjem. Pašniki, ki so se v preteklih desetletjih zrasli, postajajo vse bolj sklenjeni in zasenčeni ter prehajajo v gozd, kar pomeni izgubo habitata za številne kvalifikacijske vrste. Danes se v parku pasejo drobnica, govedo in konji. Propadajo tudi sadovnjaki, v katerih so ljudje gojili slive, ki jih danes zaradi okužbe s šarko skoraj ni več, in jabolane, ki jih danes ljudje ne negujejo več. Kljub temu se propadanje sadovnjakov skuša omiliti z vsakoletnim nakupom in razdeljevanjem sadik sadnega drevja, predvsem starih sort. Na vrtovih ob hišah so zelenjadnice za samooskrbo. Včasih so bili v parku vinogradi, po trsni uši pa jih ni več, le še nekaj »latnikov« je ob hišah.

2.4.4 Gozdarstvo in nabiranje gozdnih dobrin

Podlaga za urejanje gozdarstva in nabiranja gozdnih dobrin je predpis, ki ureja gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Kras II (v nadaljnjem besedilu: GGN), ki pokriva zavarovano območje parka.

V parku je prevladujoča gozdna združba črnega gabra in puhastega hrasta (*Ostrya-Quercetum pubescentis*). Med drevesnimi vrstami so značilnice črni gaber, mali jesen, mokovec in lipovec, med grmovnimi vrstami pa rumeni dren, enovratni glog, skalna krhlika, črni trn in kalina. Združba črnega gabra in puhastega hrasta je nizki gozd ali grmišče. Zeliščna plast je večinoma bujna, medtem ko je mahovna pogosto slabo razvita, razen v osojnih dolinah in vlažnih predelih soteske. Gozdovi vzhodno od razgledišča in Betanje ter severno od Sokolaka so opredeljeni kot varovalni gozdovi, kjer posegi v okolje praviloma niso dovoljeni, preostali gozdovi znotraj parka pa so uvrščeni med gozdove s posebnim pomenom, kjer so ukrepi dovoljeni. Intenzivnost gospodarjenja z gozdovi v parku je majhna in je deloma prilagojena poudarjenim ekološkim ter socialnim funkcijam gozda znotraj parka.

Glede na načrtovana gojitvena dela je za območje Globočaka, Kozare, Sokolaka, Malega dola in dela zahodno ob Betanje predvidena nega gozdov. Poleg tega območja je za zahodni del parka predvidena obnova gozdov.

Celotno območje, razen osojnega območja Globočaka in pasu od Matavuna do Sokolaka, spada v kategorijo zelo velike požarne ogroženosti. Po rastiščno-gojitvenih razredih so v parku zastopani borovi gozdovi na zahodnem delu na kraškem uravnanim reliefu, na drugem območju pa so hrastovi gozdovi na apnencu in gozdovi listavcev na apnencu. V soteski Reke ter Veliki dolini in Mali dolini so ti gozdovi obravnavani kot varovalni gozdovi.

Gospodarska vrednost teh gozdov je majhna. Njihovi glavni vlogi sta ohranjanje in krepitev funkcij, ki jih opravljajo, predvsem so to varovanje gozdnih zemljišč in sestojev, ohranjanje biotske raznovrstnosti, rekreacijska ter turistična in estetska funkcija. Gozdne dobrine večinoma nabirajo domačini, predvsem gobe in občasno brinove jagode za brinjevec.

Ocena stanja

Tako kot v širši okolici se tudi v parku nadaljuje sušenje sestojev črnega gabra in hrasta. Na črnem gabru se pojavlja rak, na hrastu pa pooglenelost. Obe bolezni se širita. Še posebej so tem boleznim izpostavljeni sestoji črnega gabra na južnih legah in slabših rastiščih (plitva, kamnita tla). Stanje črnega bora se je leta 2016 izboljšalo, saj je zaznana upočasnitev oziroma manjša intenziteta sušenja borovih sestojev. Novih bolezni na gozdnih drevesnih vrstah ni.

2.4.5 Lovstvo

Območje parka pokrivata dve lovišči, in sicer Gaberk Divača in Timav Vreme. Obe spadata v Primorsko lovsko upravljavsko območje. Lovišča upravljata obe navedeni lovski družini (v nadaljnjem besedilu: LD), in sicer skoraj celotno območje parka pokriva LD Gaberk Divača, LD Timav Vreme pa pokriva le območje od Školja do Škofeljskega mostu in območje vzhodno od pritoka Sušica do Škofeljskega mostu.

ZRPŠJ prepoveduje vznemirjati, prenašati, zastrupljati, zadrževati v ujetništvu, loviti ali ubijati prosto živeče živali v nasprotju z zakonom in predpisom, ki ga sprejme vlada, ter vnašati osebke neavtohtonih živalskih vrst, vendar pa je mogoč lov divjadi v skladu z usmeritvami lovskih upravljavskih načrtov oziroma načrtov lovišč.

Po podatkih ZGS je v parku številčnost divjadi dobra in stanje ugodno. Glavna vrsta divjadi je še vedno srna, sledita pa ji divji prašič in navadni jelen. V parku (izraziteje na vplivnem območju) so tudi velike zveri – medved, volk in ris. V zadnjih letih je stalno prisoten zlati šakal. Od živali so zastopani še poljski zajec, lisica, jazbec, kuna belica, kuna zlatica, mala podlasica, veverica, polh, sraka, šoja, siva vrana, dihur, sove (lesna sova, uharica, skovik), ujede (kačar, kanja, kragulj, skobci, sokol) in ptice pevke. V vplivnem območju je registriran tudi povoz vidre.

Populacijsko se na območju parka opazno zmanjšuje številčnost srne, hkrati pa povečuje številčnost divjih prašičev in navadnega jelena. Preostale vrste so v stabilnem in uravnoveženem stanju z okoljem ter njegovimi danostmi.

Ocena stanja

Letni odvzem divjadi v parku je zelo majhen, v povprečju do devet osebkov srnjadi in divjih prašičev ter dva osebka jelenjadi. Škoda, ki jo povzroči divjad, ni velika. Z leti niha in je v povprečju ocenjena do 500 evrov na leto. Škoda je vzdržna in se običajno poravnava sporazumno z oškodovanimi lastniki. Večja je lahko škoda, ki jo povzročijo velike zveri, predvsem volk na drobnici oziroma v zadnjih letih tudi rjavi medved na čebelnjakih. Zaznane so tudi škode zaradi razritih pašnikov in travnikov, ki jih povzročajo divji prašiči.

Zdravstveno stanje divjadi je dobro, bolezni ni opaziti, prav tako ni zaznanega divjega lova oziroma lova z nedovoljenimi sredstvi oziroma na nedovoljen način. Nadzor nad slednjim opravlja tudi lovskočuvalska služba lovišč.

2.4.6 Ribišтво

Na območju parka je od leta 1947 aktivna Ribiška družina Bistrica, ki upravlja ribji živelj ilirskobistriškega ribiškega okoliša. V zavarovano območje parka sega revir Reka s pritoki, v vplivnem območju parka pa je približno 40 revirjev, med njimi so le nekateri v upravljanju. Ribolovno so najbolj zanimivi revirji Reka s pritoki, akumulacija Molja in akumulacija Klivnik.

V ilirskobistriškem ribiškem okolišu živi 27 vrst rib (od tega 12 domorodnih: soška postrv, štrkavec, pisanec, rdečeperka, linj, grba, pohra, primorski globoček, babica, ščuka, navadni ostrž, kapelj; in 15 tujerodnih: potočna postrv, šarenka, rdečeočka, klen, beli amur, navadni globoček, zelenika, ploščič, koreselj, srebrni koreselj, krap (gojena oblika), rjavi ameriški somič, črni ameriški somič, smuč, sončni ostrž), križanec potočne in soške postrvi, potočni rak jelševca ter primorski koščak. V nekaterih revirjih v vplivnem območju parka poteka sonaravna gojitev soške postrvi. Od salmonidnih vrst rib se izvaja poribljavanje z domorodno soško postrvjo in tujerodno šarenko ter potočno postrvjo, od ciprinidnih vrst pa s krapom, smučem in ščuko.

Ocena stanja

Po podatkih Ribiške družine Bistrica je v parku habitat dobro ohranjen. Tu sicer poteka ribolov, vendar v zelo majhnem obsegu.

2.4.7 Obiskovanje parka

Temeljna ponudba

V območju parka potekajo organizirani in individualni obiski. Organizirane oblike so povezane z dejavnostjo zavoda, ki obsega strokovno vodenje po:

- delu sistema Škocjanskih jam ter Veliki dolini in Mali dolini,
- učni poti Škocjan (v nadaljnjem besedilu: učna pot),
- muzejskih zbirkah, in sicer po etnološki zbirki, zgodovini raziskovanja Škocjanskih jam ter biološki, geološki in arheološki zbirki (v Delezovi domačiji),
- obnovljenem kulturnem spomeniku Promocijsko-kongresnem centru Pr Nanetov'h (v nadaljnjem besedilu: Matavun 8).

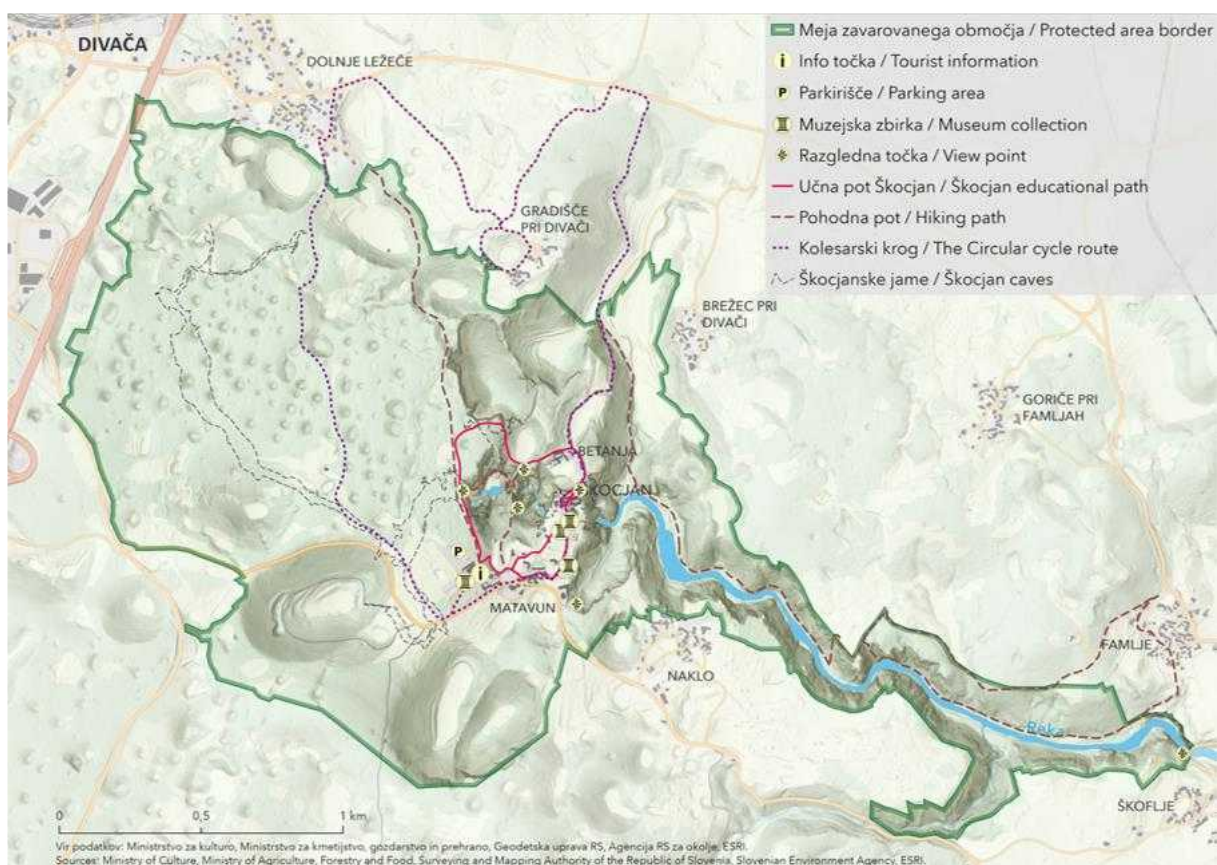
Območja ohranjene narave, opremljena za obisk, so:

- posamezni deli Škocjanskih jam (Tiha jama, Šumeča jama, Mahorčičeva jama in Mariničeva jama, Pruker, vhodni del Tominčeve jame),
- Velika dolina,
- naravni most z Miklovim skednjem pod njim,
- Mala dolina,

- vhod brezna Okroglica,
- dol Globočak.

Enote kulturne dediščine, opremljene za obisk (postavljene so table – nanje pri vodenju opozorijo vodniki), so naslednji kulturni spomeniki in enote kulturne dediščine:

- Betanja – vas,
- Betanja – domačija Betanja 2,
- Škocjan pri Divači – vas,
- Škocjan pri Divači – arheološko najdišče, gradišče,
- Škocjan pri Divači – kamnit komunski vodnjak,
- Škocjan pri Divači – cerkev sv. Kancijana,
- Škocjan pri Divači – pokopališče,
- Škocjan pri Divači – Hankejev grob,
- Škocjanske jame – bazeni za zbiranje vode za karbidke (»škav'nce«),
- Škocjanske jame – stare poti, klesane stopnice, ograje in mostovi v Šumeči jami ter Veliki dolini in Mali dolini.

Slika 5: Temeljna ponudba v parku Škocjanske jame

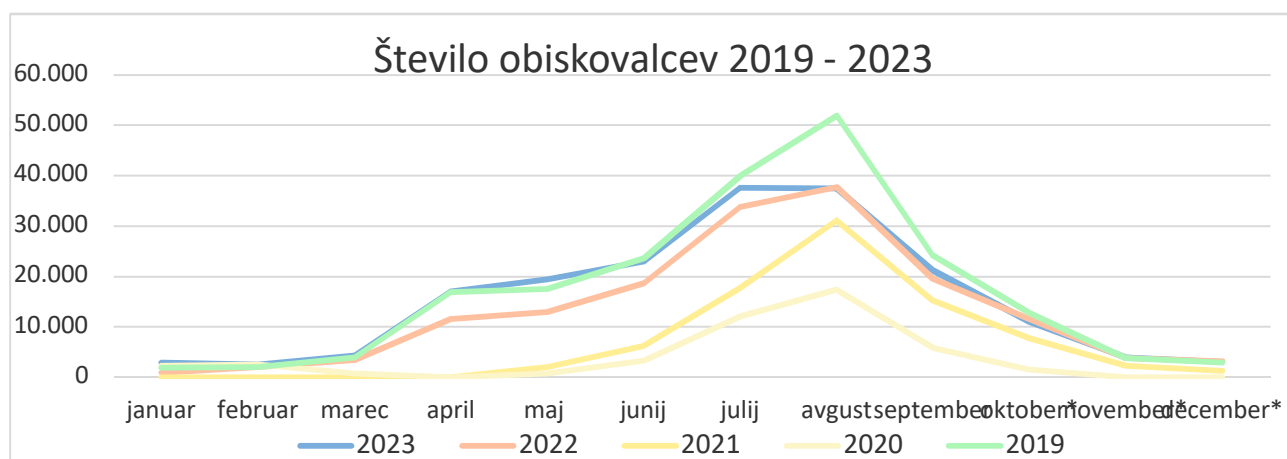
Obiskovalci so večinoma sezonski, od pomladi do jeseni (v glavni sezoni obiskovanja). Eden od pomembnejših ciljev je, da si več obiskovalcev ogleda park v hladnejšem delu leta. Ugodne podnebne razmere območja omogočajo pohodništvo, kolesarjenje in izlete vse leto.

Škocjanske jame, če izzamemo covidno obdobje, letno obiše od 160.000 do 170.000 obiskovalcev, park pa še več. Podatki o številu obiskovalcev Škocjanskih jam kažejo, da je bilo leta 2008 prvič zabeleženih več kot 100.000 obiskovalcev (natančneje 100.299). Število obiskovalcev je v naslednjih letih nihalo, vendar se je vztrajno povečevalo. Leto 2011 je bilo pomembno, saj se je ponudba za obiskovalce povečala. Odprt je bil prenovljeni del Škocjanskih jam pod vasjo Škocjan. To so Mahorčičeva in Mariničeva jama z Malo dolino. V letu 2016 si je Škocjanske jame ogledalo 146.292 obiskovalcev, od tega približno 17 % domačih in 83 % tujih gostov. V letih od 2017 do 2019 je število obiskovalcev postopno raslo in doseglo 201.415, v obdobju epidemije je upadlo na 46.451 v letu 2020

in 83.559 v letu 2021. V letu 2022 se je znova povzpelo na 159.408. V letu 2023 se je začela spletna prodaja in omejitev števila obiskovalcev na 150 ljudi na skupino, s čimer se omejuje pretiran obisk v visoki sezoni in s tem morebiten pritisk na naravne vrednote ter naselja in ljudi v parku.

Mesec	2023	2022	2021	2020	2019
januar	2.949	925	0	2.329	1.888
februar	2.520	2.027	0	2.577	2.024
marec	4.370	3.475	0	759	3.980
april	17.051	11.539	0	0	16.943
maj	19.472	12.944	2.057	746	17.500
junij	23.031	18.700	6.261	3.246	23.578
julij	37.611	33.840	17.624	12.028	39.910
avgust	37.468	37.703	31.144	17.398	51.917
september	21.268	19.518	15.253	5.845	24.164
oktober*	11.085	11.623	7.697	1.523	12.757
november*	4.000	3.877	2.228	0	3.794
december*	3.000	3.237	1.295	0	2.960
Skupaj	183.825	159.408	83.559	46.451	201.415

*Oktober–december 2023:
načrtovani obisk

Slika 6: Število obiskovalcev v zadnjem petletnem obdobju po mesecih v preglednici in na grafu. Lepo je razvidno obdobje epidemije, ko je bila jama zaprta ali pa je bil omejen obisk ter so bili ublaženi poletni vrhunci v letu 2023 zaradi spletne prodaje.

Posebnost ponudbe, ki se bo nadaljevala tudi v prihodnje, je, da si obiskovalci v poletnem času ogledajo Mahorčičevo in Mariničevo jamo z Malo dolino in Veliko dolino samostojno. Obisk nadzorujejo zaposleni informatorji ali nadzorniki. Obisk poteka v eni sami smeri, in sicer z začetkom skozi umetni rov v Globočaku.

Muzejske zbirke, v zadnjem petletnem obdobju zaradi epidemioloških razmer pretežno zaprte, bodo po temeljiti prenovi nekaterih od njih (geološka, biološka in arheološka) v naslednjem petletnem obdobju znova odprte za ogled ter razlago najpomembnejših naravnih in kulturnih značilnosti parka.

Leta 2011 je bil obnovljen kulturni spomenik Matavun 8, namenjen promocijsko-kongresni dejavnosti. Po njem po potrebi potekajo vodenja, sicer pa je namenjen izvedbi različnih dogodkov, kot so kulturne prireditve, manjši kongresi, konference, seminarji, usposabljanja, poslovna in druga srečanja, izobraževanja, tematske delavnice ter poroke. Velikokrat je kletni prostor uporabljen za občasne razstave. Objekt je hkrati tudi informacijska točka za biosferno območje Kras.

Druga ponudba v parku

Pri treh zasebnih sobodajalcih je na voljo približno 35 ležišč v sobah in apartmajih, in sicer na turistični kmetiji Pr'Betanci v Betanji, v apartmajih Žnidarčič v Matavunu in na domačiji Škrļa v Matavunu. Na slednji sta bila v zadnjem petletnem obdobju urejena hostel ter šotorišče, že od prej pa je tam tudi okrepčevalnica. V dokončnem urejanju so še dodatni apartmaji v Matavunu in Škocjanu. Gostinska ponudba je na turistični kmetiji Pr'Betanci, kjer je v notranjosti prostora za 30 gostov, in v informacijskem središču parka Matavunu, kjer je restavracija Ambrožič v parku Škocjanske jame. V notranjem prostoru sprejme lahko do 120 oseb, v zunanjem pa do 200.

Poti po parku

V parku je urejena učna pot Škocjan, ki vodi okoli Velike doline in Male doline ter skozi vsa tri naselja v parku. Povečini jo obiskujejo skupine šolarjev, dijakov in študentov, ki poleg vodenega ogleda dobijo tudi delovno gradivo. Veliko drugih obiskovalcev se odloči za samostojen ogled učne poti, ob kateri so table z opisi v slovenskem in angleškem jeziku.

Zavod je vzpostavil tudi kolesarske poti, poimenovane Po parku, Brkinski krog, Okoli Vremščice ter Do Lipice in nazaj. Skozi park sta speljana še kolesarska pot Divaški kolesarski krog, ki ga je postavila Občina Divača, ter pot, ki povezuje Škocjanske jame in jamo v Briščkih.

Že dolgo je priljubljena pešpot med železniško postajo v Divači in sprejemnim centrom, ki je primerno označena.

Poleg zgoraj omenjenih poti park prečkajo še številne druge poti državnega in mednarodnega pomena, kot so:

- Slovenska planinska pot,
- Via Alpina in
- Evropska pešpot E6.

Skozi park potekata tudi Brkinska sadna cesta in pešpot, poimenovana Pot vodnih zakladov. Označena in urejena je še pohodna pot po desnem bregu Reke do Školja in Škofelj.

Skupna promocija

Zavod in TD Škocjan od leta 2007 organizirata tudi Dan parka Škocjanske jame oziroma jamski praznik – Belajtngo (v nadaljnjem besedilu: jamski praznik). To je obuditev praznika, ki je bil pred tem prvič organiziran leta 1886, zadnjič pa leta 1946. Danes na jamski praznik obiše jamo in park do 1500 obiskovalcev letno. Na ta dan je ogled jame brezplačen. Obiskovalci se po jami sprehodijo pod nadzorom naravovarstvenih vodnikov in strokovnega osebja zavoda, ki je razporejeno po celotni jami in skrbi za nadzor, varnost ter komunikacijo z obiskovalci. V vaseh so stojnice, na katerih se predstavljajo lokalni obrtniki.

Zavod sodeluje tudi pri pohodu ob ponoru Reke, katerega glavni organizator je TD Škocjan, in tudi s ponudniki v okolici, največ s ponudniki turističnih storitev. Nekateri so vključeni v Odbor za trajnostni turizem.

Prav tako se zavod povezuje s Kobilarno Lipica in Parkom vojaške zgodovine. Za promocijo celotnega območja Krasa in Brkinov je ustanovljena neuradna usklajevalna skupina za turizem, katere del je tudi park. Poleg promocijskih materialov skrbi za usklajen program dogodkov in festival Kraška gmajna. Predvideno je nadaljnje sodelovanje na zgoraj naštetih področjih.

2.4.8 Izobraževanje

Zavod že od začetka delovanja posebno pozornost namenja izobraževalnim programom. Ti so prirejeni za različne ciljne skupine: zaposleni, honorarni vodniki, prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, člani odborov biosfernega območja Kras in deležniki, učenci osnovnih in srednjih šol, njihovi mentorji, domačini ter študentje. V letu 2015 je zavod prejel še licenco za izobraževanje jamskih vodnikov za vse turistične jame po Sloveniji. Od takrat vsako leto organizira tečaj in izpite za kandidate. Po potrebi se izvaja tudi tečaj iz varstva pred sevanji z izpitom za vse, ki vodijo po jami.

V izobraževalne namene je bila urejena učna pot, izdani pa so bili tudi učni listi s knjižno publikacijo Vodnik po učni poti Škocjan. Sodelavci zavoda skrbijo za vodeni strokovni obisk po jami in učni poti s strokovno razlago. Zavod izvaja tudi strokovna izobraževanja za pridobitev certifikata jamskega vodnika.

Leta 2003 je bila ustanovljena mednarodna mreža šol parka, v katero so vključene osnovne šole iz celotnega biosfernega območja. V sklopu delovanja mreže šol so organizirane številne delavnice in ekskurzije ter izvedeni projekti, raziskovalne naloge in razstave. Prispevek mreže šol k spodbujanju trajnostnega razvoja in varstva naravne ter kulturne dediščine je prikazan v številnih publikacijah in drugih izdelkih. Šole iz mreže šol vključujejo sodelovanje s parkom v svoje letne programe dela. Dejavnosti se izvajajo tako za učence kot tudi mentorice, ki prek mreže šol nadgrajujejo in podajajo znanje z različnih področij narave in kulturne dediščine.

Leta 2014 je bila ustanovljena mreža fakultet parka, ki združuje Univerzo v Novi Gorici, Univerzo v Ljubljani in Univerzo na Primorskem. Izvedeni so bili številni projekti, raziskovalne naloge in tabori. V letu 2022 je Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem v sodelovanju s Parkom Škocjanske jame pridobila *Unescovo katedro za interpretacijo in izobraževanja za spodbujanje celostnih pristopov k dediščini*.

Leta 2015 je bilo ustanovljeno Partnerstvo kraške suhozidne gradnje, v okviru katerega si zavod prizadeva za ohranitev in prenos znanj gradnje suhih kraških zidov. Izvajajo se delavnice, predavanja, usposabljanja, pedagoški projekti senzibilizacije za dediščino ter sodelovanje s koordinatorjem varstva nesnovne kulturne dediščine Slovenije, tudi v okviru Odbora za nesnovno kulturno dediščino Slovenske nacionalne komisije za UNESCO.

Zavod se je v zadnjih petih letih tesneje povezal z upravljavci preostalih zavarovanih območij in biosfernih območij v Sloveniji. S slednjimi je bil pripravljen komunikacijski načrt, ki ga vsa biosferna območja upoštevajo iz leta v leto. V okviru pobude za sodelovanje z drugimi biosfernimi območji iz tujine se je nadgradilo mreženje znotraj programa Človek in biosfera (MAB) z nekaterimi biosfernimi območji po svetu, ki prav tako upravljajo jame, in sicer znotraj mreže Cave MAB. Organiziranje izobraževanj, spletnih seminarjev in drugih ozaveščevalnih dogodkov se bo tako nadaljevalo tudi v prihodnje.

2.4.9 Poselitev in infrastruktura

Opis in ocena stanja

Za Škocjan in Betanjo je znano, da imata ohranjeno starejšo značilno zasnovano vaškega jedra s prepoznavnim strnjanim načinom gradnje, zato sta zavarovana kot naselbinska spomenika. Matavun je zgrajen v uličnem nizu vzdolž cestnih povezav v tri smeri z osrednjim trgom, postajališčem in kalom. Močna zaznavna sestavina identitete kraške kulturne krajine so suhi zidovi, ki so nastali zaradi prilagajanja kraškega površja kmetijski rabi.

Matavun leži ob državni regionalni cesti in je prometno dobro dostopen. Do Škocjana in Betanje vodi lokalna cesta, ki je na dveh delih zožena, tako da je dovoz do Betanje z večjim tovornjakom ali avtobusom nemogoč. Na skrajni severozahodni meji parka poteka avtocesta Ljubljana–Koper. Železniška proga Pivka–Sežana poteka zunaj parka nekaj kilometrov severneje. Divača je pomembno železniško križišče, kjer se odcepi proga proti Kopru. V neposredni bližini v vplivnem območju parka v zračni razdalji dveh kilometrov je športno-turistično letališče Ležeški Gabrk z asfaltirano vzletno-pristajalno stezo.

Skozi območje parka potekajo trije visokonapetostni daljnovodi, in sicer Divača–Kozina, Divača–Zavrhek in Divača–Ilirska Bistrica. Slednji je zdaj v prenovi. Nizkonapetostno električno omrežje za gospodinjstva in zavod je urejeno. Električni vod proti Danam in Naklem je vkopan v zemljo.

V letih 2015 in 2016 je bilo v park dovedeno optično omrežje. V letu 2023 je bil na novo povlečen optični kabel med upravo parka v Škocjanu 2 in Promocijsko-kongresnim centrom na naslovu Matavun 8. Komunikacija v jami poteka prek optičnega vodnika. Vsa gospodinjstva v parku imajo možnost optične povezave. Na voljo je tudi brezplačna brezžična povezava za obiskovalce parka.

Vse tri vasi imajo urejeno vodovodno oskrbo iz sistema Kraškega vodovoda Sežana, d. o. o., vendar ima večina hiš tudi svoje vodnjake (štirne).

Voda iz njih se večinoma uporablja za zalivanje vrtov. Vodovodno omrežje je kakovostno urejeno. V omrežju je premajhen pritisk za zagotavljanje požarne vode.

Ločene frakcije komunalnih odpadkov se v vseh gospodinjstvih zbirajo ločeno in odlagajo v urejene zbiralnice. Za mešane komunalne odpadke ima vsako gospodinjstvo svoj zabojnik, ki se prazni dvakrat mesečno.

Ogrevanje gospodinjstev je individualno, in sicer v glavnem z drvmi oziroma peleti, manj pa z lahkim kurilnim oljem in plinom ter toplotnimi črpalkami. Objekti zavoda se ogrevajo s toplotnimi črpalkami zrak-voda. Objekt Matavun 8 se ogreva z električnim talnim gretjem in klimatskimi napravami.

Domačije so, z izjemo ene v Matavunu in dveh v Škocjanu, zasedene in v dobrem stanju. Vsako leto se, tudi z nepovratnimi sredstvi zavoda, še dodatno obnavljajo. S temi sredstvi so izvedene predvsem rekonstrukcije, prenove streh in fasad ter zunanje ureditve (urejanje in tlakovanje dvorišč ter obnova mejnih kamnitih zidov, kamnitih pločnikov in kamnitih vodnjakov).

Parkovna infrastruktura in deli parka, opremljeni za obisk

Parkovna infrastruktura v parku zajema sprejemni center v Matavunu s parkiriščem in gospodarskim objektom, domačijo Škocjan št. 2, kjer je sedež zavoda, domačijo Škocjan št. 3, kjer je interpretacijski center, domačijo Matavun št. 8, kjer je promocijsko-kongresni center, čebelnjak in vso infrastrukturo, vezano na Škocjanske jame (poti, mostovi, dvigalo v Veliki dolini, razgledišča, muzejske zbirke, čebelnjak in učna pot).

Leta 2015 je bil prenovljen sprejemni center, kjer je v kletnih prostorih urejena zbirka o odkrivanju in raziskovanju Škocjanskih jam. V pritličju je urejena informacijska točka; v nadstropju pa med drugim nadzorna soba. Leta 2015 je bil pri servisnih prostorih gostilne dograjen gospodarski objekt, kjer so med drugim urejen prostor za arhivske dokumente parka, jamarska soba in skladišče TD Škocjan. Leta 2019 je bila na strehi gospodarskega objekta nameščena 16-kW sončna elektrarna.

Leta 2019 se je končala prenova parkirišč na sprejemnem centru. Ta so optimizirana in urejena tako, da ne bo možnosti izlitja olja v podzemlje. Postavljene so bile štiri polnilnice za električna vozila, urejeno je bilo otroško igrišče.

2.4.10 Obremenjevanje okolja

V parku ni industrijskih naprav in tudi ne komunalnih odlagališč. Nekaj manjših območij, ki so bila v preteklosti onesnažena zaradi odlaganja odpadkov, je bilo saniranih, na nekaterih mestih pa se odpadki še vedno puščajo v okolju. Z vsakoletnimi čistilnimi akcijami, ki jih organizira zavod v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom, se težava počasi, a vztrajno rešuje. Vasi v parku imajo od leta 2020 urejeno skupno zbiranje in čiščenje odpadnih voda.

Za onesnaženje tal največjo nevarnost predstavlja morebitno izlitje nevarnih snovi.

Veliko pozornosti se še vedno namenja spremljanju onesnaženosti voda, predvsem Reke, ki se občasno zelo peni in ima močan vonj. Deloma je pena organskega izvora, vendar pa še vedno ni urejeno zbiranje in čiščenje odpadnih vod za številna naselja v vplivnem območju parka, kjer se fekalije velikokrat izcejajo neposredno v Reko in vplivajo na kakovost vode v parku.

Glavni vir hrupa v okolici parka je javno letališče na Ležeškem Gabrku, ki ima za obratovanje potrebna dovoljenja, vendar pa hrup letal moti lokalno prebivalstvo in obiskovalce v parku ter bližnji okolici. Poleg tega je zaradi hrupa moteča bližina avtoceste Ljubljana–Koper, ki poteka tik ob zahodni meji parka.

V okolici parka ni večjega svetlobnega onesnaženja.

3 OCENA STANJA NA VPLIVNEM OBMOČJU PARKA

Ocena stanja na vplivnem območju parka je vezana le na tiste dejavnike, ki imajo v skladu z ZRPŠJ lahko vpliv na park ali posredno vplivajo na spremembo kakovosti ali količine vode v Reki. Varstveni režim namreč prepoveduje posege, ki bi lahko spremenili obstoječi vodni režim Reke in vplivali na kakovost vode, razen v primerih varstva pred poplavami, ter druge posege, ki pomenijo tveganje ali nevarnost za okolje in njihovi škodljivi vplivi segajo v park. Sem spadajo različne dejavnosti, ki so plod družbenogospodarskega razvoja predvsem v občinah Ilirska Bistrica, Pivka in Divača, kot so kmetijstvo, industrija, obrt, komunalna infrastruktura z odlagališči odpadkov in promet.

3.1 Ocena stanja površinskih voda

Stanje voda na vplivnem območju je vezano na podatke ARSO.

Ocena ekološkega stanja

Po podatkih iz Ocene ekološkega stanja vodotokov za obdobje 2014–2019 je ekološko stanje za Reko dobro s srednjo do visoko ravnijo zaupanja.

Opažanja zavoda

V parku opazamo na Reki občasna onesnaženja in pojavljanje pen, in sicer tako v površinskem toku pred ponorom Reke v Škocjanske jame kot v podzemnem toku, vključno z Malo dolino in Veliko dolino. Najpogostejši vir onesnaževanja na celotnem vplivnem območju so še vedno naselja brez urejenega odvajanja komunalnih odpadnih voda. V porečju Reke je po podatkih pristojnega ministrstva 5617 populacijskih enot od 11.259 priklopljenih na čistilne naprave, kar je okoli 50 %. Preostali uporabljajo greznice, ki pogosto niso zgrajene v skladu z zahtevami. Onesnaženje lahko povzročajo tudi industrijske odpadne vode, kjer zbiranje in čiščenje odpadnih voda ni primerno urejeno. Večji industrijski obrati so zbrani v Ilirski Bistrici in njeni okolici ter v Košanski dolini.

Razpršen potencialni vir onesnaževanja so tudi območja, ki so bila v preteklosti onesnažena zaradi odlaganja odpadkov. Z vidika ravnanja z odpadki pomenita točkovno tveganje za onesnaženje tudi opuščeno odlagališče industrijskih odpadkov Globovnik in podjetje Odpad, d. o. o., v Košanski dolini. Globovnik je zdaj v procesu priprave ustrezne projektne dokumentacije za sanacijo. Podpisan je bil tristranski sporazum med takratnim MOP (katerega pravni naslednik za navedeni sporazum je Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, v nadaljnjem besedilu MOPE), Občino Ilirska Bistrica in PŠJ, pri čemer je občina investitor, ministrstvo sofinancer in koordinator celotnega postopka, PŠJ pa sofinancer.

Na kakovost Reke vplivajo tudi velike prometne obremenitve nekaterih cestnih odsekov. Na državni cesti Postojna–Pivka–Ilirska Bistrica–Jelšane je zelo gost promet nevarnih snovi, predvsem nafte in naftnih derivatov. V okolici Ilirske Bistrice je tudi nekaj podjetij za prevoz teh snovi. Pri tem so težava čiščenje vozil in neurejena parkirišča. Velika nevarnost so lahko prometne nesreče in izlivi iz tovornjakov oziroma cistern, ki prevažajo naftne derivate in nevarne snovi.

K onesnaževanju prispeva tudi kmetijstvo, in sicer v primeru nepravilne oziroma čezmerne rabe sredstev za varstvo rastlin in dognojevanje, nepravilno urejenih gnojnikov in iztoka gnojevke ter posipanja trajnih travnikov z gnojevko. Kmetijska raba tal je obsežnejša v Ilirskobistriški kotlini in v Košanski dolini, živinoreja pa je močnejše zastopana v Košanski dolini (predvsem hale za namen podjetja Pivka perutninarstvo). V zadnjih letih je težava zbiranje in odlaganje odpadne folije silažnih bal, ki pogosto konča v naravi, velikokrat tudi razcefrana na obvodni vegetaciji kot posledica visokih voda in burje.

Z vidika turizma in rekreacije so potencialni onesnaževalci predvsem turistično središče Sviščaki (smučarsko-rekreacijski center, počitniško naselje Sviščaki) in druge kočice na Snežniški planoti, športno strelišče na glinaste golobe Črne njive nad Ilirsko Bistrico in športno letališče Divača na Ležeškem Gabrku.

Kot najmanj obremenjeni se kažeta območji Slavinski ravnik z Vremščico in Snežniško pogorje, ker ju prerašča gozd in sta neposeljeni. Kljub temu je treba poudariti številna divja odlagališča ob cesti čez Vremščico. Ker je v zgornjem delu doline Reke malo naselij, je tu zelo malo dejavnosti in zanemarljivo malo divjih odlagališč, ki bi lahko povzročila onesnaženje.

Najbolj obremenjeno območje je Ilirskobistriška kotlina oziroma Ilirska Bistrica z okoliškimi naselji. Tu je zgoščena vsa večja industrija, veliko pa je tudi manjših industrijskih obratov, avtoprevoznikov in drugih dejavnosti. Odpadne vode iz gospodinjstev in industrijskih obratov niso povsod speljane v kanalizacijski sistem in čistilno napravo Ilirska Bistrica.

Obremenjena sta tudi okolica Prema in Dolnje Bitnje, kjer je tik ob Reki več manjših industrijskih obratov, avtoprevoznikov in v manjšem obsegu živinoreja.

Deloma zakrasela Košanska dolina je obremenjena s proizvodnimi obrati (največja sta Pivka perutninarstvo, d. o. o., in Jata Emona), velikimi objekti, namenjenimi reji perutnine, podjetjem Odpad, d. o. o., številnimi divjimi odlagališči in neurejeno kanalizacijsko infrastrukturo. Debelejša plast prsti v osrednjem delu Košanske doline onesnažene vode vsaj deloma prečisti.

V Brkinih je malo dejavnosti, ki bi lahko vplivale na kakovost voda. Poudarimo lahko več divjih odlagališč med Barko in Podgradom pri Vremah in na jugu vzhodnega dela Brkinov.

V okolici parka, še posebej med Divačo in Dolnjimi Ležečami, je manj divjih odlagališč.

Za namen ukrepanja v primeru izlitja naftnih derivatov in nevarnih snovi v Reko je zavod v letih 2010 in 2014 investiral v nakup opreme za zaščito in reševanje v sodelovanju s prostovoljnim gasilskim društvom Ilirska Bistrica. Ta oprema se je v nadaljnjih letih posodabljala in dopolnjevala.

3.2 Ocena stanja podzemnih voda

Nadzorno in operativno merilno mesto za spremljanje kemijskega stanja podzemne vode za leto 2022 je na izviru Bistrice v Ilirski Bistrici za snežniški vodonosnik in v Klaričih za kraški vodonosnik.

Ocena stanja podzemnih voda

Po podatkih iz poročila o kakovosti podzemne vode v Sloveniji za leto 2022 je stanje kraškega in snežniškega vodonosnika dobro. Ocena količinskega stanja v oceni za NUV3 je na celotnem območju: dobro, s srednjo stopnjo zaupanja.

3.3 Ocena stanja tal

Stanje tal na vplivnem območju je vezano na podatke ARSO.

Ocena stanja tal

Po podatkih monitoringa stanja tal v Sloveniji v letu 2018 so bili vzeti vzorci na kraški planoti pri naselju Zagorje, kjer As, Cd in Co v tleh presegajo mejno, Cr in Ni pa opozorilno vrednost Uredbe o mejnih, opozorilnih in kritičnih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh (Ur.l.RS 68/96), kar je na apnencih zelo verjetno naravno ozadje (v bližini ni znanih virov onesnaževanja, kmetijska raba je ekstenzivna). Vsebnost organskih nevarnih snovi je v vseh vzorcih pod mejo detekcije uporabljene metode. Drugo vzorčno mesto je bilo na tamponu gradbenega materiala v bližini vodnega črpališča. V vrhnjem sloju so tla ekstremno preskrbljena s fosforjem in dobro s kalijem ter imajo bogato vsebnost skupnega dušika, ki pa z globino pričakovano upade. Glede na Uredbo o mejnih, opozorilnih in kritičnih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh (Ur.l. RS 68/96, 41/04 – ZVO-1 in 44/22 – ZVO-2) nekateri analizirani anorganski in organski parametri presegajo zakonodajne vrednosti: mejne imisijske vrednosti: Zn, Cd, Co, fluoridi, ogljikovodiki C10 - C40 ter opozorilne imisijske vrednosti: Zn, Ni. Tretji vzorec je bil vzet v dolini Reke v njenem zgornjem toku pri naselju Jablanica. Kmetijstvo ima tu zmeren vpliv, saj se ni določilo nobenih nevarnih snovi, ki izvirajo iz kmetijstva; analize so pokazale prisotnost nekaterih spojin PAO (na meji določljivosti) in nekaterih kovin, ki jih lahko povežemo z geogenim

izvorom: Ni (koncentracije presegajo opozorilno vrednost) ter Cr in Co (vsebnosti nad mejno imsijsko vrednostjo).

Opažanja zavoda

V parku opažamo da je stanje tal v vplivnem območju parka, ki ga v večini prekriva gozd, na splošno dobro. Povečan vnos onesnaževal v tla je lahko povečan v redkih intenzivnih sadovnjakih ali na njivah koruze. Prav tako je moteče dolgotrajno odlaganje gnoja iz bližnjih farm za rejo piščancev v bližini Pivke, na kar opozarjamo pristojne institucije in Občino Pivka.

3.4 Druge prostorske ureditve, katerih vplivi lahko segajo v park

Nekatere načrtovane prostorske ureditve, predvidene v neposredni okolici parka, bi lahko resno ogrozile izvedbo nekaterih dolgoročnih upravljaljskih ciljev iz PVR. Sem spadajo prostorske ureditve, predvidene v vplivnem in tudi prehodnem območju parka. Prvo območje je sicer določeno z ZRPŠJ, drugo pa je v sklopu biosfernega območja Kras znotraj MAB, vendar leži v neposredni bližini zavarovanega območja. Ker bi prostorske ureditve v drugem območju lahko bile vidne in moteče ob samem vstopu v park in bi njihov vpliv lahko segel tudi vanj ter v podzemni tok Reke, jih obravnavamo enakovredno s tistimi, ki so predvidene v vplivnem območju. Zavod opozarja nanje predvsem zaradi možnega skupnega, kumulativnega učinka, če bi do izvedbe večine ali vseh dejansko prišlo. S tem bi lahko bili ogroženi prvi, drugi, tretji, četrti in šesti dolgoročni upravljaljski cilj iz PVR. Poudariti je treba te načrtovane prostorske ureditve:

- a) v prehodnem območju se že izvaja gradnja drugega tira železniške proge na odseku Divača–Koper;
- b) v prehodnem območju se načrtujejo še naslednji državni prostorski načrti:
 - državni prostorski načrt za polje vetrnih elektrarn Dolenja vas (na območju občine Divača),
 - državni prostorski načrt za DV 110 KV Divača - Koper I s prehodom na 2 × 110 KV (na območju občin Divača in Hrpelje - Kozina);
- c) v vplivnem območju pa so v pripravi še:
 - državni prostorski načrt za avtocesto na odseku Postojna/Divača–Jelšane,
 - državni prostorski načrt za prenosni plinovod M8 Kalce–Jelšane,
 - državni prostorski načrt za gradnjo vetrne elektrarne Senožeška brda v občini Divača,
 - državni prostorski načrt za gradnjo vetrne elektrarne Zajčica v občini Divača,
 - ureditev oskrbe prebivalstva slovenske Istre in kraškega zaledja s pitno vodo.

Zavod bo z namenom preprečevanja posamičnih ali kumulativnih negativnih vplivov načrtovanih prostorskih ureditev na park zagotavljal dejavno sodelovanje v postopkih priprave prostorskih aktov in pri reševanju ugotovljenih problematičnih zadev z opozarjanjem ustreznih služb, dialogom z državnimi službami in lokalno skupnostjo ter izdajanjem mnenj o posameznih načrtovanih prostorskih ureditvah.

4 ANALITIČNA IZHODIŠČA ZA PVR

4.1 Analiza SWOT

Pri analizi SWOT se vzamejo pod drobnogled štirje vidiki, in sicer prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti. Namen analize je pomoč pri strateških odločitvah, kam točno usmeriti naloge, katere aktivnosti in projekte opustiti ali jih okrepiti in podobno.

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none">• dobra ohranjenost jamskega sistema• urejen naravovarstveni nadzor in sodelovanje s prostovoljnimi naravovarstvenimi nadzorniki• pomembnost tehniške dediščine Škocjanskih jam• dobro razvit sistem monitoringa• dobro raziskano območje z vidika različnih znanstvenih področij• prepoznavnost jam in parka kot svetovne dediščine (UNESCO), mednarodnega mokrišča (Ramsar), biosfernega območja MAB in enega od prvih stotih najpomembnejših območij geološke dediščine na svetu• uspešno delovanje upravljavca parka in primer dobre prakse upravljanja ter mednarodnega udejstvovanja• učinkovito prijavljanje in izvajanje projektov• klasičen primer številnih dobro razvitih in ohranjenih kraških pojavov• dobro ohranjena narava z bogato biotsko pestrostjo• raznolika kulturna dediščina (bogate in v svetovnem merilu pomembne arheološke najdbe, avtohtona stavbna dediščina, ljudsko izročilo, konzorcij za suhozidno gradnjo)• okolju prijazno kmetijstvo• bogata zgodovina sodelovanja lokalnega prebivalstva pri raziskovanju, urejanju in vodenju po jami• urejen sprejemni center s pripadajočo infrastrukturo• urejena jamska infrastruktura• urejena parkovna infrastruktura• številne označene poti (učna pot, kolesarske in pohodniške poti)• dobro upravljanje obiskovanja zavarovanega območja	<ul style="list-style-type: none">• hitrejša obraba jamske in parkovne infrastrukture zaradi naravnih procesov• slaba prepoznavnost parka kot mednarodno pomembnega območja na lokalni in državni ravni• razrast lampenflore okoli svetil v jami• degradiranost posameznih delov jam• prisotnost odsluženega materiala v jami• občasna onesnaženost Reke• pojavljanje invazivnih tujerodnih vrst• nerazumevanje priložnosti in pomena varstva kulturno-dediščinskih vrednot med lokalnim prebivalstvom• pomanjkljivo vključevanje kulturne dediščine v ponudbo parka• opuščanje kmetijskih dejavnosti in zaradi tega zaraščanje• izgubljanje tradicionalne kraške kulturne krajine (gmajna, suhi zidi, kali ...)• slabo zdravstveno stanje gozdov• pomanjkanje kvalificirane delovne sile

<ul style="list-style-type: none"> • uporaba trajnostnih virov in zelene tehnologije • dobro sodelovanje z lokalnimi deležniki • organizirano delovanje odborov v sklopu biosfernega območja • dobro sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami • dobro izobraženi kadri in izpopolnjeni izobraževalni programi 	
Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> • dobra geostrateška lega in prometna dostopnost • povečano povpraševanje po pristočasnih dejavnostih in produktih, ki temeljijo na lokalnih naravnih in kulturnih vrednotah • povečano zanimanje za Kras in njegove posebnosti • mednarodno priznana območje • izvajanje načrta upravljanja Nature 2000 območij Kras, Reka in Branica • povečano povpraševanje po domačih proizvodih • dovzetnost ljudi za trajnostni razvoj in blaženje posledic podnebnih sprememb • interes deležnikov za vključevanje v dejavnosti za uresničevanje poslanstva PŠJ na področju sonaravnega razvoja ter ohranjanja kulturne in naravne dediščine • turistična ponudba območja • dobro stanje narave • upravljanje vseh kmetijskih in gozdnih zemljišč v lasti Republike Slovenije v zavarovanem območju 	<ul style="list-style-type: none"> • zaradi neurejenih pristojnosti nezmožnost ustreznega ukrepanja ob nepravilnostih na območjih Nature 2000 zunaj parka • neučinkovitost nekaterih državnih in občinskih inšpekcijskih služb • neposredna bližina avtoceste Ljubljana – Koper z vsemi njenimi vplivi na okolje • onesnaženje površja in jam iz vplivnega območja • neprimerna obnova in raba kulturne dediščine • izguba lokalnih ljudskih znanj o sonaravnem življenju • kumulativni učinki posegov v okolici parka, ki bi lahko poslabšali stanje v parku • izseljevanje mladih • zmanjševanje biotske raznovrstnosti • povečana onesnaženost s hrupom in osvetlitvijo • onesnaženost zemlje, zraka in vode • škodljivi posegi na vodotokih v porečju Reke • vnos neavtohtonih sedimentov in tujerodnih invazivnih vrst • medresorska neuskkljenost upravljavcev prostora • podnebne spremembe • povečani vplivi na okolje ob morebitnih postavitvah objektov obnovljivih virov energije

Preglednica 6: Analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti na zavarovanem območju

4.2 Pričakovana neskladja med rabo in varstvom

- Pričakujemo lahko ta neskladja med rabo in varstvom:
- z opuščanjem rabe kmetijskih površin v preteklih desetletjih se slabša stanje habitatnega tipa suhih kraških travnišč, saj je pokrovnost in zasenčenost teh površin vse večja;
 - zaradi opredelitve zaraščajočih površin kot gozd, je onemogočena kmetijska raba na teh območjih, s tem pa tudi izvajanje naravovarstvenih ukrepov v dobro ohranjanja oziroma izboljševanja stanja travniških habitatnih tipov;
 - nepravilno načrtovane prostorske ureditve, vezane na gradnjo, bi lahko ogrozile občutljivo kraško podzemlje;
 - z vse večjo poraščenostjo zaradi spremenjene rabe, ki že presega 80 %, se podoba kraške kulturne krajine izgublja;
 - prav tako čezmerni posegi lahko povzročijo bistveno drugačno podobo kulturne krajine Krasa in s tem izgubo identitete krajine, kulturne dediščine, narave in identitete ljudi, ki živijo na tem območju.

4.3 Ocena izvajanja ukrepov v obdobju 2018–2022

Doseganje ciljev iz Odloka o Programu varstva in razvoja parka Škocjanske jame za obdobje 2018–2022 je bilo ovrednoteno z okoli 95-% uspešnostjo, kljub dejstvu, da je dve leti zavod deloval precej v krču zaradi epidemije covid. Niso bile izvedene vse načrtovane aktivnosti, in sicer predvsem zaradi zamud zunanjih izvajalcev ali upravljaljskih sprememb, pretežno kot posledica novih dejstev, ki ob pripravi prejšnjega PVR še niso bila znana. Sledi pregled ocene izvajanja ukrepov iz obdobja 2013–2017 po ciljeh:

1. cilj: Znotraj prvega cilja (ohranjanje podzemnega sveta) ni bila v celoti izvedena samo aktivnost: odstraniti odvečen gradbeni material, dele opuščene infrastrukture in preostali odvečen material iz jame. Veliko materiala je bilo iz jame sicer odnesenega, ves pa ne. Dejavnosti se bodo zato nadaljevale v naslednjem petletnem obdobju.

2. cilj: V drugem cilju (naravne vrednote, rastlinske in živalske vrste ter habitati) so se dosledno izvajale vse aktivnosti.

3. cilj: V sklopu tretjega cilja (kulturna dediščina) se zaradi večplastnosti naloge in zamud zunanjih izvajalcev ni v celoti izvedla aktivnost: na podlagi kulturnovarstvenih smernic in pogojev začeti z obnovo ruševin gradu Školj, zato se bo prenesla v naslednje petletno obdobje. Sta pa bila izdelana strokovno mnenje o konstrukcijskem stanju razvalin gradu Školj s tehničnim pregledom sanacije in utrditve ter ponudba za izvedbo interventnih konservatorsko-restavratorskih posegov.

4. cilj: Aktivnosti znotraj četrtega cilja (izobraževanje, ozaveščanje in promocija) so se pretežno izvedle, nekaj investicij se bo preneslo v naslednje petletno obdobje, na lokaciji parkirišča zunaj zavarovanega območja v poslovnem predelu Risnik se po novem načrtujeta izgradnja in vzpostavitev Vrat Krasa.

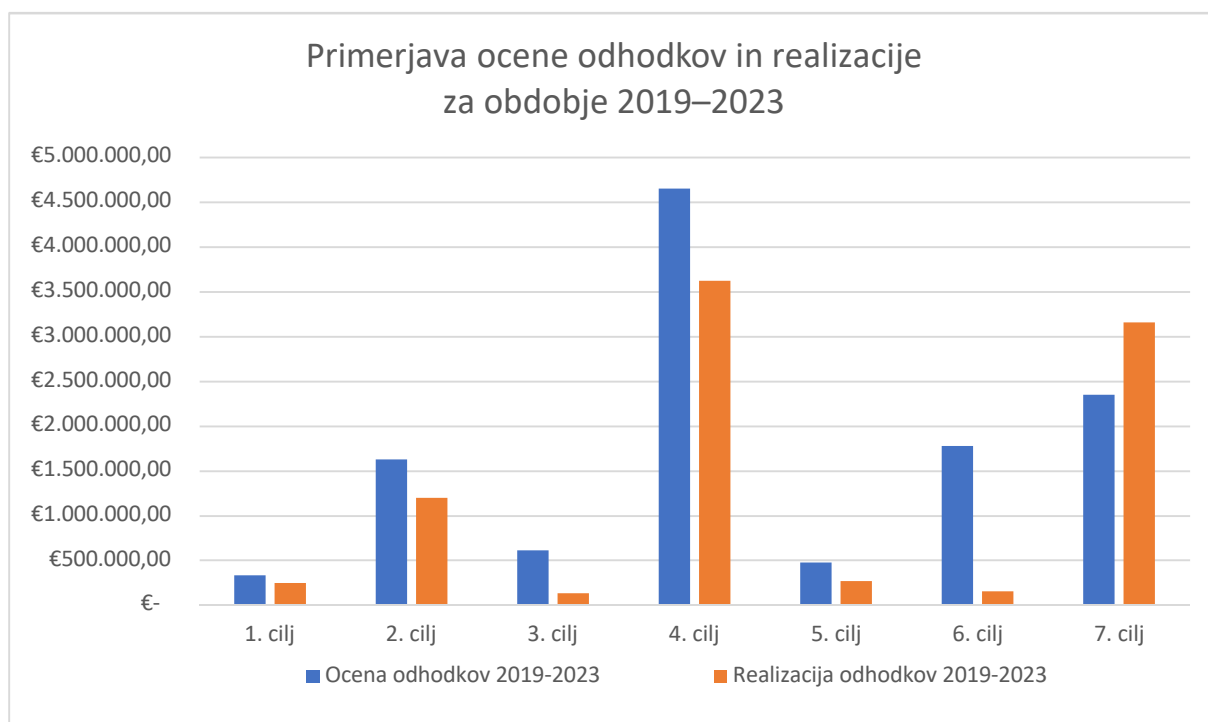
5. cilj: V sklopu petega cilja so se v okviru programa izvajale vse aktivnosti za krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v razvoj in dejavnosti v parku. Nekoliko omejeno sta se izvajali le aktivnosti v zvezi z izvedbo celostne ureditve vasi na podlagi izdelanih strokovnih razvojnih dokumentov ter znamko parka Škocjanske jame, ki je bila deležna novih pristopov.

6. cilj: Pri šestem cilju ni bila izvedena sanacija odlagališča opuščene industrijskega odlagališča Globovnik nekdanje Tovarne organskih kislin (TOK) v Ilirski Bistrici, kar je treba pripisati novonastalim epidemiološkim razmeram v letu 2020. Na MOPE so zastale dejavnosti pri pripravi projektne dokumentacije, pa tudi sredstva, na zavodu rezervirana za ta namen, so bila bolj ključna za premostitev hude krize, ki je nastala ob zaprtju jame za obisk.

Splošne naloge: Znotraj splošnih nalog in mednarodnega sodelovanja so se vse aktivnosti izvajale po programu, le sodelovanje z Občino Divača pri prilagajanju infrastrukture povečanemu obisku parka in občine ni zaživel.

Bolj zanimiv je pogled na primerjavo odhodkov (predvsem seveda materialnih stroškov in investicij), predvidenih za posamezno aktivnost, in dejansko izvedbo oziroma realizacijo. Tu so odstopanja ponekod precejšnja, pripisujemo pa jih povečanemu prihodku sredstev nejavnega vira javnega financiranja (prodaja vstopnic za jamo zaradi povečanja obiska) in sredstev, pridobljenih iz projektov in programov, ter dejstvu, da se nekatere aktivnosti zaradi objektivnih razlogov niso izvedle.

Vsekakor sta bili ocena izvajanja in primerjava predvidenih ter porabljenih sredstev v veliko pomoč pri pripravi PVR za obdobje 2024–2028.

Slika 7: Primerjava ocene odhodkov za obdobje 2019–2023 in realizacije za obdobje 2019–2023. Odstopanja, predvsem tista v dobro manjše porabe sredstev glede na načrtovano, so razvidna predvsem v tretjem in šestem cilju. Kot je navedeno zgoraj, gre predvsem za to, da se nista začeli obnova gradu Školj ter sanacija opuščenega industrijskega odlagališča nekdanje Tovarne organskih kislin (TOK) v Globovniku pri Ilirski Bistrici.

5 CILJI VARSTVA IN RAZVOJA TER NAČINI URESNIČEVANJA TEH CILJEV

Poslanstvo zavoda je skupaj z lokalnim prebivalstvom ohranjati izjemne naravne danosti in bogato kulturno dediščino tega mednarodno pomembnega območja na Krasu ter širiti zavest o pomenu njegovega varovanja doma in po svetu. Hkrati se z novim petletnim programom izvajajo tudi določila v zvezi z mednarodnimi konvencijami za svetovno dediščino in mednarodno pomembna mokrišča ter določila v skladu z Unescovim programom MAB. V tem okviru je zastavljenih šest operativnih ciljev.

5.1 Dolgoročni upravljavski cilji in naloge

Dolgoročni upravljavski cilji so oblikovani glede na zahteve in določila, ki izhajajo iz ZRPŠJ, z njimi pa se izpolnjujejo tudi cilji mednarodnih konvencij in programov (predvsem konvencije o svetovni dediščini, Ramsarske konvencije in MAB). Cilj Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine je ugotovljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Glavni cilj Ramsarske konvencije je zagotoviti ohranjanje mokrišč, predvsem tistih mednarodnega pomena, s smotno rabo, mednarodnim sodelovanjem in zavarovanjem. Poudarek pri programu MAB pa je na ohranjanju biotske pestrosti in spodbujanju trajnostnega razvoja, pri čemer je zlasti pomembno sodelovanje z lokalnimi skupnostmi.

Navedeno je bilo upoštevano pri oblikovanju dolgoročnih upravljavskih ciljev PVR. Ti so:

1. ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta,
2. ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov,
3. sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine,
4. razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku,
5. krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku,
6. krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju ter območjih Nature 2000 (Kras, Reka, Branica),
7. Učinkovitejše delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje.

V okviru navedenih ciljev se določajo operativni cilji, v okviru operativnih ciljev pa naloge in aktivnosti, prikazane v spodnji preglednici. Nosilec aktivnosti in nalog je zavod.

Razlaga uporabljenih kratic in okrajšav:

- ALPARC: mreža zavarovanih območij v Alpah,
- BF: Biotehniška fakulteta,
- BOK: biosferno območje Kras,
- DOPPS: Društvo za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije,
- EU: Evropska unija,
- GeoZS: Geološki zavod Slovenije,
- GIS: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU,
- ICOMOS: Mednarodni svet za spomenike in spomeniška območja,
- ISCA: Mednarodna zveza turističnih jam,
- IUCN: Svetovna zveza za varstvo narave,
- IZRK: Inštitut za raziskovanje Krasa pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti,
- JZS: Jamarska zveza Slovenije,
- KS Divača: Krajevna skupnost Divača,
- LAS: lokalna akcijska skupina (LAS-i – lokalne akcijske skupine),
- MAB: Man and Biosphere,
- MGTŠ: Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport Republike Slovenije,
- MIZŠ: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije,
- MK: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije,
- MNVP: Ministrstvo za naravne vire in prostor Republike Slovenije,
- MO: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije,
- NIB: Nacionalni inštitut za biologijo Republike Slovenije,
- PMS: Prirodoslovni muzej Slovenije,
- PUN: Program upravljanja območij Natura 2000,
- PVZ: Park vojaške zgodovine,
- Sklad kmetijskih zemljišč: Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije,

- SNKU: Slovenska nacionalna komisija za UNESCO,
- STO: Slovenska turistična organizacija,
- UL: Univerza v Ljubljani,
- UM: Univerza v Mariboru,
- UNG: Univerza v Novi Gorici,
- UP: Univerza na Primorskem,
- Zavod za ribištvo: Zavod za ribištvo Slovenije,
- ZRSVN: Zavod Republike Slovenije za varstvo narave,
- ZVKDS: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije,
- ZVD: Zavod za varstvo pri delu.

5.2 Operativni cilji, naloge in usmeritve

1. cilj: Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta

Operativni cilji:

1.1 Spodbujati in zagotavljati spremljanje stanja in raziskave

1.2 Z ukrepi aktivnega varstva zagotavljati ohranjanje naravnih procesov v jamskem sistemu

1.3 Z ustreznimi ukrepi znova vzpostaviti ugodne ekološke razmere za vrste in habitatne tipe v Škocjanskem jamskem spletu

Škocjanske jame kot edina slovenska kraška jama na klasičnem krasu, ki je del svetovne dediščine UNESCO, so izredna naravna vrednota na svetovni ravni, zato mora biti zagotovljena visoka kakovost spremljanja vpliva turistične rabe tega prostora. Nujni so kar najizrazitejši ukrepi za trajnostno rabo. V ta namen je bil vzpostavljen celovit monitoring za spremljanje stanja jamskega okolja zaradi vpliva turističnega obiska jame. Kljub temu, da negativen vpliv ni bil zaznan, je bila vzpostavljena omejitev števila obiskovalcev na skupino, s čimer zavod kot upravljavec jame zagotavlja kakovosten, varen ter doživet obisk Škocjanskih jam kot svetovne dediščine.

Z dejavnim varstvom se zagotavlja ohranitev naravnih procesov v Škocjanskem jamskem spletu. Z aktivnostmi se vzdržujejo ali izboljšujejo ekološke razmere za vrste in podzemne habitate. Nadaljujejo se raziskave in analize ter saniranje zaradi lampenflore v turističnem delu jame. Poleg tega se spodbujajo tudi druge raziskave v podzemlju in upravlja avtomatska meteorološka postaja Park Škocjanske jame v Škocjanu.

Škocjanske jame imajo več kot stoletno zgodovino rabe, zato so ponekod na jamskih sedimentih ali skalnem reliefu nastale poškodbe. Da bi se jamski prostor in sedimenti ohranili tudi za prihodnje generacije, je treba poškodbe, nastale pri delih v jami, sanirati. Največ škode je na ilovnato-peščenih tleh in sigovih tvorbah. Z ukrepi renaturacije in čiščenja si prizadevamo za vnovično vzpostavitev naravnega stanja v jami. Zaradi zakonskih zahtev se bodo še naprej spremljale koncentracije radona in odmerki, ki jih prejmejo zaposleni v zavodu, ki hodijo v jamo.

Usmeritve za upravljanje:

- na podlagi razčlenitve oziroma conacije jame naj posamezni deli jam, ki so najbolj občutljivi na človekov vpliv, ostanejo nedostopni za obiskovalce, za raziskovalce pa naj bodo odstopni le v najmanjšem možnem obsegu,
- v delih jame, kjer živijo netopirji, se v času prezimovanja in kotitve mladičev ne izvajajo nobeni posegi, ki bi jih lahko motili,
- na območju jamskih vhodov (Mariničeva, Mahorčičeva jama, naravni most, Schmidlova dvorana, Pruker) in udornic (Velika dolina in Mala dolina) se v času gnezditve ptic ne izvajajo posegi, ki bi negativno vplivali nanje.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov (v evrih)
1. Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta						345.000,00
1.1 Spodbujati in zagotavljati spremljanje stanja in raziskave						250.000,00
1.1.a Spremljati stanje in izvajati naravovarstveni nadzor jamskega okolja zaradi rabe Škocjanskih jam ter po potrebi primerno ukrepati	x	Stalno	Podatki spremljanja stanja, seznam ukrepov	Nejavni vir	IZRK	100.000,00
1.1.b Spremljati stanje podzemnih vrst in ohranjanje ekološke značilnosti habitatov troglobionske favne	X PUN	Stalno	Podatki spremljanja stanja, seznam ukrepov	Nejavni vir, EU, MNVP	Zunanji izvajalci	25.000,00
1.1.c Spodbujati speleološke, biospeleološke, hidrogeološke, geološke in druge raziskave	X PUN	Stalno	Število raziskav	Nejavni vir	IZRK, GeoZS, BF, jamarska društva	50.000,00
1.1.d Zagotavljati spremljanje stanja, raziskave in analize lampenflore	x	Stalno	Podatki spremljanja stanj, analiza raziskav	Nejavni vir	IZRK	15.000,00
1.1.e Izvajati meritve radona zaradi zagotavljanja varnosti zaposlenih	x	Stalno	Podatki spremljanja stanja, seznam ukrepov	Nejavni vir	ZVD	60.000,00
1.2 Z ukrepi aktivnega varstva zagotavljati ohranjanje naravnih procesov v jamskem sistemu						10.000,00
1.2.a Izsledke raziskav aktivnosti iz operativnega cilja 1.1 vključiti v preudarno rabo jamskega sistema	x	Stalno	Seznam aktivnosti v letnih programih dela	Nejavni vir		10.000,00
1.3 Z ustreznimi ukrepi znova vzpostaviti ugodne ekološke razmere za vrste in habitatne tipe v Škocjanskem jamskem spletu						85.000,00
1.3.a Izvajati ukrepe omejevanja rasti lampenflore v skladu s protokolom	x	Po protokolu	Osvetljene jamske površine (m ²),	Nejavni vir	IZRK, zunanji izvajalci	75.000,00

			kjer se izvaja ukrep			
1.3.b Z namenom sanacije posledic neustrezne rabe izvajati ukrepe renaturacije	x	2024-2028	Površina saniranih delov jam	Nejavni vir	IZRK, ZRSVN, ZVKDS	10.000,00

2. cilj: Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov

Operativni cilji:

2.1 Ohranjati geomorfološke in geološke naravne vrednote zunaj sistema Škocjanskih jam

2.2 Ohranjati in z aktivnimi ukrepi zagotavljati dobro stanje na površju in v podzemlju s posebnim poudarkom na vodah

2.3 Zagotavljati ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov s poudarkom na vrstah Nature 2000

Vse aktivnosti znotraj tega cilja so vezane na zavarovano območje parka.

Ponorni del Reke s sotesko, Škocjanskimi jamami in številnimi udornicami je z geološkega, geomorfološkega in speleološkega vidika izjemen primer kontaktnega krasa in dobro ohranjen primer svetovne naravne dediščine. V stenah udornic, soteski Reke in drugih ohranjenih predelih parka se preprečujejo vsakršni posegi, ki bi lahko kakor koli negativno vplivali na naravne procese.

Z rednim spremljanjem stanja narave se zagotavljata spoštovanje in upoštevanje varstvenih režimov ter usmeritev. V okviru neposrednega nadzora v naravi so obiskovalcem in drugim uporabnikom parka namenjeni usmerjanje, obveščanje, ozaveščanje in opozarjanje, v primeru kršitev varstvenega režima pa lahko tudi kaznovanje oziroma prijava pristojnim inšpekcijskim službam. Nadaljuje se s sodelovanjem in usposabljanjem prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov. Zagotavlja se spremljanje stanja naravnih vrednot in pomembnejših rastlinskih in živalskih vrst ter kulturne dediščine. Znanstvene raziskave so temelj za boljše poznavanje naravnih značilnosti parka, zato prek njihovega učinka nadaljujemo in spodbujamo raziskovalno delo na različnih področjih.

V okviru tega cilja so predvideni številni ukrepi za ohranjanje vrst in habitatnih tipov s seznama direktiv Evropske unije v okviru Programa upravljanja območij Natura 2000. Veliko aktivnosti v tej zvezi se bo izvajalo znotraj predvidenih kohezijskih projektov PUN na območjih Nature 2000 Kras, Reka in Branica. Namen projekta je prispevati k izboljšanju stanja najbolj ogroženih kvalifikacijskih habitatnih tipov in kvalifikacijskih vrst znotraj Nature 2000 Kras, Branica in Reka.

Z neposrednim varstvom vrst in habitatnih tipov se zanje zagotavljajo vzdrževanje, nega in izboljševanje ekoloških razmer. Ekološke razmere, ki se spreminjajo zaradi vplivov človekovih dejavnosti in tudi zaradi naravnih procesov, se z načrtnimi aktivnostmi za posamezne vrste ali habitatne tipe izboljšujejo ali vzdržujejo v stanju, ki je za vrste in habitatne tipe ugodno. Z ukrepi in aktivnostmi se preprečujejo ali zmanjšujejo posledice nekaterih dejavnikov ogrožanja. Za nekatere vrste se zagotavljajo ugodne ekološke razmere s prepuščanjem posameznih območij naravnim procesom.

Z aktivnostmi in ukrepi se ohranja ali izboljšuje stanje površinskih in podzemnih voda. Pri tem je nujno sodelovanje z Direkcijo Republike Slovenije za vode (v nadaljnjem besedilu: DRSV), Uradom za upravljanje z vodami, Sektorjem za vodno območje Jadranskih rek z morjem, Inštitutom za vode Republike Slovenije, ZRSVN, OE Nova Gorica, VGP Drava Ptuj, d. o. o., in Ribiško družino Ilirska Bistrica.

Usmeritve za upravljanje:

- ohranjajo se naravni procesi v območju parka,
- pri opravljanju naravovarstvenega nadzora v naravi se povezuje z vsemi, ki so pripravljene z zavodom deliti informacije o kršenju varstvenih režimov,
- usklajuje se ohranjanje ekosistemov in njihove biotske pestrosti s trajnostno rabo,
- spremljata se režim in kakovost Reke, ki ponika v Škocjanske jame,
- ohranja se biotska raznovrstnost tega območja, predvsem populacije na meji razširjenosti, populacije ogroženih vrst in podobno,
- zaradi zagotavljanja interesov ohranjanja narave se operacije s sistemi brezpilotnih zrakoplovov v parku omejujejo in dovolijo samo po predhodnem dogovoru z zavodom,
- v nočnem času naj se med 23. in 5. uro z ugašanjem svetil, usmerjenih v enote kulturne dediščine, zmanjša svetlobno onesnaževanje, svetila naj se tudi ne nameščajo na novo,
- v stenah udornic in soteske Reke se v času gnezditvene sezone ptic ne opravljajo nikakršni posegi, ki bi motili ptice.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov (v evrih)
2. Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov						552.000,00
2.1 Ohranjanje geomorfološke in geološke naravne vrednote zunaj sistema Škocjanskih jam						175.000,00
2.1.a Izvajati reden naravovarstveni nadzor in pri tem sodelovati s prostovoljnimi naravovarstvenimi nadzorniki, z inšpekcijskimi službami in nevladnimi organizacijami	x PUN	Stalno	Število obhodov, prijav in terenskih poročil	Nejavni vir	Prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, inšpekcijska služba	80.000,00
2.1.b Izvajati redno spremljanje stanja v naravi in po potrebi ukrepati	x	Stalno	Zbirka podatkov in število ukrepov	Nejavni vir, EU, MNVP	Prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, zaposleni v parku	80.000,00
2.1.c Nadaljevati redno spremljanje stanja naravnih vrednot v zavarovanem območju parka in po potrebi izvesti nujne ukrepe	x	Stalno	Zbirka podatkov in število ukrepov	Nejavni vir	ZRSVN	Redna dejavnost
2.1.d Spodbujati hidrološke, geomorfološke in geološke raziskave		Stalno	Število raziskav	Nejavni vir	IZRK, GeoZS, UL, UP, UNG	15.000,00
2.2 Ohranjanje ter z aktivnimi ukrepi zagotavljanje dobrega stanja na površju in v podzemlju s posebnim poudarkom na vodah						7.000,00
2.2.a Spremljati stanje Reke in Sušice ter na podlagi opaženih večjih sprememb kakovosti vode primerno ukrepati	x	Stalno	Število usklajevalnih sestankov in seznam ukrepov	Nejavni vir	ZRSVN, Občina Divača	2.000,00
2.2.b Iz struge ter brežin Reke in Sušice odstraniti odpadke		Enkrat na leto	Količina odstranjenih odpadkov	Nejavni vir	Lokalno prebivalstvo	5.000,00
2.2.c Sodelovati pri upravljanju in zajemanju podatkov pri samodejni meteorološki postaji parka		Stalno	Izpolnjeni uradni obrazci ARSO	Nejavni vir	ARSO, MNVP	Redna dejavnost
2.3 Zagotavljanje ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov s poudarkom na vrstah Nature 2000						370.000,00

2.3.a Spremljati in zagotavljati ugodno stanje vrst in habitatnih tipov po Programu upravljanja območij Natura 2000 (PUN)	x PUN	Stalno	Ukrepi za ohranjanje vrst in habitatnih tipov	Nejavni vir, EU, MNVP	ZRSVN, DOPPS, CKFF, univerze, inštituti, zunanji izvajalci, lokalno prebivalstvo	100.000,00
2.3.b Spremljati in zagotavljati ugodno stanje vrst in habitatnih tipov Nature 2000 z drugimi ukrepi	X PUN	Stalno	Ukrepi za ohranjanje vrst in habitatnih tipov	Nejavni vir, EU, MNVP	ZRSVN, DOPPS, CKFF, univerze, inštituti, zunanji izvajalci, lokalno prebivalstvo, ZGS	100.000,00
2.3.c Zagotoviti spremljanje stanja preostalih vrst in habitatnih tipov ter po potrebi predlagati in izvajati varstvene ukrepe		Stalno	Posodobljena karta habitatnih tipov in seznam ukrepov	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	30.000,00
2.3.d Spremljati stanje in izvajati aktivnosti za omejevanje ali odstranitev invazivnih tujerodnih rastlinskih in živalskih vrst		Stalno	Očiščene površine	Nejavni vir, EU, MOPE	Zunanji izvajalci, lastniki zemljišč, Direkcija za vode, Direkcija za ceste	20.000,00
2.3.e Skleniti pogodbeno varstva oziroma odkupiti varstveno pomembne površine ter na njih zagotoviti ustrezno rabo in vzdrževanje	X PUN	2024–2028	Stanje habitatov	Nejavni vir, EU, MNVP		100.000,00
2.3.f Spremljati stanje in izvajati aktivnosti za ugodno stanje oprasovalcev	X PUN	Stalno	Ukrepi za ohranjanje ugodnega stanja	Nejavni vir, EU, MNVP		20.000,00

3. cilj: Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine

Operativni cilji:

3.1 Spremljati stanje in pripraviti dodatne strokovne predloge za varstvo kulturne dediščine

3.2 Izvajati ukrepe za ohranitev kulturne dediščine

Prednosti obnove in ohranjanja kulturnih spomenikov ter nepremične, premične in žive kulturne dediščine v zavarovanem območju parka so predvsem v kreptvi identitete domačinov in obogatitvi ponudbe za obiskovalce med preživljanjem prostega časa. Obnovljena kulturna dediščina, vpeta v sodobno življenje in trajnostni razvoj, je dobro izhodišče za dvig kakovosti bivanja domačinov ter prepoznavnosti krajev v svetu. Poleg ohranjanja, dokumentiranja in obnove se kulturna dediščina, razumljena v najširšem pomenu, tudi predstavlja javnosti.

Obenem se zagotavlja raziskovanje kulturne dediščine v parku, na podlagi česar bodo sprejeti nadaljnji ukrepi in aktivnosti v zvezi z njeno obnovo, ohranjanjem, predstavitvijo ter vključevanjem v sodobno življenje.

Zavarovano območje parka je del matičnega Krasa, kjer najdemo prepoznavne in značilne tipe kulturne krajine. S ciljem ohranjanja identitete tega območja se izvajajo naloge in aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju kulturne krajine, predvsem številnih suhih zidov in značilne kraške gmajne.

Usmeritve za upravljanje:

- prispevati k varstvu kulturne dediščine, vključno s premično in živo dediščino (način življenja, ljudsko znanje in kultura),
- ozaveščati lokalno prebivalstvo o pomenu in načinih varstva kulturne dediščine ter ga ob posegih vanjo napotiti na ustrezne službe (ZVKDS, muzej),
- spodbujati obnovo avtohtonih domačij v duhu tradicionalne gradnje in uporabo lokalnih gradbenih materialov,
- spodbujati ohranjanje in obnovo nepremične kulturne dediščine v zasebni lasti – predvsem hiš profane stavbne dediščine,
- spodbujati ohranjanje avtohtonih značilnosti ureditve vasi in domačij,
- spodbujati udejanjanje skupno zasnovanih strokovnih razvojnih dokumentov celostne ureditve vasi v parku,
- spodbujati ohranjanje znanja o predmetih lokalne premične kulturne dediščine,
- pri izvajanju aktivnosti za ohranjanje kraške kulturne krajine spodbujati zbiranje, raziskovanje in ohranjanje znanja ter vedenja o ohranjanju prvih oblikovanja kulturne krajine, ki so nastale kot učinek nekdanjega načina življenja, pri čemer je treba upoštevati usmeritve za ohranjanje ekosistemov in njihove biotske raznovrstnosti.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov (v evrih)
3. Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine						820.000,00
3.1 Spremljati stanje in pripraviti dodatne strokovne predloge za varstvo kulturne dediščine						60.000,00
3.1.a Spremljati stanje kulturne dediščine	x	Stalno	Število obhodov, prijav terenskih poročil in	Nejavni vir	ZVKDS, Pokrajinski muzej Koper	10.000,00
3.1.b Organizirati in izvajati raziskovanje in dokumentiranje kulturne dediščine		Stalno	Število raziskav	Nejavni vir, MK, Pokrajinski muzej Koper, ZVKDS	Lokalno prebivalstvo, študenti, zunanji sodelavci	40.000,00
3.1.c Zagotoviti predhodna arheološka raziskovanja pri zemeljskih posegih na območjih arheološke dediščine	x	Stalno	Izvedene predhodne arheološke raziskave	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	10.000,00
3.2 Izvajati ukrepe za ohranitev kulturne dediščine						760.000,00
3.2.a Sodelovati pri izvajanju določil Unescove Konvencije za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine (suhozidna gradnja)	x	Stalno	Število aktivnosti	Nejavni vir	ZVKDS, MK, SEM	Redna dejavnost
3.2.b Obnavljati in vzdrževati suhe zidove	x	Večkrat na leto, vsako leto	Dolžina obnovljenih suhih zidov	Nejavni vir, EU	Lokalno prebivalstvo, zunanji izvajalci	40.000,00
3.2.c Izvajati aktivnosti v okviru Partnerstva kraške suhozidne gradnje		Stalno	Število dejavnosti	Nejavni vir	Člani partnerstva	10.000,00
3.2.d Izvajati ukrepe za ohranitev preostale kulturne dediščine s posebnim poudarkom na kulturni krajini v parku		Stalno	Število enot ohranjene kulturne dediščine	Nejavni vir, Občina Divača	ZVKDS, izvajalci, zunanji Občina Divača	10.000,00
3.2.e Na podlagi popisa restavratorskih in konservatorskih posegov utrditi ruševine gradu Školj		Stalno	Utrjene ruševine gradu Školj	Nejavni vir	ZVKDS	700.000,00

4. cilj: Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku

Operativni cilji:

4.1 Organizirati naravi prijazen obisk po Škocjanskih jamah

4.2 Obnavljati, posodablјati ali graditi infrastrukturo v jami in na površju, ki omogoča varno ter doživeto obiskovanje parka

4.3 Promovirati park in BOK

4.4 Izobraževati in ozaveščati obiskovalce ter širšo javnost o naravi, kulturni dediščini in trajnostnem razvoju

Glede organiziranja obiska je bila v letu 2022 uvedena spletna prodaja vstopnic za Škocjanske jame z omejitvijo 150 ljudi na skupino in to naj bi tudi bilo približno število obiskovalcev, ki jih je zavod sposoben varno in kakovostno voditi skozi jamo. S stalnim spremljanjem stanja jamske mikroklimе se bo še naprej ugotavljal vpliv turističnega obiska na jamsko okolje, in če bodo ugotovljena poslabšanja, bodo sprejeti potrebni ukrepi. Organiziranje obiska bo tudi v prihodnje naravnano enosmerno z vhodom v jamo skozi umeten predor v Globočaku. V Schmidlovi dvorani bo tudi v prihodnje v glavni sezoni možen izhod z dvigalom, čez naravni most ali pa skozi prvi del jame pod vasjo Škocjan (Mala dolina in Mahorčičeva jama). Način vodenja se sicer lahko spreminja ter prilagaja potrebam in dejstvom. Nadaljevala se bosta urejanje in vzdrževanje poti v jami, kjer bo to potrebno in prednostno. Še naprej bo možen ogled Hankejevega kanala kot alternativni obisk jame. Nadaljevale se bodo aktivnosti za prerazporeditev obiskovalcev iz mesecev znotraj visoke turistične sezone v mesece zunaj glavne sezone.

Nadaljevala se bosta urejanje in vzdrževanje infrastrukture na sprejemnem centru kot tudi drugje po parku, kjer bo to potrebno. Prednostna naloga bo obnova poševnega dvigala v Veliki dolini, ki se pogosto kvari.

Za nadaljnji razvoj parka sta pomembna organiziranost in način ponudbe, vodenja in razlage v jami ter parku. Park je najbolj obiskana znamenitost v občini Divača in širši okolici ter je skupaj s Kobilarno Lipica, Štanjelom in Parkom vojaške zgodovine nosilec turistične ponudbe na Krasu in v okolici. Povezovanja med deležniki znotraj biosfernega območja Kras se poglobljajo tako v sklopu različnih odborov kot med posamezniki. Park se vse tesneje priključuje prihodnjemu geoparku Kras/Carso kot skrajni jugovzhodni del nastajajočega geoparka na matičnem krasu. Aktivnosti v naslednjem petletnem obdobju bodo zato usmerjene k izboljšavam razlage narave in kulturne dediščine v parku s poudarkom na geološki dediščini ter tesnejšem povezovanju med omenjenimi središči ter oblikovanju turističnih paketov, ki bi omogočili daljše bivanje turistov v biosfernem območju in na Krasu. Priložnost obiskovanja parka je vezana predvsem na naravi prijazno in organizirano ponudbo, ki temelji na izjemnih značilnostih Krasa in Brkinov, biotski raznovrstnosti, naravnih vrednotah, kulturni dediščini in doživljanju parka. Nadaljevalo se bo tvorno sodelovanje z Občino Divača, v kateri je park, ter drugimi občinami v biosfernem območju. Osnovna infrastruktura se zagotavlja predvsem s prenovo obstoječih objektov in gradnjo energetske varčnih objektov ali objektov, grajenih s tradicionalnimi tehnikami. V ponudbo se vključijo pohodništvo, kolesarstvo, jahanje, tek, ogled naravnih in kulturnih vrednot, namestitve ter ponudba lokalno pridelane hrane in pijače.

Izobraževanje in ozaveščanje obiskovalcev, mladih, lokalnega prebivalstva ter druge širše javnosti je ena pomembnejših nalog v parku. V ta namen bodo še naprej organizirana predavanja, tematske ekskurzije, delavnice, razstave in druge podobne prireditve. Nadaljevale se bodo dejavnosti v sklopu mreže šol in univerz parka. Zagotavljajo se ponatis in prenova starih ter izdelava novih splošnih in tematskih publikacij.

Usmeritve za upravljanje:

- ogled jam naj temelji na doživljajski ravni in dobri razlagi,
- skupine morajo biti primerno velike in morajo imeti dovolj spremljajočih vodnikov,
- obiskovalcem naj se park predstavi celostno z vsemi značilnimi naravnimi pojavi in bogato kulturno dediščino,
- obiskovalcem je omogočen obisk parka tako samostojno kot z vodnikom,
- v jamskem sistemu se ne gradijo nove poti,
- pri obnovi starih poti je treba spoštovati način izgradnje zgodovinskih poti in vse sodobne ureditve oblikovati skladno s prvotno zasnovo,

- pri vseh posegih v jami (redna vzdrževalna dela, popravilo poti ali druge infrastrukture) je treba ves odpadni material odnesti iz jame,
- spodbujajo se novi načini razlage naravnih vrednot in kulturne dediščine v parku, biosfernem območju Kras in na območjih Nature 2000,
- spodbuja se ponudba lokalno pridelanih jedi in pijač s kakovostno postrežbo v gostinskih obratih pod znamko parka,
- spodbuja se oblikovanje celovitih turističnih ponudb, v katere se vključuje več izvajalcev z raznovrstno ponudbo,
- nadaljuje se dejavno sodelovanje s šolami po Sloveniji,
- pri obnovi ali izgradnji nove komunalne infrastrukture je treba upoštevati sodobne smernice in ekološko najučinkovitejše rešitve,
- urejanje javnih parkovnih površin se izvaja po predhodno usklajenem programu in strokovnih smernicah.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov (v evrih)
4. Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku, biosfernem območju in Naturi 2000						4.025.000,00
4.1 Organizirati naravi prijazen obisk po Škocjanskih jamah						1.220.000,00
4.1.a Organizirati in izvajati strokovno in varno vodenje obiskovalcev po Škocjanskih jamah	x	Stalno	Zadovoljstvo obiskovalcev	Nejavni vir		1.200.000,00
4.1.b Organizirati in izvajati naravovarstveni nadzor po celotnem jamskem sistemu	x	Stalno	Poročila, stanje naravnih vrednot	Nejavni vir		Redna dejavnost
4.1.c Oblikovati in izvajati nove razlagalne oziroma interpretacijske programe in načine vodenja	x	2024–2028	Novi programi in načini vodenja	Nejavni vir	IZRK, ZRSVN, MNVP	10.000,00
4.1.d Izvajati aktivnosti za enakomernejšo porazdelitev obiska v celotnem letu	x	Stalno	Število obiskovalcev po mesecih	Nejavni vir	STO	10.000,00
4.2 Obnavljati, posodabljati ali graditi infrastrukturo v jami in na površju, ki omogoča varno ter doživeto obiskovanje parka						2.250.000,00
4.2.a Urejati in vzdrževati infrastrukturo v škocjanskem jamskem spletu	x	Stalno	Dolžina obnovljenih poti	Nejavni vir, EU	IZRK, MNVP, ZRSVN, ZVKDS, zunanji izvajalci	1.950.000,00
4.2.b Urejati in vzdrževati infrastrukturo na sprejemnem centru z okolico	x	Stalno	Preureditve na sprejemnem centru	Nejavni vir, EU	ZRSVN, ZVKDS, zunanji izvajalci	100.000,00
4.2.c Urediti in vzdrževati preostalo parkovno infrastrukturo	x	Stalno	Preureditve v parku, število postavljenih tabel	Nejavni vir, EU, MNVP	ZRSVN, ZVKDS, zunanji izvajalci	150.000,00
4.2.d Oblikovati, postavljati, vzdrževati in posodobiti muzejske zbirke		Stalno	Posodobljene muzejske zbirke	Nejavni vir, EU, MNVP	Pokrajinski muzej Koper, zunanji izvajalci	50.000,00
4.3 Promovirati PŠJ in BOK						135.000,00

4.3.a Sodelovati z občinami v BOK in na Krasu pri skupni promociji		Stalno	Število dogodkov skupno promocijo	Nejavni vir	občine	5.000,00
4.3.b V sodelovanju z drugimi turističnimi destinacijami in organizacijami v širši okolici sodelovati pri skupni promociji		Stalno	Število skupnih promocijskih aktivnosti	Nejavni vir, Kobilarna Lipica, PVZ	ponudniki turističnih storitev	50.000,00
4.3.c Predstavljati park na turističnih sejmih, borzah in v medijih		Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir	STO, preostali parki v Sloveniji, preostali turistični deležniki na BOK in Krasu	80.000,00
4.4 Izobraževati in ozaveščati obiskovalce ter širšo javnost o naravi, kulturni dediščini in trajnostnem razvoju						420.000,00
4.4.a Ponatisniti stare in izdati nove tematske publikacije ter izdelati in nabaviti drugo promocijsko gradivo		Stalno	Število publikacij	Nejavni vir, EU, MNVP	Zunanji izvajalci	250.000,00
4.4.b Organizirati strokovna srečanja, izobraževanja, delavnice in strokovne ekskurzije za lokalno prebivalstvo, prostovoljne naravovarstvene nadzornike, člane odborov, jamske in sezonske vodnike ter drugo zainteresirano javnost iz Slovenije in tujine	x PUN	Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir, EU, MNVP		75.000,00
4.4.c Organizirati in usklajevati kulturne in druge dogodke		Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir, MIZŠ	Deležniki, zunanji sodelavci	15.000,00
4.4.d Pripraviti in izvesti izobraževalne programe za učitelje, učence, dijake in študente s posebnim poudarkom na mreži šol in univerz parka	X PUN	Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir, EU, MNVP, MIZŠ	Izobraževalne ustanove, zunanji sodelavci	80.000,00

5. cilj: Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v razvoj dejavnosti in aktivnosti v parku

Operativni cilj:

5.1 S sodelovanjem in aktivnim vključevanjem lokalnih prebivalcev v upravljanje parka krepiti njihovo podporo ohranjanju zavarovanega območja

Lokalno prebivalstvo, ki živi v parku in je bilo v preteklosti z jamami tradicionalno povezano, mora biti vključeno v aktivnosti upravljavca parka tako, da čuti pripadnost parku in se z njim čim bolj poistoveti. Treba jih je obveščati o dogajanju v parku in jim nuditi nasvete ter pomoč. Zavod lahko prispeva k bogatenju kakovosti življenja prebivalcev v parku in trajnostnemu razvoju območja.

Lokalnim prebivalcem se v skladu z ZRPŠJ omogoča tradicionalno sožitje znotraj parka.

Usmeritve za upravljanje:

- spodbujati aktivno vključevanje domačinov v aktivnosti iz redne dejavnosti zaposlenih v parku,
- spodbujati kulturne prireditve lokalnih društev, ki vzdržujejo kulturno produkcijo in ohranjajo izročilo ter avtohtono kulinariko,
- spodbujati izobraževanje mladih v parku,
- omogočati zaposlovanje lokalnega prebivalstva, predvsem v času povečanega obsega del (v času povečanega obiska),
- omogočiti obveščanje o pomembnih dogodkih in projektih, v katere se lahko vključujejo lokalno prebivalstvo in lokalna društva,
- domačinom, ki želijo obnavljati svoje domačije, nuditi finančno in strokovno pomoč,
- postaviti združne sončne elektrarne zunaj zavarovanega območja za potrebe prebivalcev v parku.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov (v evrih)
5. Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v razvoj dejavnosti in aktivnosti v parku						269.000,00
5.1 S sodelovanjem in aktivnim vključevanjem lokalnih prebivalcev v upravljanje parka krepiti njihovo podporo ohranjanju zavarovanega območja						269.000,00
5.1.a Organizirati in izvesti redne sestanke z lokalnim prebivalstvom za obravnavo aktualnih tem v parku in jih obveščati o pomembnih dogodkih		Stalno	Število udeležencev na sestankih	Nejavni vir	Lokalno prebivalstvo	Redna dejavnost
5.1.b Urejati in izdajati glasilo za lokalno prebivalstvo		Občasno	Število izdanih glasil	Nejavni vir	Zunanji sodelavci	15.000,00
5.1.c Organizirati in izvesti skupne čistilne in delovne akcije		Enkrat na leto	Število udeležencev na čistilnih akcijah	Nejavni vir	Lokalno prebivalstvo	10.000,00
5.1.d Sofinancirati aktivnosti za pospeševanje varstva in razvoja na podlagi Odredbe o razdeljevanju sredstev		Enkrat na leto	Število uspešno izvedenih del	Nejavni vir	ZVKDS, lokalno prebivalstvo	200.000,00
5.1.e Svetovati in sodelovati pri obnovi domačij ali posameznih delov v skladu s kulturnovarstveno zakonodajo		Stalno	Število obnovljenih spomenikov	Nejavni vir	ZVKDS	5.000,00
5.1.f Vključevati lokalno prebivalstvo v aktivnosti v zvezi z obiskovalci parka		Stalno	Število lokalnih prebivalcev, vključenih v strokovno vodenje po parku	Nejavni vir	Lokalno prebivalstvo	3.000,00
5.1.g Sodelovati z lokalnim prebivalstvom pri izvedbi raziskovalnih nalog s področja ljudske kulture in načina življenja, izobraževanja in interpretacije muzejskih zbirk		Stalno	Število izvedenih raziskovalnih nalog	Nejavni vir	Deležniki, mreža univerz, odbori BOK	1.000,00
5.1.h V sodelovanju z lokalnimi prebivalci usklajevati celostno ureditev vasi na podlagi izdelanih strokovnih razvojnih dokumentov		Stalno	Zadovoljstvo lokalnih prebivalcev	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	Redna dejavnost

5.1.i Sodelovati in sofinancirati tradicionalne in druge aktivnosti lokalnih društev	x	Stalno	Zadovoljstvo obiskovalcev in lokalnih prebivalcev	Nejavni vir		15.000,00
5.1.j S pomočjo lokalnega prebivalstva organizirati in izvesti Dan PŠJ oziroma jamski praznik – Belajtno	x	Enkrat na leto	Zadovoljstvo obiskovalcev	Nejavni vir, Občina Divača	Lokalno prebivalstvo	20.000,00

6. cilj: Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju ter območjih Nature 2000 (Kras, Reka, Branica)

Operativna cilja:

6.1 Izvajati aktivnosti za ohranjanje narave in kulturne dediščine

6.2 Izvajati aktivnosti podpornih in razvojnih dejavnosti

Po ZRPŠJ mora zavod na vplivnem območju spremljati in opozarjati na posege v zvezi s spremembami vodnega režima in kakovosti vode ter na posege, ki bi lahko pomenili tveganje in nevarnost za okolje ter bi njihovi škodljivi vplivi segali v park. Kljub temu se aktivnosti zavoda, povezane z ozaveščanjem širše javnosti o pomenu varovanja narave, širijo tudi na ta del parka, saj je to temelj za sonaraven razvoj na vplivnem, pa tudi na prehodnem območju, kar je sicer bolj v skladu z izvajanjem določil Unescovega programa MAB – Človek in biosfera. Z aktivnostmi znotraj tega cilja se neposredno in posredno izvaja varstveni režim za vplivno območje, kot je zapisano v ZRPŠJ. Spodbujata se aktivno vključevanje lokalnega prebivalstva v promocijo biosfernega območja Kras in medsebojno povezovanje. Znotraj biosfernega območja delujejo različni odbori, in sicer za naravo, kulturo, sonaravni razvoj in čisto Reko. Predvidena je širitev biosfernega območja Kras – natančneje njegovega prehodnega območja – in najverjetneje tudi njegovo preimenovanje v biosferno območje Škocjanske jame. Sodeluje se pri ustanovitvi geoparka Kras. Poleg spremljanja stanja narave in kulturne dediščine bosta aktivneje izvajana sanacija opuščene industrijskega odlagališča odpadkov Globovnik nekdanje Tovarne organskih kislin (TOK) iz Ilirske Bistrice ter uresničevanje ukrepov iz programa upravljanja Nature 2000. Ključni ukrepi znotraj PUN Kras in Branica bodo vezani na zapiranje in čiščenje jam, odkupe zemljišč, krčenje zaraščenih površin, obnovo kalov ter nujne monitoringe za spremljanje stanja vrst in habitatnih tipov. Znotraj PUN Reka so med drugim predvideni obnova mlinščic, urejanje cestnih podhodov in ograj za varovanje dvoživk, urejanje zbiranja in čiščenja odpadnih voda, komunikacijske aktivnosti, popisi in ekološke študije. Na obeh območjih se bodo izvajale aktivnosti, vezane na varstvo koridorjev migratornih ptic, ter tudi ozaveščanje o njihovem pomenu in ogroženosti.

Usmeritve za upravljanje:

- spodbujati ureditev zbiranja in čiščenja odpadnih voda na vplivnem in prehodnem območju parka,
- sodelovati pri izdelavi načrta urejanja porečja Reke,
- ozaveščati o pomenu in ogroženosti koridorjev migratornih ptic,
- v skladu s poslanstvom MAB spodbujati trajnostni razvoj in uravnoteženje razvoja območja z varstvom biotske pestrosti.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov (v evrih)
6. Krepitev vloge upravljalca parka na vplivnem in prehodnem območju ter območjih Nature 2000 (Kras, Reka, Branica)						2.420.000,00
6.1 Izvajati aktivnosti za ohranjanje narave in kulturne dediščine						2.355.000,00
6.1.a Spremljati in zagotavljati ugodno stanje vrst in habitatnih tipov po Programu upravljanja območij Natura 2000 (PUN)	X PUN	Stalno	Število izvedenih aktivnosti	Nejavni vir, EU, MNVP,	ZRSVN, MNVP, Občine, DOPPS, CKFF	1.817.000,00
6.1.b Raziskovati in spremljati stanje ohranjenosti narave ter po potrebi ustrezno ukrepati	x	Stalno	Število izvedenih aktivnosti	Nejavni vir, EU, MNVP	IZRK ZRC SAZU, ZRSVN, CKFF, DOPPS	20.000,00
6.1.c Raziskovati in dokumentirati kulturno dediščino ter po potrebi ustrezno ukrepati		Stalno	Število izvedenih aktivnosti	Nejavni vir	ZVKDS, PMK, Mreža univerz, Odbori BOK	10.000,00
6.1.d Sodelovati pri organiziranju in izvedbi dejavnosti deležnikov in lokalnih skupnosti za doseganje ciljev trajnostnega razvoja	x	Večkrat letno	Število udeležencev, Število izvedenih aktivnosti	Nejavni vir	Prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, deležniki, odbori BOK, občine, zainteresirana širša javnost	20.000,00
6.1.e Za lokalne prebivalce organizirati in izvajati tematska predavanja, razstave in delavnice	x PUN	Stalno	Število izvedenih aktivnosti, Število udeležencev	Nejavni vir, EU, MNVP	Strokovnjaki različnih področij	15.000,00
6.1.f Sodelovati pri reševanju problema onesnaženosti voda (prednostno izvesti ekološko sanacijo opuščene industrijskega odlagališča Globovnik)	x	Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Nejavni vir, MOPE	Občine na vplivnem območju, pristojne ustanove	450.000,00
6.1.g Sodelovati pri pripravi razvojnih in prostorskih dokumentov občin in dokumentov na državni ravni	X PUN	Stalno	Z usmeritvami iz PVR PŠJ usklajeni razvojni in	Nejavni vir, EU, MNVP	Občine na vplivnem in prehodnem	Redna dejavnost

			prostorski dokumenti		območju, ZRSVN, ZVKDS	
6.1.h Skrbeti za izvajanje dogovora s prostovoljnimi gasilskim društvom Ilirska Bistrica in Upravo za zaščito in reševanje o ukrepanju pri izlitju nevarnih snovi v Reko		Stalno	Opremljenost in usposobljenost prostovoljnih gasilcev za posredovanje v primeru izlitja	Nejavni vir	MO – Uprava RS za zaščito in reševanje, Prostovoljno gasilsko društvo IB	3.000,00
6.1.i Sodelovati pri nastajanju in izvajanju aktivnosti v okviru geoparka Kras		Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Nejavni vir, EU	MNVP, ZRSVN, lokalne skupnosti	15.000,00
6.1.j Sodelovati pri upravljanju Unescove lokalitete gozdnega rezervata Snežnik		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir	ZGS, MNVP, ZRSVN	5.000,00
6.2 Izvajati aktivnosti podpornih in razvojnih dejavnosti						65.000,00
6.2.a Spodbujati rabo in storitev v zvezi z znamko parka in drugimi znaki kakovosti		Stalno	Število produktov pod znamko parka	Nejavni vir	Deležniki BOK	15.000,00
6.2.b Sodelovati s pristojnimi muzeji pri raziskovalnem delu in promociji lokalne premične kulturne dediščine		Stalno	Število izvedenih raziskav in zastavljenih promocijskih akcij	Nejavni vir, PMK	Deležniki BOK, širša zainteresirana javnost	Redna dejavnost
6.2.c Izvajati program sodelovanja javnosti ter komunikacijske in raziskovalne strategije pri upravljanju BOK	x	Stalno	Število izvedenih akcij	Nejavni vir, MIZŠ	Občine, ZRSVN, ZVKDS, Odbori BOK, ambasadorji in drugi deležniki	50.000,00

7. Učinkovitejše delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje

Posebne naloge:

7.1 Urejanje prostora z upoštevanjem varstvenih ciljev parka

7.2 Izvajanje določil svetovnih mednarodnih konvencij in programov

7.3 Regionalno, državno in mednarodno sodelovanje

7.4 Splošne naloge in aktivnosti

Za zagotavljanje izvajanja aktivnosti iz zgoraj navedenih operativnih ciljev so nujno potrebne spremljajoče aktivnosti, razdeljene na posamezne naloge upravljavca.

V sklopu upravljalškega načrta se izvajajo določila, cilji in strategije mednarodnih konvencij in programov v okviru organizacije UNESCO (predvsem konvencije o svetovni dediščini in programa MAB) ter Ramsarske konvencije o mokriščih. Njihovo izvajanje obsega redno spremljanje stanja, ozaveščanje javnosti, širitev načel trajnostnega razvoja s primeri dobrih praks tudi zunaj meja parka in biosfernega območja ter poročanje o delu in rezultatih tako pristojnim ministrstvom in SNKU v Sloveniji kot ustanovam v tujini, predvsem Centru za svetovno dediščino, sekretariatu programa Človek in biosfera ter sekretariatu Ramsarske konvencije v skladu z določeno periodiko. V preteklem petletnem PVR je bila izdelana komunikacijska strategije za delovanje v sklopu programa MAB, v naslednjem je predvidena izdelava raziskovalne strategije.

Z Občino Divača se bo še naprej sodelovalo pri spremembah prostorskih aktov za naselja v parku, še posebej pa pri urejanju infrastrukture v parku za potrebe organiziranja obiskovanja parka in urejanja vasi. Vse aktivnosti bodo potekale v skladu z veljavnim občinskim prostorskim načrtom občine Divača.

Zavod že sodeluje s številnimi ustanovami po svetu in namerava to sodelovanje tudi v prihodnje ohranjati. K temu spada sodelovanje z upravljavci območij mednarodnega pomena, vključenih na sezname posameznih konvencij (Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine, Ramsarska konvencija o mokriščih) in programov (MAB), ter s člani posameznih mednarodnih zvez (Alpska mreža, Mreža parkov Dinaridov, Europarc, ISCA). S ciljem krepitve mednarodnega sodelovanja in povezovanja se med drugim zagotavlja udeležba zavoda na kongresih, konferencah, simpozijih in delavnicah ter predstavljanje lokacije in strokovnega dela s prispevki strokovnih služb parka.

Splošne naloge in aktivnosti upravljanja so podporne naloge za izvajanje nalog in aktivnosti ter uresničevanje ciljev parka, navedeni v šestih ciljnih. Med te naloge spadajo upravno-administrativne, organizacijske in projektne naloge, naloge za povečevanje usposobljenosti in učinkovitosti javne službe ter skrb za nepremičnine in premično premoženje v parku.

Usmeritve za upravljanje:

- dejavno sodelovati v regionalnih in svetovnih mrežah lokacij svetovne dediščine in mednarodno pomembnih mokrišč ter delovnih skupinah (EuroMAB, CaveMAB, Evropsko združenje območij svetovne dediščine, MedWet in podobno) s ciljem izmenjave in razvoja znanj ter primerov dobrih praks,
- preučitev morebitne obnove kandidature za vpis klasičnega krasa na seznam svetovne dediščine UNESCO,
- dejavno sodelovati v regionalnih, državnih in mednarodnih komisijah, odborih ter drugih telesih in organizacijah z namenom izmenjevati izkušnje in koristno znanje,
- spodbujati upoštevanje ekosistemske obravnave na vseh ravneh izvajanja in načrtovanja dejavnosti ter upravljanja lokacije svetovne dediščine in mednarodno pomembnih mokrišč,
- izvajati strategije in načrte pomembnih mednarodnih sporazumov in programov,
- krepiti sodelovanje z različnimi ustanovami, ki imajo podoben interes pri upravljanju zavarovanega območja kot zavod,
- pri izvajanju splošnih dejavnosti velja načelo dobrega in gospodarnega poslovanja in upravljanja,
- spodbujati prostorski razvoj, ki ohranja prostorska razmerja med obdelovalnimi in poseljenimi površinami ter ohranja značilni vzorec poselitve,
- pri prenovah in morebitnih novogradnjah v parku upoštevati urbanistične in arhitekturne značilnosti poselitve.

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov (v evrih)
7. Učinkovito delovanje upravljavca ter regionalno, državno in mednarodno udejstvovanje						3.256.484,85
7.1 Urejanje prostora z upoštevanjem varstvenih ciljev parka						150.000,00
7.1.a Z Občino Divača sodelovati pri spremembah prostorskih aktov za naselja v parku	x	2024–2028	Projektna dokumentacija	Občina Divača, Ekološki sklad, EU, Nejavni vir	MNVP, MIZŠ, MGRT, ZRSVN, ZVKDS, zunanji izvajalci	Redna dejavnost
7.1.b V sodelovanju z Občino Divača, pristojnimi ustanovami in lokalnim prebivalstvom urejati infrastrukturo v parku skladno z izdelanimi strokovnimi podlagami		Po potrebi	Število usklajevalnih sestankov	Nejavni vir	Občina Divača	140.000,00
7.1.c Izdelati načrt ozelenitve delovanja parka		2024–2028	Izdelan dokument	Nejavni vir	Občina Divača, društva, zunanji sodelavci	10.000,00
7.2 Izvajanje določil svetovnih mednarodnih konvencij in programov						14.000,00
7.2.a Izvajati splošne obveznosti in po potrebi prenesti priporočila tajništev mednarodnih konvencij in posvetovalnih teles v programe dela	x	Stalno	Število dokumentov	Nejavni vir	Ministrstva	2.000,00
7.2.b Izdelati raziskovalno strategijo BOK	x	Stalno	Poročila o faznem izvajanju	Nejavni vir	Deležniki, odbori BOK, izobraževalne in raziskovalne ustanove	12.000,00
7.3 Regionalno, državno in mednarodno sodelovanje						80.000,00
7.3.a Dejavno udejstvovanje znotraj regionalnih, državnih in mednarodnih komisij, odborov ter drugih teles in organizacij	x	Po potrebi	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir, SNKU, EU, UNESCO	SNKU, upravljavci drugih območij mednarodnega pomena znotraj organizacije UNESCO	10.000,00

7.3.b Z drugimi območji mednarodnega pomena v okviru organizacije UNESCO (svetovna dediščina, Ramsar, MAB, IUGS, svetovna mreža geoparkov) izvajati skupne aktivnosti	x	Po potrebi	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir, SNKU, EU, UNESCO	SNKU, upravljavci drugih območij mednarodnega pomena znotraj organizacije UNESCO	10.000,00
7.3.c V sodelovanju z upravljavci zavarovanih območij in turističnih jam znotraj Alpske mreže, Europarca, Parkov Dinaridi in ISCA izvajati skupne aktivnosti		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir, upravljavci zavarovanih območij znotraj Alpske mreže	Upravljavci drugih zavarovanih območij znotraj Alpske mreže	30.000,00
7.3.d Z namenom izmenjave izkušenj in izboljšanja upravljanja sodelovati z drugimi upravljavci zavarovanih območij ali ustanovami, ki niso navedene zgoraj		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir, MIZŠ	IZRK, NIB, GIS, UL, UNG, PMS, UM in druge ustanove, ki niso navedene zgoraj	40.000,00
7.4 Splošne naloge in aktivnosti						3.012.484,85
7.4.a Izvajati upravno-administrativne, organizacijske, finančno-računovodske in pravne naloge		Stalno	Potrjena letna poročila	Nejavni vir	MNVP	980.000,00
7.4.b Pripravljati in voditi domače in mednarodne projekte	X PUN	Stalno	Uspešno izvedeni projekti	Nejavni vir, EU, MNVP, RS	Partnerji v projektu	250.000,00
7.4.c Skrbeti za odnose z javnostmi	X PUN	Stalno	Število objav v medijih	Nejavni vir, EU, MNVP	Predstavniki medijev	30.000,00
7.4.d Skrbeti za nepremičnine in premoženje za namene upravljanja	x	Stalno	Letni popis	Nejavni vir	Zunanji sodelavci	1.297.484,85
7.4.e Povečevati usposobljenost in učinkovitost posameznih služb		Stalno	Število udeležb na izobraževanjih	Nejavni vir		150.000,00
7.4.f Z namenom izboljšanja pripravljenosti pri morebitnem posredovanju sodelovati s službami za zaščito in reševanje	x	Stalno	Seznam aktivnosti	Nejavni vir	JRS, GRS, ZGRS, reševalci	50.000,00
7.4.g Skrbeti za varnost pri delu	x	Stalno	Seznam aktivnosti	Nejavni vir		255.000,00

5.3 Načrt delovanja in razvoja javne službe

Zdajšnje stanje

Javni zavod je razdeljen na štiri notranje organizacijske enote, in sicer splošno službo, strokovno službo, službo za informiranje in vodenje ter službo za naravovarstveni nadzor.

V zavodu je za nedoločen čas zaposlenih 30 javnih uslužbencev. Vsi javni uslužbenci, ki so zaposleni za nedoločen čas, razen enega izvajajo dejavnosti v okviru javne službe in javnih pooblastil. Zaposlitve teh javnih uslužbencev so pretežno financirane iz proračunskih sredstev, v manjšem deležu pa tudi iz nejavnega vira financiranja javne službe. Samostojni strokovni sodelavec V pretežno opravlja naloge, ki za javni zavod pomenijo tržno dejavnost, in njegova zaposlitev je financirana s sredstvi, ki jih javni zavod pridobi iz opravljanja tržne dejavnosti.

Zavod v skladu z delovnopravno zakonodajo zaposluje tudi delavce za določen čas. Zaposlitve za določen čas so financirane bodisi z lastnimi sredstvi javnega zavoda bodisi iz projektnih virov. Pogodbe o zaposlitvi za določen čas se sklepajo za opravljanje sezonskega dela, dela na mednarodnih in državnih projektih ter za opravljanje pripravništva. Za zaposlitve sezonskih delavcev je sistemiziranih 49 delovnih mest vodnikov v zavarovanem območju III, IV in V ter eno delovno mesto samostojnega strokovnega sodelavca V. Zaradi zagotavljanja kakovostnega obiska na način, ki ne obremenjuje jamskega okolja, se za opravljanje sezonskega dela vodenja obiskovalcev po potrebi dodatno vključi tudi študentsko delo in sklepajo podjemne pogodbe. Za zaposlitve projektних sodelavcev je sistemiziranih 13 delovnih mest in za zaposlitve pripravnikov štiri delovna mesta.

Naziv delovnega mesta	Št. sistem. DM	Št. zap. na dan 31. 12. 2022	Organizacijska enota	Izobrazba zaposlenih	Zahtevana izobrazba (Klasius – SRV)	Trajanje	Vir financiranja
Direktor	1	1	/	Univ. dipl. inž. zootehnike	170	Določen čas – mandat	MNVP
Analitik VII/2 (1)	1	1	Splošna služba	Univ. dipl. pravnik	170	Nedoločen čas	MNVP
Višji naravovarstveni svetovalec	1	1	Splošna služba	Dipl. ekonomist	170	Nedoločen čas	MNVP
Koordinator VII/2	1	1	Splošna služba	Univ. dipl. ekonomist	170	Nedoločen čas	MNVP
Analitik VII/2 (1)	1	1	Splošna služba	Univ. dipl. geograf	170	Nedoločen čas	MNVP
Koordinator VII/2	1	1	Splošna služba	Univ. dipl. geograf	170	Nedoločen čas	MNVP
Finančnik VII/1	1	1	Splošna služba	Dipl. ekonomist	162	Nedoločen čas	MNVP
Poslovni sekretar VII/1	1	1	Splošna služba	Dipl. upravni organizator	162	Nedoločen čas	MNVP
Tehnični delavec V (I)	1	1	Splošna služba	Strojni tehnik in elektrotehnik	150	Nedoločen čas	MNVP
Oskrbnik IV	1	1	Splošna služba	Trgovec	140	Nedoločen čas	MNVP
Oskrbnik IV	1	1	Splošna služba	Ekonomist	140	Nedoločen čas	Zavod
Čistilka II	1	1	Splošna služba	Osnovna šola	120	Nedoločen čas	Zavod

Visoki naravovarstveni svetnik	1	1	Strokovna služba	Univ. dipl. geograf in prof. um. zgodovine	170	Nedoločen čas	MNVP
Višji naravovarstveni svetovalec	2	2	Strokovna služba	Univ. dipl. etnolog in kulturni antropolog, univ. dipl. biolog	170	Nedoločen čas	MNVP
Višji naravovarstveni svetovalec	1	1	Strokovna služba	Univ. dipl. biolog	170	Nedoločen čas	Zavod
Naravovarstveni svetnik	3	0	Strokovna služba	/	170	Določen čas – projektno delo	Projektna sredstva, zavod
Višji naravovarstveni svetovalec	3	1,5	Strokovna služba	Univ. dipl. biolog in dr. geol. ved, univ. dipl. gozdar	170	Določen čas – projektna zaposlitev	Projektna sredstva, zavod
Koordinator VII/2	5	0	Strokovna služba	/	170	Določen čas – projektna zaposlitev	Projektna sredstva, zavod
Koordinator VII/1	2	1	Strokovna služba	Dipl. inž. agronomije in hortikulture	162	Določen čas – projektna zaposlitev	Projektna sredstva, zavod
Naravovarstveni nadzornik II	1	1	Služba za informiranje in vodenje	Dipl. org. turizma	162	Nedoločen čas	MNVP
Samostojni strokovni sodelavec VII/2	1	1	Služba za informiranje in vodenje	Univ. dipl. prof. nemščine	162	Nedoločen čas	MNVP
Naravovarstveni nadzornik II	2	2	Služba za informiranje in vodenje	Dipl. org. menedžer, dipl. ekonomist	162	Nedoločen čas	MNVP
Vodnik v zavarovanem območju III	2	2	Služba za informiranje in vodenje	Univ. dipl. zgodovinar, dipl. ekonomist	150	Nedoločen čas	MNVP
Vodnik v zavarovanem območju III	2	2	Služba za informiranje in vodenje	Univ. dipl. geograf, dipl. inž. turizma	162	Nedoločen čas	Zavod
Naravovarstveni nadzornik V	2	2	Služba za informiranje in vodenje	Gimn. maturant, naravoslovno-matematični tehnik	150	Nedoločen čas	MNVP

Samostojni strokovni sodelavec V	1	1	Služba za informiranje in vodenje	Ekonomski tehnik	150	Nedoločen čas	Zavod
Samostojni strokovni sodelavec V	1	1	Služba za informiranje in vodenje	Računalniški tehnik	150	Nedoločen čas	Zavod
Samostojni strokovni sodelavec V	1	0	Služba za informiranje in vodenje	/	150	Določen čas – sezonsko delo	Zavod
Koordinator VII/1	1	0	Služba za informiranje in vodenje	/	162	Nedoločen čas	Zavod
Vodnik v zavarovanem območju III	20	0	Služba za informiranje in vodenje	/	162	Določen čas – sezonsko delo	Zavod
Vodnik v zavarovanem območju IV	19	0	Služba za informiranje in vodenje	/	161	Določen čas – sezonsko delo	Zavod
Vodnik v zavarovanem območju V	10	0	Služba za informiranje in vodenje	/	150	Določen čas – sezonsko delo	Zavod
Naravovarstveni svetnik	1	0,95	Služba za naravovarstveni nadzor	Univ. dipl. gozdar	170	Nedoločen čas	MNVP
Naravovarstveni nadzornik I	1	0,05	Služba za naravovarstveni nadzor	Univ. dipl. gozdar	170	Nedoločen čas	MNVP
Naravovarstveni nadzornik I	1	1	Služba za naravovarstveni nadzor	Dr. krasoslovnih znanosti	170	Nedoločen čas	MNVP
Naravovarstveni nadzornik I	1	1	Služba za naravovarstveni nadzor	Univ. dipl. biolog	170	Nedoločen čas	Zavod
Naravovarstveni svetovalec – pripravnik	2	1	/	Univ. dipl. geogr.	170	Določen čas – pripravništvo	Zavod
Naravovarstveni sodelavec III – pripravnik	2	0	/	/	170	Določen čas – pripravništvo	Zavod

Skupaj sistemiziranih DM:	100
Skupaj zaposlenih na dan 31. 12. 2022	34,5

Preglednica 7: Zdajšnje operativno stanje

Kadrovski načrt za obdobje 2024–2028

Pri pripravi kadrovskega načrta za novo programsko obdobje je upoštevano pričakovano število obiskovalcev v novem obdobju glede na stanje in normalne okoliščine brez upoštevanja izrednih dogodkov, kot so na primer vojna, pandemija in podobno.

Število obiskovalcev se v mesecih izven glavne turistične sezone povečuje zaradi razlogov desezonalizacije. Obisk jam tako upravljamo na način, da ne obremenjuje pretirano jamskega okolja. Največ obiskovalcev v zadnjem desetletju je bilo leta 2019, in sicer skupaj 201.415. Nato se je zaradi epidemije in njenih posledic število obiskovalcev zmanjšalo. V letu 2021 je bil uveden nov spletni prodajni sistem. Letno število obiskovalcev preteklih let je nižje od števila v letu 2019, je pa število obiskovalcev v pomladnih, jesenskih in zimskih mesecih v zadnjih letih višje od preteklih let. Na podlagi navedenega se načrtuje sklepanje pogodb o zaposlitvi za opravljanje sezonskega dela za nekoliko daljše obdobje (od šestih do devetih mesecev).

Javni zavod je od Republike Slovenije prejel v upravljanje vsa kmetijska in gozdna zemljišča v lasti države na zavarovanem območju. Objekti in pripadajoča infrastruktura v lasti in upravljanju javnega zavoda so vse starejši, zato je potrebnih več vzdrževalnih del. Iz tega poleg večjega obsega tehnično vzdrževalnih del izhajajo tudi dodatne administrativne in upravno-organizacijske naloge, zaradi česar se načrtuje zaposlitev dodatnega delavca za pomoč pri vzdrževanju.

Predvidena je zaposlitev sodelavca za izvajanje komunikacijsko ozaveščevalnega dela. V zavodu namreč zaznavamo potrebo po ozaveščanju in načrtovani komunikaciji z javnostmi. Različnim vrstam javnosti je treba jasno predstaviti in ustrezno razložiti vsebine s področja varstva narave, podatke o monitoringih in informacije o ukrepih varstva, jih seznaniti s projektnimi aktivnostmi in drugimi strokovnimi vsebinami. Poleg tradicionalnih načinov podajanja informacij priložnosti ponuja tudi svetovni splet, zato bo novi sodelavec pokrival družbena omrežja, poleg tega bo pomagal še drugim zaposlenim pri organiziranju strokovnih posvetov in okroglih miz ter bo kontaktna oseba za predstavnike domačih in tujih medijev.

Načrtujemo tudi zaposlitev dodatnega strokovnega sodelavca na področju arheologije. Že dalj časa zaznavamo potrebo po celoviti in strokovni obravnavi tega področja, kar smo do zdaj reševali ob sodelovanju z zunanjimi strokovnjaki. Vendar je gostota arheoloških najdišč v parku velika, zato bi bilo smiselno zaposliti lastnega strokovnjaka, ki bo skrbel za raziskovanje in razlago tega za park izjemno pomembnega področja, poleg tega pa bo opravljal tudi arheološke nadzore.

Veliko nalog javne službe se v zavodu opravi v okviru državnih in mednarodnih projektov, ki zavodu pomenijo tudi pomemben finančni vir. Prizadevamo si za nenehno razvijanje projektnih idej in prijavljanje novih projektov, zaradi česar želimo v prihodnje zaposliti projektnega koordinatorja, ki bo načrtovano skrbel za razvijanje projektnih idej, iskanje projektnih partnerjev in prijavljanje projektov. Poleg priprave novih prijav bo projektni koordinator izvajal tudi poročanje o že izvedenih projektih, ko je treba poskrbeti za poročila in še vedno sodelovati z nosilcem programa, ni pa na projektu več zaposlenega vodje oziroma koordinatorja, ker je upravičenega obdobja financiranja že konec.

Kot je navedeno zgoraj, se v nadaljnjih petih letih predvidevajo naslednje dodatne zaposlitve:

- projektni koordinator v strokovni službi,
- arheolog v strokovni službi,
- sodelavec za pomoč pri vzdrževanju infrastrukture v splošni službi in
- sodelavec za izvajanje komunikacijsko ozaveščevalnih aktivnosti v splošni službi.

Kadrovski načrt je prikazan v preglednicah 8 in 9.

Služba	Obstoječe stanje na dan 31. 8. 2023	2024	2025	2026	2027	2028
Direktor	1	1	1	1	1	1
Splošna služba	10	11	12	12	12	12
Strokovna služba	4	5	5	6	6	6
Služba za naravovarstveni nadzor	3	3	3	3	3	3
Služba za informiranje in vodenje	12	12	12	12	12	12
Skupaj	30	32	33	34	34	34

Preglednica 8: Kadrovski načrt zaposlitev za nedoločen čas

Vir financiranja	Obstoječe stanje na dan 31. 8. 2023	2024	2025	2026	2027	2028
MNVP	21	22	24	25	25	25

Preglednica 9: Število zaposlitev, financiranih iz proračuna

Služba	Obstoječe stanje na dan 31. 8. 2023	2024	2025	2026	2027	2028
Služba za informiranje in vodenje – sezonske zaposlitve*	27	28	28	28	28	28
Strokovna služba – projektna delovna mesta**	2,4	5	5	5	5	5
Pripravniška delovna mesta***	2	2	2	2	2	2
Splošna služba – povečan obseg dela	1	1	0	0	0	0
Skupaj	32,4	36	35	35	35	35
Ekvivalent polne zaposlitve	23,9	27	26	26	26	26

Preglednica 10: Kadrovski načrt zaposlitev za določen čas

*Gre za zaposlitev za določen čas, in sicer sedem oz. osem zaposlitev za šest mesecev in 20 zaposlitev za devet mesecev zaradi opravljanja sezonskega dela.

**Gre za zaposlitev za določen čas za čas trajanja projekta, ocena je okvirna.

***Gre za zaposlitev za določen čas za čas trajanja pripravništva.

5.4 Finančni načrt

Pri uresničevanju ciljev v obdobju 2024–2028 je pomembno predvsem zagotavljanje sredstev za izvajanje temeljnih dejavnosti zavoda. Na začetku predhodnega petletnega obdobja je bila zaznana večja gospodarska rast, ki se je v parku odražala v povišanju števila obiskovalcev parka in zaradi tega višjih prihodkih. Zaradi epidemije covid-19 se je gospodarska rast upočasnila, znižalo se je število obiskovalcev in tudi prihodki iz tega naslova. Uvedena sta bila nov prodajno-rezervacijski sistem in spletna prodaja vstopnic. S tem sta zagotovljena kar najboljši možni obisk Škocjanskih jam in lažje spremljanje obiska ter prihodkov. Na koncu obdobja so vnovič zaznani večja gospodarska rast in višji prihodki.

Gospodarna poraba sredstev in kakovostno delo sta ključna za dosežene rezultate ter izhodišče za delovanje parka v naslednjem petletnem obdobju. Kot v predhodnem obdobju bo za zavod, ob zagotavljanju sredstev iz državnega proračuna, ključnega pomena zagotavljanje finančnih sredstev iz (mednarodnih) razvojnih in raziskovalnih programov, ki jih sofinancira Evropska unija, in iz sredstev, pridobljenih z lastno dejavnostjo. Pri tem mora zavod upoštevati tudi pravila državnih pomoči.

Finančni načrt v spodnji preglednici je le približna ocena. Dejanska izvedba in obseg prihodkov oziroma odhodkov bosta odvisna od dejanske višine sredstev, ki naj bi bila na razpolago iz posameznih virov financiranja. V PVR so finančno vključeni le projekti, ki jih je v obsegu in terminsko lahko predvideti. Prizadevamo si, da se vsebine oziroma dejavnosti iz PVR, ki zahtevajo višje vložke, pokrijejo iz mednarodnih programov, kot so kohezija, Life+ ali Interreg. Ker je dejavnost parka sezonsko naravnana, bo zavod za premostitev likvidnosti po potrebi pridobil premostitveni kredit.

PRIHODKI	2024	2025	2026	2027	2028	SKUPAJ
proračun RS – MNVP – redna dejavnost	931.224	987.694	1.012.175	1.042.540	1.094.667	5.058.300
lastna sredstva	2.844.000	2.844.000	2.923.000	3.002.000	3.002.000	14.615.000
drugo (projekti, kohezija ...)	694.001	937.268	976.899	732.886	649.902	3.990.955
skupaj	4.464.225	4.763.962	4.912.074	4.777.426	4.746.569	23.664.254

ODHODKI	2024	2025	2026	2027	2028	SKUPAJ
stroški dela	2.241.372	2.290.206	2.392.798	2.464.582	2.587.811	11.976.770
materialni stroški, storitve in programi	1.447.853	1.823.755	1.619.275	1.762.844	1.608.757	8.262.485
investicije	775.000	650.000	900.000	550.000	550.000	3.425.000
skupaj	4.464.225	4.763.962	4.912.074	4.777.426	4.746.569	23.664.254

Preglednica 11: Finančni načrt zavoda za obdobje 2024–2028 (prikaz sredstev v evrih)

5.5 Usmeritve za načrtovanje drugih dejavnosti v parku

5.5.1 Kmetijstvo

Priložnost kmetijstva v parku je povezana predvsem s spodbujanjem tradicionalnega kmetovanja s poudarkom na ekološkem načinu kmetovanja. Med glavne veje spadata živinoreja s pašništvom in pridelava zdrave hrane za ljudi in živali. V parku so za to predvidena območja znotraj krajinskih tipov njive, vrtovi in sadovnjaki v in ob naseljih ter kraški ravniki z vrtačami. Usmeritve izhajajo tudi iz PUN.

Usmeritve:

- v življenjskem prostoru velike uharice, vrtnega strnada, hribskega škrjanca, pisane penice, smrdokavre, velikega skovika, podhujke, slavca in sokola selca se ohranja mozaična krajina tako, da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov ter dreves, izvajajo se aktivnosti za razgozdovanje ter s tem povečevanje habitata travniških vrst;
- življenjski prostor kačarja in pisane penice se prekriva z drugimi območji travniških vrst; z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje prehranjevalnega habitata kačarja in izvaja razgozdovanje za povečanje njihovega habitata;
- v življenjskem prostoru hribskega škrjanca se z redno ekstenzivno rabo ohranja sedanji obseg travniških površin ter se te površine z ukrepi razgozdovanja povečuje; ustrezna raba se vzdržuje prek kmetijsko-okoljskih ukrepov in ukrepov evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja;
- v življenjskem prostoru ozkega vretenca se spodbuja ekstenzivna raba mokrotnih travnikov s čim manjšim vnosom mineralnih gnojil in sredstev za varstvo rastlin;
- življenjski prostor travniškega postavneža se prekriva z območji drugih travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata travniškega postavneža, ki ga z ukrepi razgozdovanja povečujemo;
- habitat hromega volnoritca se zagotavlja z ohranjanjem prepleta travniških (HT 62A0) in grmiščnih (HT 5130) habitatov;
- ohranjanje ekoloških značilnosti habitata ostrouhega netopirja ter zagotavljanje miru na kotiščih in prezimovališčih netopirjev;
- življenjski prostor vzhodna submediteranska suha travišča HT 62A0 se prekriva z območji drugih travniških vrst; z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje HT 62A0, izvaja se ukrepe razgozdovanja za povečanje območja tega habitata;
- spodbuja se ohranjanje kmetovanja in kmetijskih gospodarstev;
- na kmetijskih površinah se v sodelovanju s kmetijsko svetovalno službo spodbuja ekološki ali vsaj okolju prijazen način kmetovanja;
- spodbuja se reja avtohtonih pasem domačih živali;
- spodbujata se uporaba hlevskega gnoja in s tem povezana prilagoditev objektov za rejo živali; na varovanih habitatih se usmerja v uporabo hlevskega gnoja;
- ohranjajo in pomlajujejo se visokodebelni travniški nasadi z odpornimi sadnimi sortami in vrstami;
- košnja travnikov naj se prvič izvaja šele po odcvetu večine travniških rastlin; po košnji naj bo spravilo;
- na travinju naj se ne uporabljajo herbicidi, razen v primeru nadzorovanega uničevanja invazivnih tujerodnih vrst;
- raba insekticidov naj se omeji na najnižjo možno, uporabljajo naj se insekticidi z nizko stopnjo toksičnosti in s kratkim časom razgradnje (varstvo čebel);
- spodbuja se redna košnja travniških površin, vsaj enkrat na dve leti, da se prepreči zaraščanje;
- pri izboljševalnih ukrepih na kmetijskih površinah se kar najbolj učinkovito zagotovi ohranitev naravnih danosti, mozaične rabe kmetijskih zemljišč, parcelne strukture, krajinskih členov in mikroreliefnih značilnosti;
- spodbuja naj se ohranitev suhih zidov in preprečuje njihovo podiranje;
- na površinah v državni lasti se zagotavlja varstvu narave prilagojena kmetijska praksa po dogovoru z upravljavci kmetijskih zemljišč: skladom kmetijskih zemljišč in gozdov, sektorjem za vode in tla, in ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave, ter upravljavcem zavarovanega območja;
- usmerja se v razvoj dopolnilnih dejavnosti in produktov na kmetiji pod znamko parka ter v oživljanje tradicionalnih obrti kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji;
- produkti se oblikujejo in zavarujejo pod znamko parka.

5.5.2 Gozdarstvo

Priložnost gozdarstva in nabiranja gozdnih dobrin v parku je povezana predvsem s koriščenjem lesa in ohranjanjem gozdnih sadežev. Pri gospodarjenju z gozdovi je pomembno fragmentarno gospodarjenje z gozdom zaradi vzdrževanja gozdnih habitatov. ZGS spremlja stanje v gozdovih in usmerja razvoj gozdov. Usmeritve izhajajo tudi iz PUN.

Usmeritve:

- določijo se mirne cone kačarja, tako da se v času od 15. aprila do 15. avgusta ne izvajajo sečnja in spravilo lesa ter gradnja cest ali se te dejavnosti omejijo;
- določijo se mirne cone velike uharice, tako da se v času od 1. februarja do 30. junija ne izvajajo sečnja in spravilo lesa ter gradnja cest ali se te dejavnosti omejijo;
- v notranji coni hribskega urha in velikega pupka se okoli mokrišč in vodnih površin v gozdu ohranjata drevje in grmovje tako, da je med vodnim telesom in gozdom sklenjen prehod, porasel z lesnimi rastlinami;
- v notranji coni hribskega urha se ohranjajo mokrišča in vodne površine v gozdu (mlake, luže in kaluže);
- v notranji coni malega podkovnjaka se ohranjajo gozdne površine in grmičevje, še posebej sklenjene mejice, ali obrežna lesna vegetacija najmanj 500 m okoli znanih kotskih malega podkovnjaka;
- v notranji coni velikega podkovnjaka se spodbuja ohranjanje gozdnih površin, grmičevja in pašnikov, še posebej sklenjenih mejic, ali obrežne lesne vegetacije najmanj 500 m okoli znanih kotskih velikega podkovnjaka;
- za ohranjanje dolgokrilega netopirja se zagotavlja sonaravna raba gozdov;
- v notranji coni navadnega in ostrouhega netopirja se spodbuja ohranjanje mozaične krajine gozdnih površin, grmičevja, pašnikov in travnikov;
- krepi se hidrološka vloga gozdov zaradi ohranjanja vode v podzemlju;
- spodbuja se izvajanje sečnje in spravila obolelih dreves;
- zaradi požarne ogroženosti gozdov se izvajajo protipožarni ukrepi;
- spodbuja se izvajanje gozdnogojitvenih ukrepov za ohranjanje pestrosti gozdnih habitatov (ohranjanje odraslih dreves z dupli, pravočasen odvoz posekanega lesa iz gozda v času povečane aktivnosti – rojenja hroščev v času od 15. maja do 15. septembra, puščanje posameznih odmrlih dreves, ohranjanje rastišč ogroženih in redkih vrst rastlin in gliv, gozdnih vrzeli ter jas in podobno);
- spodbuja se naravna obnova gozdov s poudarkom na avtohtonih drevesnih vrstah;
- spodbuja se izvajanje gozdnogojitvenih ukrepov za ohranjanje glivne pestrosti;
- ohranjajo se varovalni gozdovi ob prepadnih stenah udornic, brezen in soteske Reke;
- deli redkih obrečnih habitatnih tipov in rastlinskih vrst naj se načrtno prepuščajo naravnemu razvoju ali oblikujejo s prilagojenim gospodarjenjem za varovanje habitatov kvalifikacijskih rastlinskih vrst;
- na območjih s povečanim obiskom naj se zaradi varnosti in hrupa izvajajo dela predvsem v zimskem času;
- v notranji coni velikega pupka se okoli mokrišč in vodnih površin v gozdu ohranjata drevje in grmovje tako, da je med vodnim telesom in gozdom sklenjen prehod, porasel z lesnimi rastlinami.
- izvajajo se aktivnosti za razgozdovanje in vzpostavljanje travniških habitatov, ki so najbolj ogrožen življenjski prostor Nature 2000 Kras.
- na površinah v državni lasti, ki so deloma gozd, deloma kmetijska zemljišča ali se kmetijskih zemljišč držijo, se izvajajo razgozdovalne aktivnosti za povečanje varstvu narave prilagojenih kmetijskih praks po dogovoru z upravljavci kmetijskih zemljišč: skladom kmetijskih zemljišč in gozdov, SiDG, sektorjem za vode in tla, in ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave, ter zavodom;
- izvajajo se aktivnosti za vzpostavitev pašne rabe kraške gmajne – svetlega zaraščajočega se gozda na nekdanjih pašnih površinah.

5.5.3 Upravljanje voda

Zaradi pomena varstva voda so prizadevanja zavoda vezane na vodni režim, predvsem z aktivnostmi, ki prispevajo k dobremu ekološkemu stanju Reke, ki ponira v Škocjanske jame. Čeprav se je stanje izboljšalo, se z Reko v jamski sistem namreč še vedno stekajo nekatere industrijske in komunalne odpadne vode z njenega porečja. Na osrednjo čistilno napravo v Topolcu so priklopljeni Ilirska Bistrica, Jasen in Topolc, poleg nje delujeta manjši čistilni napravi v Tominjah in Šembijah. Postopno bi bilo treba urediti zbiranje in čiščenje odpadne vode za vsa naselja v porečju. Od skupno 11.259 populacijskih enot v porečju Reke jih je na čistilne naprave priklopljenih 5617, kar je okoli 50 %. Načrt upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja je uveljavljen z Uredbo o načrtih

upravljanja voda na vodnih območjih Donave in Jadranskega morja (Uradni list RS, št. 67/16). Pomemben vodni vir, vezan na tradicionalno rabo, so kali, ki so bili v preteklosti namenjeni napajanju živine, danes pa so pomemben habitat.

Usmeritve:

- spodbuja se ohranjanje naravne struge Reke, potokov in mlinščic ter jezov;
- spodbuja se ohranjanje naravnih plitvin, sipin in erodiranih brežin;
- spodbuja se vzpostavitev dogovora na državni ravni glede razpoložljivih količin za rabo vode iz Reke in njenih pritokov za različne namene z upoštevanjem že podeljenih vodnih pravic;
- spodbuja se vzpostavitev ribjih stez na zajezitvah, kjer je to strokovno upravičeno;
- spodbuja se, da se posegi v vode izvajajo izven gnezditvene sezone ptic;
- ohranjajo in obnavljajo se kali po celotnem biosfernem območju zaradi biotske raznovrstnosti in ohranjanja krajine;
- spodbuja se čiščenje obrežnega in podrtega drevja v obsegu, potrebnem za zagotavljanje poplavne varnosti.

5.5.4 Ribišтво

Prednost Reke v parku z vidika ribišťva je ohranjen habitat, na čemer bodo temeljile tudi nadaljnje aktivnosti pristojnih ustanov (predvsem Ribiške družine Bistrica). V Reki so z vidika ribišťva poleg soške postrvi in šarenke pomembne vrste še mrena, grba, krap, linj in rdečeoake. Na Reki se v parku sicer ribari, vendar malo.

Usmeritve:

- v vodotoke naj se ne vlagajo ribe, ki niso iz istega povodja;
- prednost pri vlaganju ima avtohtona soška postrv;
- preprečuje se možnost pobega tujerodnih vrst rib iz ribnikov v vodotoke ob poplavih ali izpuštih vode;
- zajezitev vodotokov v zadrževalnike za gojitev rib naj se ne izvaja;
- vaški kali se prednostno ohranjajo kot habitat za dvoživke in druge vrste, zato se vanje ne vlagajo ribe;
- spodbuja se ohranjanje obrežne zarasti na stoječih in tekočih vodah.

5.5.5 Lovstvo

Priložnost se kaže v ohranjanju habitatov lovne divjadi, ki so hkrati tudi življenjsko okolje varovanih vrst. Nekateri lovski čuvaji so tudi prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, ki spremljajo stanje v naravi.

Usmeritve:

- gostota populacij velike rastlinojede divjadi naj se ne povečuje nad mejo, ki še omogoča naravno obnovo gozdnih sestojev z vsemi rastišču primernimi drevesnimi in grmovnimi vrstami;
- v gozdu naj se ohranjajo jase za pašo divjadi;
- ob gozdnem robu naj se ohranjajo žive meje, grmišća in travniki za pašo divjadi.

5.5.6 Mineralne surovine

V parku ni površinskih ali podzemnih kopov mineralnih surovin. Domačini občasno uporabljajo zapušćeni peskokop na makadamski poti v Globočak. Obstaja tudi manjši opuščeni lokalni rudniški rov črnega premoga v Matavunu, ki pa ima popolnoma zasut vhod in že dolgo ni v uporabi.

Usmeritve:

- lokaciji se ohranjata v sonaravnem stanju;
- premogovniški rudnik se še naprej obravnava kot gospodarsko panogo, ki je v preteklosti zaznamovala to območje.

5.5.7 Gospodarstvo, drobna obrt in podjetništvo

Priložnost gospodarstva, drobne obrti in podjetništva v parku je v razvoju domače obrti in prodaje na domu kot dodatne ponudbe parka.

Usmeritve:

- uveljaviti želimo uporabo znamke parka;
- spodbuja se proizvodnja izdelkov domače obrti;
- omogočena naj bi bila prodaja na domu;
- podpiramo ustanavljanje kmetij odprtih vrat;
- spodbujata se drobna obrt in ekstenzivno kmetijstvo.

5.5.8 Upravljanje tal

Tla na območju parka so propustna zaradi matične kamnine, ki je v glavnem iz karbonatnih kamnin. Plast prsti je tanka, zato je epikraška cona tik pod površjem zelo ranljiva in hitro podvržena potencialnemu onesnaženju, predvsem zaradi točkovnega vnosa gnojnice na pašnih površinah ali potencialnega izlitja nevarnih snovi.

Usmeritve:

- omejevanje hitrosti prometa skozi park;
- spodbuja se razpršena paša;
- opozarja se na dolgotrajno odlaganje gnoja iz okoliških farm za rejo piščancev.

6 NAČINI URESNIČEVANJA RAZVOJU PARKA PRILAGOJENE DAVČNE IN DRUGIH SPODBUJEVALNIH POLITIK (SUBVENCIONIRANJA, NADOMESTILA IN SPODBUJEVALNE POSOJILNE POLITIKE), CILJI VARSTVA IN RAZVOJA TER NAČINI URESNIČEVANJA TEH CILJEV

Viri financiranja javnega zavoda so določeni v 22. členu ZRPŠJ.

Zavod pridobiva sredstva:

- iz proračuna Republike Slovenije na podlagi letnega programa in finančnega načrta javnega zavoda, ki ga potrdi minister,
- iz proračunov lokalnih skupnosti,
- z vstopninami in donacijami,
- s sredstvi, pridobljenimi z upravljanjem nepremičnin,
- s koncesijami in
- iz drugih virov.

Zavod lahko uporablja sredstva, pridobljena na podlagi tretje do šeste alineje prejšnjega odstavka, za namene varstva naravnih vrednot in kulturnih spomenikov, za ekološko sanacijo, izplačevanje subvencij in dotacij fizičnim osebam ter za pospeševanje usklajenega razvoja zavarovanega območja v skladu z Odredbo o razdeljevanju dela sredstev javnega zavoda Park Škocjanske jame.

Poleg navedenih finančnih sredstev bo zavod skupaj z lokalnimi skupnostmi v parku in biosfernem območju pridobival sredstva na javnih razpisih posameznih ministrstev (MNVP, MOPE, MIZŠ, MGRT in druga) ter javnih razpisih evropskih strukturnih skladov za projekte s področij okolja, kmetijstva, turizma, kulture, gospodarstva in regionalnega razvoja, ki podpirajo trajnostni razvoj območja.

V parku in na vplivnem območju parka se bodo prednostno zagotavljale zlasti te spodbujevalne politike:

- na področju okolja predvsem čiščenje odpadnih voda, uvajanje obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije ter ohranjanje in izboljševanje kakovosti tal;
- na področju kmetijstva predvsem ukrepi za ohranitev ekstenzivne tradicionalne kmetijske rabe in aktiviranje opuščeni površin z ukrepi razgozdomanja, razvoj ekološkega kmetijstva, trženja produktov in oblikovanje znamke ter razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah;
- na področju turizma oblikovanje novih turističnih produktov, izgradnja novih nastanitvenih zmogljivosti in lokalne gostinske ponudbe, predvsem v manjših nastanitvenih zmogljivostih (apartmaji, penzioni, družinskih hoteli in podobno), ter izgradnja javne infrastrukture (kolesarske poti, tematske poti, parkirišča, razgledišča);
- na področju kulture obnova kulturnih spomenikov in kulturne dediščine ter njihovo vključevanje v ponudbo znotraj biosfernega območja in oblikovanje kulturnega produkta (kulturne prireditve, muzejske zbirke in podobno);
- na področju gospodarstva predvsem razvoj trajnostnega gospodarstva in domače obrti;
- na področju regionalnega razvoja predvsem celoviti medsektorski razvojni projekti.

Spodbujevalne politike se izvajajo s subvencioniranjem, plačevanjem nadomestil in prilagojeno posojilno politiko po veljavnih postopkih sektorskih politik. Konkretni razvojni projekti bodo vključeni v letne programe dela zavoda glede na prednostne naloge posameznih sektorskih politik. Letne programe dela bo potrdil minister, pristojen za naravne vire in prostor, in glede na prednostne naloge določil višino finančnih sredstev za izvajanje PVR. Zavod bo še naprej pridobival sredstva mednarodnih projektov.

Ocena prihodkov je tako odvisna od kandidature za posamezne mednarodne projekte, za katere v času izdelave PVR ni mogoče podati pravilne vnaprejšnje ocene. Posamezni projekti bodo usklajeni z ministrstvi za posamezna obdobja, tako da teh sredstev ni bilo mogoče v celoti vključiti v sedanji načrt. Skladno s potrebami za investicije, opredeljene v PVR, se bo letno dopolnjeval tudi program investicij.

Zainteresirana ministrstva in občine v biosfernem območju bodo sodelovali v skladu z določbami tega poglavja v posameznih projektih glede na interese in možnosti izkoriščanja proračunskih sredstev, kar je povezano s sprejemanjem letnih proračunov.

Tako se bodo letni finančni načrti parka prilagajali dejanskim potrebam in prihodkom iz proračuna Republike Slovenije, lastne dejavnosti in kandidatur za posamezne projekte v Sloveniji in Evropski uniji, ne da bi se temeljni načrt PVR spremenil. Pri tem bo zavod upošteval tudi pravila državnih pomoči.

7 SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI IZVAJANJA PVR

Učinkovitost izvajanja PVR se bo spremljala prek letnih programov in poročil, ki izhajajo iz petletnega programa. Po njegovem zaključku leta 2028 se bo izvedla analiza učinkovitosti opravljanja vseh načrtovanih aktivnosti in uresničevanja posameznih dolgoročnih ciljev. Kazalniki za uspešnost njihovega uresničevanja so predstavljeni v nadaljevanju.

Dolgoročni cilji in naloge	Kazalniki
1. Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta	<ul style="list-style-type: none"> – ohranitev dobrega ekološkega stanja in površine habitatov netopirjev – ohranitev števila populacije netopirjev glede na referenčne vrednosti – najmanj 1.130 m² površin, kjer se zavira rast lampenflore
2. Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov	<ul style="list-style-type: none"> – ohranitev ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst Nature 2000, ki so ugotovljeno prisotne v zavarovanem območju parka – ohranitev ugodnega stanja naravnih vrednot
3. Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine	<ul style="list-style-type: none"> – najmanj 150 m obnovljenih suhih zidov – najmanj 100 m² urejenih javnih površin na območju naselbinske dediščine – utrditev 100 m² zidov gradu Školj
4. Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku	<ul style="list-style-type: none"> – največ 1.300 obiskovalcev na dan v park – 10 % od obiskovalcev v muzejskih zbirkah
5. Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku	<ul style="list-style-type: none"> – najmanj 30 % domačinov, vključenih v aktivnosti zavoda – najmanj pet novih proizvodov z znamko parka
6. Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju	<ul style="list-style-type: none"> – zmanjšanje števila črnih odlagališč – 10 % ponudnikov v parku iz biosfernega območja

Preglednica 12: Kazalniki za doseganje dolgoročnih ciljev in nalog

OBRAZLOŽITEV

Regijski park Škocjanske jame (v nadaljnjem besedilu: park) je pomemben člen globalne mreže zavarovanih območij. To območje je pomembno zaradi geoloških, geomorfoloških in hidroloških značilnosti Krasa, njegove biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot ter kulturne krajine na lokalni, državni in mednarodni ravni. Ima status širšega zavarovanega območja regijskega parka po slovenski zakonodaji, status varovanega območja po evropskem pravu (območje Natura 2000) in štiri pomembne opredelitve na mednarodni ravni (svetovna dediščina – UNESCO, Ramsarska lokaliteta, biosferno območje MAB in Točka geološke naravne dediščine po mnenju Mednarodne zveze geoloških znanosti (IUGS)).

Park ima z ZRPŠJ določeno **mejo zavarovanega in vplivnega območja**, kar sovпада tudi z zavarovanjem Škocjanskih jam kot svetovne dediščine UNESCO in mokriščem mednarodnega pomena po Ramsarski konvenciji. Zavarovano območje parka meri 401 ha, vplivno pa okoli 45 000 ha, ki zajema celotno porečje reke Reke in se razprostira v šest občin.

Pravna podlaga za sprejetje Resolucije o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028 (v nadaljnjem besedilu: PVR) je 13. člen Zakona o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96 in 46/14 – ZON-C; v nadaljnjem besedilu: ZRPŠJ) v zvezi s 60. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18, 82/20, 3/22 – Zdeb in 105/22 – ZZNSPP; v nadaljnjem besedilu: ZON).

60. člen ZON določa načrt upravljanja kot programski akt, s katerim se določijo razvojne usmeritve, način izvajanja varstva, rabe in upravljanja zavarovanega območja ter podrobnejše usmeritve za varstvo naravnih vrednot na zavarovanem območju ob upoštevanju potreb razvoja lokalnega prebivalstva.

PVR zavarovanega območja temelji na analizah stanja, ki jih je pripravil upravljavec zavarovanega območja (analiza stanja naravnih vrednot, analiza stanja biotske raznovrstnosti, analiza pritiskov in tveganj za zavarovano območje ter analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti; v nadaljnjem besedilu: analiza SWOT), na dokumentih, ki jih kot strokovne podlage pripravijo strokovne službe, in drugih javno dostopnih podatkih.

PVR za obdobje 2024–2028 je podlaga za letne programe dela. Sprejme ga Državni zbor Republike Slovenije na predlog Vlade Republike Slovenije.

PVR je osnova za usmerjanje razvoja na zavarovanem območju, ki v največji meri upošteva cilje varstva narave in možnosti za razvoj lokalnih skupnosti. Kot tak je hkrati izhodišče za regionalne in lokalne dokumente s področja gospodarskega, družbenega, kulturnega, okoljskega in prostorskega razvoja.

Upravljanje zavarovanega območja

V zavodu je za nedoločen čas zaposlenih 30 delavcev. Od tega je slaba polovica strokovnih delavcev, ostali pa pokrivajo potrebe nadzora in vodenja po parku ter administracije. Sezonsko se zaposli še dodatna delovna sila.

V okviru javne službe opravlja zavod več dejavnosti, med katerimi so priprava programa in razvoja Škocjanskih jam, skrb za vzdrževanje, obnavljanje in zavarovanje spomenikov ter znamenitosti na zavarovanem območju parka, stalno spremljanje in analiza stanja naravnih vrednot ter kulturne dediščine v parku, usklajevanje raziskovalnih nalog v zvezi s parkom in organizacija raziskovalnega dela, sodelovanje pri mednarodnih projektih, skrb za javno predstavitev parka, izvedba in organizacija izobraževanja, priprava in vzdrževanje poti ter označb v parku, sodelovanje z lastniki posameznih spomenikov v parku – strokovna pomoč in svetovanje, vzdrževanje jamske infrastrukture za obisk jam in opravljanje vodniške službe po parku ter jamah in vodenje informacijskega centra. Pomembno vlogo ima zavod tudi pri razvijanju in spodbujanju trajnostnega turizma ter vključevanju lokalnega prebivalstva in skupnosti v programe izobraževanja v parku.

Ohranjanje narave je absolutna prednostna naloga zavoda, zato bosta načrtovanje in usmerjanje obiska (časovno in prostorsko) še naprej ključna za preprečevanje vsakršne prekomerne obremenitve zavarovanega območja parka.

Zavod ima v upravljanju precej stavbnih, kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki so v lasti zavoda oziroma Republike Slovenije, in sicer v skupni površini 53,3 ha.

Opis in celovita ocena stanja v parku

Škocjanski kras, obsežna uravnana pokrajina na nadmorski višini med 420 in 450 m, pripada jugovzhodnemu robu Krasa. Nad njim se na severu vzpenjata Gabrk s Čebulovico (642 m n. m.) in Vremščica (1 027 m n. m.), proti vzhodu in jugu pa flišno vznožje Vremščice in flišni Brkini. Proti severozahodu se preko Divaškega krasa nadaljuje v kraških planjavah in gričevjih.

Površje Škocjanskega krasa je v grobem uravnano, v drobnem pa močno razčlenjeno. Ker ga gradijo apnenici, se je tu razvil značilni tip reliefa, prav po tej pokrajini imenovan **kras**.

Glavni vzrok za nastanek krasa in kraškega reliefa je topnost kamenin, ki gradijo zemeljsko površje. Voda glavni mineral apnenca kalcit raztaplja in ga odnaša skozi podzemne kanale v obliki raztopine. Zato na površju kameninskega drobirja skorajda ni.

Padavinska voda na Krasu odteka skozi razpoke v podzemlje. Tako nastanejo jame, na površju pa kraške kotanje različnih velikosti. Najpogostejše so vrtače. To so lijakaste ali skledaste vdolbine, povečini do 10 m globoke in s premerom do 50 m. Nastale so tam, kjer je navpično prenikanje v globino mogoče in raztapljanje kamnine najmočnejše.

Jamo je oblikovala ponikalnica **Reka**, ki zbere večino vode na neprepustnih flišnih kamninah. Njen srednji pretok pred ponori je 8,95 m³/s, ob izjemnih poplavah pa do 387 m³/s. Po močnih padavinah Reka poplavlja. Običajne poplavne vode sežejo v jami do 30 m visoko, najvišje znane pa so dosegle višino 132 m. Reka teče od Škocjanskih jam skozi kraško podzemlje proti približno 35 km oddaljenim izvirom Timave na italijanski strani.

Po podatkih iz Ocene ekološkega stanja vodotokov za obdobje 2014–2019 je ekološko stanje za Reko dobro s srednjo do visoko ravnijo zaupanja.

Po podatkih ARSO je bilo kemijsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini leta 2021 dobro. Količinsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini je prav tako dobro.

Škocjanske jame z okolico imajo zaradi zelo razgibanega reliefa izredno pester **rastlinski svet**. V parku so nahajališča nekaterih endemičnih, redkih ali ogroženih vrst, ki so tudi na rdečem seznamu praprotnic in semenk Slovenije.

Zavarovane rastlinske vrste v parku, ki so uvrščene v Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10), so pretežno v ugodnem stanju. Vrste so večinoma vezane na stanje habitatov, ki so v ugodnem stanju ohranjenosti. Reliktna flora v udornicah, to je rastlinstvo, ki se je tukaj ohranilo še iz hladnejših obdobij zemljine preteklosti, je v ugodnem stanju ohranjenosti. Rastišča so sorazmerno nepristopna obiskovalcem in ni nevarnosti njihovega ogrožanja s strani obiskovalcev. Rastišča so podvržena naravni sukcesiji.

Različni habitatni tipi dajejo zatočišče številnim **živalskim vrstam**, zato je območje regijskega parka favnistično izredno zanimivo. Tukaj se prepleta submediteranska in subalpinska favna.

Vrste so vezane na stanje habitatnih tipov, kjer živijo, in ti so na območju parka večinoma v ugodnem stanju ohranjenosti. Živalstvo Reke je v dobrem stanju ohranjenosti. Stanje ptic v parku je v ugodno. Pretežno je vezano na stanje populacij na širšem območju posebnega območja varstva Kras (SI5000023). Turistični obiski so za zdaj omejeni na udornici Veliko in Malo dolino ter prvi ponor Reke pod Škocjanom, kjer je stanje ptic stabilno.

Populacije vseh ugotovljenih vrst netopirjev v parku so v ugodnem stanju, enako tudi habitatni tipi, ki so za te populacije bistvenega pomena (Škocjanske jame, mejice, rečni bregovi, gozd,

jame, ki niso odprte za javnost). Turistični obisk jame je sicer poleti speljan v neposredni bližini porodniških kolonij nekaterih vrst, vendar je njihovo stanje ugodno. Ekološko stanje habitatnega tipa netopirjev v jamskem sistemu se je deloma izboljšalo (nova osvetlitev, zimski obisk poteka po spodnji poti).

Najštevilčnejše ugotovljeno podzemno živalstvo je v epikraški coni (tik pod površjem), ki ni podvržena nobenim vplivom obiska v jami, pač pa je bolj vezana na stanje površja neposredno nad jamskim sistemom, ki je v ugodnem stanju.

V zavarovanem območju parka je 54 **naravnih vrednot**, določenih s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10 in 23/15; v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o določitvi naravnih vrednot), od tega 14 območij naravnih vrednot državnega pomena, 13 točk naravnih vrednot državnega pomena in 25 jam, ki so prav tako naravne vrednote državnega pomena.

Stanje naravnih vrednot v parku se ocenjuje kot dobro. Naravni procesi v jamah in udornicah, kar predstavlja veliko večino med vsemi naravnimi vrednotami v parku, v glavnem potekajo nemoteno. Dela, ki se izvajajo v sistemu Škocjanskih jam in v površinskem delu parka, in organizacija obiska so podrejeni ohranjanju narave ter skrbi za nemoten in varen obisk. Sem sodijo npr. čiščenje prepadnih sten in postavljanje lovilnih mrež zaradi krušenja kamenja ter obnova poti. Jama je z izjemo poškodb iz preteklosti v dobrem stanju, nekatere poškodbe pa je možno sanirati.

Park je v območju Nature 2000, in sicer posebno območje varstva Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023; v nadaljnjem besedilu POV) in posebno ohranitveno območje Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000276; v nadaljnjem besedilu POO). V park sega tudi skrajni zahodni del posebnega ohranitvenega območja Reka (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000223; v nadaljnjem besedilu POO).

Posebno ohranitveno območje POO Kras predstavljata obsežna apneniška planota v jugozahodnem delu Slovenije in severozahodni del Dinarskega krasa, kjer nastajajo številni površinski in podzemeljski kraški pojavi ter obstajajo evropsko pomembni habitatni tipi (jame, suha travišča, brinovja, črničevje, skalne stene ipd.). Območje je življenjski prostor evropsko ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (netopirji, metulji, hrošči, dvoživke, ptice) ter selitveni koridor ujed in velikih sesalcev.

V parku so bile po zadnjih podatkih evidentirane naslednje vrste iz Direktive o habitatih direktive, ki opredeljujejo območje Kras: človeška ribica, veliki pupek, hribski urh, ozki vretenec, travniški postavnež, rogač, bukov kozliček, črtasti medvedek, petelinček, črni apolon, mali podkovnjak, veliki podkovnjak, dolgonogi netopir, dolgokrili netopir, navadni netopir in v neposredni okolici tudi vejcati netopir. Kot edina rastlinska vrsta je bila leta 2015 najdena jadranska smrdljiva kukavica. Posebej pomembne med njimi so vrste, ki imajo v parku obsežne populacije, npr. netopirji. Trenutno je v parku znanih 24 vrst netopirjev, kar park uvršča na sam vrh ožjih območij z največjo biodiverzitetjo netopirjev v Sloveniji.

POV Kras je tretje največje posebno območje varstva za varovanje ogroženih vrst ptic. Na tem območju živijo številne vrste ogroženih ptic z največjimi gnezdečimi populacijami v Sloveniji. Velika uharica, pisana penica, rjava cipa, kotorna in kačar so si našli dom na travnikih, grmiščih in v skalnih stenah na Krasu.

Stanje vrst ptic Natura 2000 v parku je na podlagi dokumenta Ocena stanja Natura 2000 vrst v Regijskem parku Škocjanske jame s strani DOPPS iz leta 2023 relativno dobro. Ključna težava je zaraščanje kraških travnikov z gozdom.

V parku je 44 enot **kulturne dediščine**. Večina jih je razglašena kot kulturni spomenik državnega pomena. Park obsega tri manjša naselja: Škocjan, Betanjo in Matavun. V arhitekturnem in urbanističnem smislu izstopa predvsem vas Škocjan. Po tej značilni prastari naselbini s cerkvijo sv. Kancijana s prosto stoječim zvonikom, nekdanje dobro utrjenim gradiščem, so jame tudi dobile svoje ime. Tu je tudi več pomembnih arheoloških območij in lokacij (naselbine, grobišča in jamska najdišča), ki izvirajo iz različnih arheoloških obdobij, in sicer od kamene, bronaste do železne dobe. V soteski Reke so ohranjene ruševine številnih mlinov, nad sotesko stojijo razvaline gradu Školj, v parku in okolici pa so še ohranjene ledenice in kali.

Kulturna krajina parka je v Strategiji prostorskega razvoja prepoznana kot krajinsko območje s prepoznavnimi značilnostmi, ki je pomembno na nacionalni ravni. Opredeljujejo jo kmetijska kulturna krajina, gmajna in gozd. Kmetijska kulturna krajina v parku je še opazna. Nekateri njeni deli so ohranjeni, a ponekod tudi propadajo. Razloga sta opuščanje kmetijske dejavnosti in zaraščanje kmetijske kulturne krajine zaradi širjenja gmajne in gozda, v katerega se ne posega. Iz enakega razloga je spremenjena doživljajska kakovost krajine. Stik naselij in odprte krajine je ustrezno ohranjen. Spodbujata se košnja in paša z namenom preprečevanja izgube prepoznavnih kulturnih sestavin krajine, vendar je za tovrstno dejavnost malo zanimanja. Zavod nadaljuje tudi z aktivnostmi za ohranjanje suhih zidov.

Z **gospodarstvom** se v parku poklicno ukvarja pet domačinov, od tega ima en dejavnost izven parka. Dva imata samostojno obrt s področja elektroinstalacij in ogrevanja, en pa turistično kmetijo z nastanitvijo. Neposredno s turizmom se ukvarja pet domačinov oziroma njihovih družin, in sicer nudijo sobe. Z izjemo lastnika turistične kmetije z nastanitvijo je sobodajalstvo dodatna dejavnost lastnikov nastanitvenih kapacitet.

V parku ni intenzivnega **kmetijstva**. Raba kmetijskih zemljišč je ekstenzivna in le za potrebe lokalnega prebivalstva. Gospodinjstva pridelujejo poljske pridelke, povrtine in sadje izključno za domačo porabo. Status kmeta imata dva domačina. Oba se z živinorejo ukvarjata kot z osnovno dejavnostjo. Danes se v parku pasejo predvsem ovce, koze in govedo. Kmetijske površine zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti počasi propadajo, s čimer se spreminjajo habitatni tipi na teh območjih.

V zavarovanem območju parka potekajo **organizirani in individualni obiski**. Organizirane oblike so povezane z dejavnostjo zavoda, ki obsega strokovno vodenje po:

- delu sistema Škocjanskih jam ter Veliki in Mali dolini,
- učni poti,
- muzejskih zbirkah, in sicer po etnološki zbirki, zgodovini raziskovanja Škocjanskih jam ter biološki, geološki in arheološki zbirki (v Delezovi domačiji),
- obnovljenem kulturnem spomeniku Promocijsko-kongresnem centru Pr Nanetov'h.

Škocjanske jame letno obiše od 160.000 do 170.000 obiskovalcev, park pa še več. V letu 2016 si je Škocjanske jame ogledalo 146.292 obiskovalcev, od tega približno 17 % domačih in 83 % tujih gostov. V letih od 2017 do 2019 je število obiskovalcev postopno raslo in doseglo 201.415, v obdobju epidemije je padlo na 46.451 v letu 2020 in 83.559 v letu 2021. V letu 2022 se je zopet povzpelo na 159.408. V letu 2022 se je pričelo s spletno prodajo in omejitvijo števila obiskovalcev na 150 ljudi na skupino, s čimer se omejuje pretiran obisk v visoki sezoni in s tem morebiten pritisk na naravne vrednote ter naselja in ljudi v parku.

Doseganje ciljev iz Odloka o Programu varstva in razvoja parka Škocjanske jame za obdobje 2018–2023 je bilo ovrednoteno z okoli 95-odstotno uspešnostjo. Vse planirane aktivnosti niso bile izvedene predvsem zaradi zamud zunanjih izvajalcev ali upravljavskih sprememb, predvsem kot posledica novih dejstev, ki ob pripravi prejšnjega PVR še niso bila znana.

Poslanstvo zavoda je skupaj z lokalnim prebivalstvom ohranjati izjemne naravne danosti in bogato kulturno dediščino tega mednarodno pomembnega območja na Krasu ter širiti zavest o pomenu njegovega varovanja doma in po svetu. V tem okviru si je zavod za petletno obdobje zastavil **šest operativnih ciljev**, ki jih bo zagotavljal z učinkovitim delovanjem in aktivnim mednarodnim sodelovanjem.

Dolgoročni upravljavski cilji so oblikovani glede na zahteve in določila, ki izhajajo iz ZRPŠJ, z njimi pa se izpolnjujejo tudi cilji mednarodnih konvencij in programov (predvsem Konvencije o svetovni dediščini, Ramsarske konvencija in MAB). Cilj Konvencije o svetovni dediščini je ugotovljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Glavni cilj Ramsarske konvencije je zagotoviti ohranjanje mokrišč, predvsem tistih mednarodnega pomena, s smotno rabo, mednarodnim sodelovanjem in zavarovanjem. Poudarek pri programu MAB pa je na ohranjanju biološke pestrosti in spodbujanju trajnostnega razvoja, pri čemer je zlasti pomembno sodelovanje z lokalnimi skupnostmi.

Dolgoročni upravljavski cilji PVR parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028 so:

1. cilj: Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta

Škocjanske jame kot edina slovenska kraška jama na klasičnem krasu, ki je del svetovne dediščine UNESCO, predstavljajo izredno naravno vrednoto na svetovnem nivoju in zahtevajo visoko kvaliteto spremljanje vpliva turistične rabe jame. Zato so nujni maksimalni ukrepi za trajnostno rabo. V ta namen je bil vzpostavljen celovit monitoring za spremljanje stanja jamskega okolja zaradi vpliva turističnega obiska jame. Kljub temu, da negativen vpliv ni bil zaznan, je bilo omejeno število obiskovalcev na skupino, s čimer zavod, kot upravljavec jame zagotavlja kvaliteten, varen in doživet obisk Škocjanskih jam kot svetovne dediščine.

Z aktivnim varstvom se zagotavlja ohranitev naravnih procesov v Škocjanskem jamskem spletu. Z aktivnostmi se vzdržujejo ali izboljšujejo ekološke razmere za vrste in podzemne habitate. Nadaljujejo se raziskave in analize ter saniranje lampenflor v turističnem delu jame. Poleg tega se spodbuja tudi druge raziskave v podzemlju in upravlja z avtomatsko meteorološko postajo Park Škocjanske jame v Škocjanu.

Škocjanske jame imajo več kot stoletno zgodovino rabe, zato so ponekod na jamskih sedimentih ali skalnem reliefu nastale poškodbe. Da bi se jamski prostor in sedimenti ohranili tudi za prihodnje generacije, je treba poškodbe, ki so nastale pri delih v jami, sanirati. Največ škode je na ilovnato-peščenih tleh in sigovih tvorbah. Z ukrepi renaturacije in čiščenja se bo nadaljevalo s ponovnim vzpostavljanjem naravnega stanja v jami. Zaradi zakonskih zahtev se bo še naprej spremljalo koncentracije radona in doze, ki jih prejmejo zaposleni v zavodu, ki hodijo v jama.

2. cilj: Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov

Vse aktivnosti znotraj tega cilja so vezane na zavarovano območje parka.

Ponorni del Reke s sotesko, Škocjanskimi jamami in številnimi udornicami je z geološkega, geomorfološkega in speleološkega vidika izjemen primer kontaktnega krasa in predstavlja dobro ohranjen primer svetovne naravne dediščine. V stenah udornic, soteski Reke in drugih ohranjenih predelih parka se preprečujejo vsakršni posegi, ki bi lahko kakorkoli negativno vplivali na naravne procese.

Z rednim spremljanjem stanja narave se zagotavljata spoštovanje in upoštevanje varstvenih režimov ter usmeritev. V okviru neposrednega nadzora v naravi se obiskovalce in druge uporabnike parka usmerja, obvešča, ozavešča in opozarja, v primeru kršitev varstvenega režima pa lahko tudi kaznuje oziroma prijavi pristojnim inšpekcijskim službam. Nadaljuje se s sodelovanjem in usposabljanjem prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov. Zagotavlja se spremljanje stanja naravnih vrednot in pomembnejših rastlinskih in živalskih vrst ter kulturne dediščine. Znanstvene raziskave so temelj za boljše poznavanje naravnih značilnosti parka, zato se s to nalogo nadaljuje in spodbuja raziskovalno delo na različnih področjih.

V okviru tega cilja so predvideni številni ukrepi za ohranjanje vrst in habitatnih tipov iz seznama direktiv Evropske unije v okviru Programa upravljanja območij Natura 2000. Veliko aktivnosti v tej zvezi se bo izvajalo znotraj predvidenih kohezijskih projektov PUN na Natura območjih Kras, Reka in Branica. Namen projekta je prispevati k izboljšanju stanja najbolj ogroženih kvalifikacijskih habitatnih tipov in kvalifikacijskih vrst znotraj Nature 2000 Kras, Branica in Reka.

Z neposrednim varstvom vrst in habitatnih tipov se zanje zagotavljajo vzdrževanje, nega in izboljševanje ekoloških razmer. Ekološke razmere, ki se spreminjajo zaradi vplivov človekovih dejavnosti in tudi zaradi naravnih procesov, se z načrtnimi aktivnostmi za posamezne vrste ali habitatne tipe izboljšujejo ali vzdržujejo v stanju, ki je za vrste in habitatne tipe ugodno. Z ukrepi in aktivnostmi se preprečujejo ali zmanjšujejo posledice nekaterih dejavnikov ogrožanja. Za nekatere vrste se zagotavljajo ugodne ekološke razmere s prepuščanjem posameznih območij naravnim procesom.

Z aktivnostmi in ukrepi se ohranja ali izboljšuje stanje površinskih in podzemnih voda. Pri tem je nujno sodelovanje z Direkcijo Republike Slovenije za vode (v nadaljnjem besedilu: DRSV), Uradom za upravljanje z vodami, Sektorjem za vodno območje Jadranskih rek z morjem, Inštitutom za

vode Republike Slovenije, ZRSVN, OE Nova Gorica, VGP Drava Ptuj, d. o. o., in Ribiško družino Ilirska Bistrica.

3. cilj: Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine

Prednosti obnove in ohranjanja kulturnih spomenikov ter nepremične, premične in žive kulturne dediščine v zavarovanem območju parka so predvsem v krepitvi identitete domačinov in obogatitvi ponudbe za obiskovalce med preživljanjem prostega časa. Obnovljena kulturna dediščina, ki je vpeta v sodobno življenje in trajnostni razvoj, je dobro izhodišče za dvig kvalitete bivanja domačinov ter prepoznavnosti krajev v svetu. Poleg ohranjanja, dokumentiranja in obnove se kulturno dediščino razumljeno v najširšem smislu tudi predstavlja javnosti.

Obenem se zagotavlja raziskovanje kulturne dediščine v parku, na podlagi česar bodo sprejeti nadaljnji ukrepi in aktivnosti v zvezi z njeno obnovo, ohranjanjem, predstavitvijo ter ponovnim vključevanjem v sodobno življenje.

Zavarovano območje parka je del matičnega Krasa, kjer najdemo prepoznavne in značilne tipe kulturne krajine. S ciljem ohranjanja identitete tega območja se izvajajo naloge in aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju kulturne krajine, predvsem številnih suhih zidov in značilne kraške gmajne.

4. cilj: Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja parka in širjenje zavesti o parku

Glede organizacije obiska je bila v letu 2022 uvedena spletna prodaja vstopnic za Škocjanske jame z omejitvijo 150 ljudi na skupino in to naj bi tudi bilo približno število obiskovalcev, ki jih je zavod varno in kvalitetno sposoben voditi skozi jamo. S kontinuiranim spremljanjem stanja jamske mikroklimе se bo še naprej ugotavljal vpliv turističnega obiska na jamsko okolje ter v primeru negativnih trendov sprejelo potrebne ukrepe. Organizacija obiska bo tudi v prihodnje potekala v eni smeri, z vhomom v jamo skozi umeten predor v Globočaku. V Schmidlovi dvorani bo tudi v prihodnje v glavni sezoni možen izhod z dvigalom, čez naravni most ali pa skozi prvi del jame pod vasjo Škocjan (Mala dolina in Mahorčičeva jama). Način vodenja se sicer lahko po potrebi spreminja in prilagaja potrebam in dejstvom. Nadaljevalo se bo urejanje in vzdrževanje poti v jami, kjer bo to potrebno in prioritarno. Še naprej bo možen ogled Hankejevega kanala kot alternativni obisk jame. Nadaljevale se bodo aktivnosti za prerezporeditev obiskovalcev iz mesecev znotraj visoke turistične sezone v mesece izven glavne sezone.

Nadaljevalo se bo z urejanjem in vzdrževanjem infrastrukture na sprejemnem centru, kot tudi drugod po parku, kjer bo to potrebno. Prioritetno se bo šlo v obnovo poševnega dvigala v Veliki dolini, ki se pogosto kviri.

Za nadaljnji razvoj parka sta pomembna organizacija in način ponudbe, vodenja in razlage v jami ter parku. Park je najbolj obiskana znamenitost v občini Divača in širši okolici ter skupaj s Kobilarno Lipica, Štanjelom in Parkom vojaške zgodovine tvori ogrodje turistične ponudbe na Krasu in v okolici. Povezovanje med deležniki znotraj Biosfernega območja Kras se poglobljajo tako v sklopu različni odborov, kot med posameznimi deležniki. Prav tako se park vse tesneje priključuje bodočemu Geoparku Kras/Carso, kot skrajni jugovzhodni del nastajajočega geoparka na matičnem krasu. Aktivnosti v naslednjem petletnem obdobju bodo zato usmerjene k izboljšavam interpretacije narave in kulturne dediščine v parku, s poudarkom na geološki dediščini ter tesnejšemu povezovanju med omenjenimi središči in oblikovanju turističnih paketov, ki bi omogočili daljše bivanje turistov v biosfernem območju in na Krasu. Priložnost obiskovanja parka je vezana predvsem na naravi prijazno in organizirano ponudbo, ki temelji na izjemnih značilnostih Krasa in Brkinov, biotski raznovrstnosti, naravnih vrednotah, kulturni dediščini in doživljanju parka. Nadaljevalo se bo tvorno sodelovanje z Občino Divača, v kateri se nahaja park ter ostalimi občinami v biosfernem območju. Osnovna infrastruktura se zagotavlja predvsem s prenovo obstoječih objektov in gradnjo energetske varčnih objektov ali objektov, grajenih s tradicionalnimi tehnikami. V ponudbo se vključijo pohodništvo, kolesarstvo, jahanje, tek, ogled naravnih in kulturnih vrednot, namestitev ter ponudba lokalno pridelane hrane in pijače.

Izobraževanje in ozaveščanje obiskovalcev, mladih, lokalnega prebivalstva ter druge širše javnosti je ena pomembnejših nalog v parku. V ta namen se bo nadaljevalo z organizacijo predavanj, tematskih ekskurzij, delavnic, razstav in drugih podobnih dogodkov. Nadaljevale se bodo aktivnosti v

sklopu mreže šol in univerz parka. Zagotavljajo se ponatis in prenova starih ter izdelava novih splošnih in tematskih publikacij.

5. cilj: Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku

Lokalno prebivalstvo, ki živi v parku in je bilo v preteklosti z jamami tradicionalno povezano, mora biti vključeno v aktivnosti upravljavca parka tako, da čuti pripadnost parku in se z njim čim bolj poistoveti. Treba jih je obveščati o dogajanju v parku in jim nuditi nasvete ter pomoč. Zavod lahko prispeva k bogatenju kakovosti življenja prebivalcev v parku in trajnostnemu razvoju območja.

Lokalnim prebivalcem se v skladu z ZRPŠJ omogoča tradicionalno sožitje znotraj parka.

6. cilj: Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju ter območjih Natura 2000 (Kras, Reka, Branica)

Po ZRPŠJ mora zavod na vplivnem območju spremljati in opozarjati na posege v zvezi s spremembami vodnega režima in kakovosti vode ter na posege, ki bi lahko pomenili tveganje in nevarnost za okolje ter bi njihovi škodljivi vplivi segali v park. Kljub temu se aktivnosti zavoda, povezane z ozaveščanjem širše javnosti o pomenu varovanja narave, širijo tudi na ta del parka, saj je to temelj za sonaraven razvoj na vplivnem, pa tudi na prehodnem območju, kar je sicer bolj v skladu z izvajanjem določil Unescovega programa MAB – Človek in biosfera. Z aktivnostmi znotraj tega cilja se neposredno in posredno izvaja varstveni režim za vplivno območje, kot je zapisano v ZRPŠJ. Spodbuja se aktivno vključevanje lokalnega prebivalstva v promocijo Biosfernega območja Kras in k medsebojnemu povezovanju. Znotraj Biosfernega območja delujejo različni odbori, in sicer za naravo, kulturo, sonaravni razvoj in čisto Reko. Predvidena je širitev Biosfernega območja Kras, natančneje njegovega prehodnega območja) in najverjetneje tudi njegovo preimenovanje v Biosferno območje Škocjanske jame. Sodeluje se pri ustanovitvi geoparka Kras. Poleg spremljanja stanja narave in kulturne dediščine, so bo aktivneje pristopilo k sanaciji opuščene odlagališča odpadkov Globovnik nekdanje Tovarne organskih kislin (TOK) iz Ilirske Bistrice ter uresničevanju ukrepov iz Programa upravljanja Natura 2000. Ključni ukrepi znotraj PUN Kras, Branica bodo vezani na zapiranje in čiščenje jam, odkupe zemljišč, krčenje zaraščenih površin, obnovo kalov in nujne monitoringe za spremljanje stanja vrst in habitatnih tipov. Znotraj PUN Reka so med drugim predvidene obnove mlinščic, urejanje cestnih podhodov in ograj za varovanje dvoživk, urejanje zbiranja in čiščenja odpadnih voda, komunikacijske aktivnosti, popisi in ekološke študije. Na obeh območjih se bodo izvajale aktivnosti vezane na varstvo koridorjev migratornih ptic in ozaveščanje o njihovem pomenu in ogroženosti.

Učinkovitejše delovanje upravljavca ter regionalno, nacionalno in mednarodno sodelovanje

Za zagotavljanje izvajanja aktivnosti iz zgoraj navedenih operativnih ciljev so nujno potrebne spremljajoče aktivnosti, ki so razdeljene na posamezne naloge upravljavca.

V sklopu upravljalvskega načrta se izvajajo določila, cilji in strategije mednarodnih konvencij in programov v okviru organizacije UNESCO (predvsem Konvencije o svetovni dediščini in programa MAB) ter Ramsarske konvencije o mokriščih. Izvajanje le-teh obsega redno spremljanje stanja, ozaveščanje javnosti, širitev principov trajnostnega razvoja s primeri dobrih praks tudi zunaj meja parka in biosfernega območja ter poročanje o delu in rezultatih tako pristojnim ministrstvom in SNKU v Sloveniji kot institucijam v tujini, predvsem Centru za svetovno dediščino, sekretariatu programa Človek in biosfera ter sekretariatu Ramsarske konvencije v skladu z določeno periodiko. V preteklem petletnem PVR je bila izdelana komunikacijska strategije za delovanje v sklopu programa MAB, v naslednjem je predvidena izdelava raziskovalne strategije.

Z Občino Divača se bo še naprej sodelovalo pri spremembah prostorskih aktov za naselja v parku, še posebej pa pri urejanju infrastrukture v parku za potrebe organizacije obiskovanja parka in urejanja vasi. Vse aktivnosti bodo potekale v skladu z veljavnim občinskim prostorskim načrtom občine Divača.

Zavod že sodeluje s številnimi institucijami po svetu in namerava to sodelovanje tudi v bodoče ohranjati. K temu sodi sodelovanje z upravljavci območij mednarodnega pomena, ki so vključeni

na sezname posameznih konvencij (Konvencija o svetovni dediščini, Ramsarska konvencija o mokriščih) in programov (MAB), ter s člani posameznih mednarodnih zvez (Alpska mreža, Mreža parkov Dinaridov, Europarc, ISCA). S ciljem krepitve mednarodnega sodelovanja in povezovanja se med drugim zagotavlja udeležba zavoda na kongresih, konferencah, simpozijih in delavnicah ter predstavljanje lokacije in strokovnega dela s prispevki strokovnih služb parka.

Splošne naloge in aktivnosti upravljanja so »podporne« naloge za izvajanje nalog in aktivnosti ter uresničevanje ciljev parka, ki so navedeni v ciljih od 1. do 6. Med te naloge sodijo upravno-administrativne, organizacijske in projektne naloge, naloge za povečevanje usposobljenosti in učinkovitosti javne službe ter skrb za nepremičnine in premično premoženje v parku.

PRIHODKI	2024	2025	2026	2027	2028	SKUPAJ
proračun RS – MNVP – redna dejavnost	931.224	987.694	1.012.175	1.042.540	1.094.667	5.058.300
lastna sredstva	2.844.000	2.844.000	2.923.000	3.002.000	3.002.000	14.615.000
drugo (projekti, kohezija ...)	694.001	937.268	976.899	732.886	649.902	3.990.955
skupaj	4.464.225	4.763.962	4.912.074	4.777.426	4.746.569	23.664.254

ODHODKI	2024	2025	2026	2027	2028	SKUPAJ
stroški dela	2.241.372	2.290.206	2.392.798	2.464.582	2.587.811	11.976.770
materialni stroški, storitve in programi	1.447.853	1.823.755	1.619.275	1.762.844	1.608.757	8.262.485
investicije	775.000	650.000	900.000	550.000	550.000	3.425.000
skupaj	4.464.225	4.763.962	4.912.074	4.777.426	4.746.569	23.664.254

Preglednica 11: Finančni načrt zavoda za obdobje 2024–2028 (prikaz sredstev v evrih)

Pomembna vsebina PVR so tudi **usmeritve** za načrtovanje drugih dejavnosti, ki se izvajajo v parku oziroma njegovem vplivnem območju, in sicer so to usmeritve za kmetijstvo, gozdarstvo, upravljanje z vodami, ribištvo, lovstvo, mineralne surovine, gospodarstvo, drobne obrti in podjetništvo.

Učinkovitost izvajanja PVR se bo spremljala preko letnih programov in poročil, ki izhajajo iz petletnega programa. Po njegovem zaključku leta 2028 se izvede analizo učinkovitosti opravljanja vseh načrtovanih aktivnosti in uresničevanja posameznih dolgoročnih ciljev. **Kazalniki** za uspešnost njihovega uresničevanja so prikazani v nadaljevanju.

Dolgoročni cilji in naloge	Kazalniki
1. Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta	<ul style="list-style-type: none"> – ohranitev dobrega ekološkega stanja in površine habitatov netopirjev – ohranitev števila populacije netopirjev glede na referenčne vrednosti – najmanj 1.130 m² površin, kjer se zavira rast lampenflore
2. Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov	<ul style="list-style-type: none"> – ohranitev ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst Nature 2000, ki so ugotovljeno prisotne v zavarovanem območju parka – ohranitev ugodnega stanja naravnih vrednot
3. Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine	<ul style="list-style-type: none"> – najmanj 150 m obnovljenih suhih zidov – najmanj 100 m² urejenih javnih površin na območju naselbinske dediščine – utrditev 100 m² zidov gradu Školj
4. Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku	<ul style="list-style-type: none"> – največ 1.300 obiskovalcev na dan v park – 10 % od obiskovalcev v muzejskih zbirkah
5. Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku	<ul style="list-style-type: none"> – najmanj 30 % domačinov, vključenih v aktivnosti zavoda – najmanj pet novih proizvodov z znamko parka
6. Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju	<ul style="list-style-type: none"> – zmanjšanje števila črnih odlagališč – 10 % ponudnikov v parku iz biosfernega območja